

**TÜRKİYEDE YAPILAN ARAPÇA
SINAVLARI (YDS, KPDS, YÖKDİL)
SINAV SORULARININ ANALİZİ**

Emre BABAYİĞİT

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
2023
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

Emre BABAYİĞİT

TÜRKİYEDE YAPILAN ARAPÇA SINAVLARI (YDS, KPDS, YÖKDİL) SINAV
SORULARININ ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

ERZURUM- 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VII
TABLolar DİZİNİ	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
ÖN SÖZ.....	XI
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	3
V. YDS-YÖKDİL SINAVINA YÖNELİK ÜLKEMİZDE YAZILAN BAZI ESERLER.....	3
A. YÖKDİL-YDS Arapça Modern Metin Okumaları Orta ve İleri Düzey Seçme Metinler (Prof. Dr. İsmail Güler – Doç. Dr. Hüseyin Günday – Doç. Dr. Şener Şahin)	3
1. Değerlendirme	5
B. Arapça Modern Metinler ve Çözümlemeleri Prof. Dr. Emrullah İŞLER, Prof. Dr. Musa YILDIZ.....	5
1. Değerlendirme	7
C. Modern Arapça'nın şifreleri YDS-YÖKDİL Edatlar-Bağlaçlar-Kalıp İfadeler 725 Kalıplaşmış Söz Öbeği	7
1. Değerlendirme	8
D. Arapça'da Harf-i Cerli Fiiller Dr. Şener Şahin Prof. Dr. Hüseyin Günday Doç. Dr. Fadime Kavak Emin Yayınları.....	8
1. Değerlendirme	9
E. Yaygın Eş Dizimleriyle Arapçada Anahtar Fiiller Enes Balı, H. Hüseyin Köksal Akdem Yayınları	10
1. Değerlendirme	10
F. YDS Arapça çözümlü ve açıklamalı Muhsin Özalpdemir, Yrd. Dr. Cemal Abdullah Aydın Beka yayıncılık.....	11

1. Değerlendirme	11
VI. YDS VE YÖKDİL SINAVLARI İÇİN TÜRKİYEDE KALEME ALINAN KİTAPLAR HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME	11
BİRİNCİ BÖLÜM.....	13
YDS VE YÖKDİL SINAVLARINDAKİ SORULARIN KONU BAŞLIKLARINA GÖRE AYRILMASI.....	13
1.1. NAHİV İLE İLGİLİ SORULAR.....	13
1.1.1. Mübtedâ-Haber Uyumu.....	14
1.1.1.1. Mübteda ve Haberin Kısımları	15
1.1.2. en-NEVÂSIH	16
1.1.2.1. Kâne ve Benzerleri Yapısı ve Cümle İçerisindeki Kullanımı	19
1.1.2.2. İnne ve Benzerleri Yapısı Ve Cümle İçerisindeki Kullanımı.....	20
1.1.3. Fiil İle Fail İlişkisi İle İlgili Sorular	23
1.1.4. İsm-İ Mevsûl, Sıla Cümlesi ve Aid Zamiri	26
1.1.4.1. İsm-i Mevsuller	27
1.1.4.2. Hususi İsm-i Mevsuller	28
1.1.4.3. Umumi İsm-i Mevsuller	28
1.1.4.3. Harf-i mevsul.	31
1.1.4.4. Sıla cümlesi.....	31
1.1.4.5. Sıla cümlesindeki aid.	32
1.1.5. İsm-i İşaret.....	33
1.1.6. Sıfat Tamlaması.....	37
1.1.7. Te'kid	41
1.1.8. Atıf-Matuf	46
1.1.9. İsim Tamlaması (İzafet)	52
1.1.10. Durum Zarfı (Hal)	54
1.1.11. Temyiz.....	57
1.1.11.1. Müfred (melfûz)	58
1.1.11.2. Adet (Sayılar)	59
1.1.11.2.1. 1-2 Sayıları.....	59
1.1.11.2.2. 3-10 Arasındaki sayılar.	61
1.1.11.2.3. 11-19 Arasındaki <i>sayılar</i>	62

1.1.12. Mef'ûller	68
1.1.12.1. Mef'ûlün bih	69
1.1.12.2. Mef'ûlü mutlak	70
1.1.12.3. Mef'ûlün leh	71
1.1.12.4. Mef'ûlün fih	72
1.1.12.5. Mef'ûlün me'ah	73
1.2. SARF BİLGİSİNİ ÖLÇEN SORULAR.....	76
1.2.1. Sülasî Fiillerin Çekimi.....	77
1.2.1.1. Mazi Fiil Çekimi.....	77
1.2.1.2. Müzari Fiil Çekimi	77
1.2.1.3. Emir Fiil Çekimi	78
1.2.2. Mezîl Fiiller ve İfade Ettiği Anlamlar	79
1.2.2.1. İf'al Bâbı ve Fiile Kattığı Anlam.....	79
1.2.2.2. Tef'il Bâbı ve Fiile Kattığı Anlam	80
1.2.2.3. Müfâ'ale Bâbı ve Fiile Kattığı Anlamlar.....	80
1.2.2.4. İnfia'al Bâbı ve Fiile Kattığı Anlamlar	81
1.2.2.5. İftia'al Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar	81
1.2.2.6. Tefa'ul (تفاعل) Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar.....	81
1.2.2.7. Tefâül (تفاعل) Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar.....	82
1.2.2.8. İstifâ'l Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar	82
1.3. KELİME VE ANLAM BİLGİSİ ÖLÇEN SORULAR.	84
1.3.1. Bağlaç ve Edatlar	84
1.3.2. Eşdizim.....	86
1.3.3. Eş Anlam Soruları	89
1.3.4. Harf-i Cerler	90
1.4. YDS SORULARININ YILLARA GÖRE ÖLÇTÜĞÜ BİLGİLERİN	
SINIFLANDIRILMASI.....	97
1.4.1. 2013 Eylül YDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Sınıflandırılması.....	99
1.4.2. 2014 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Sınıflandırılması.....	101
1.4.3. 2015 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları	103
.....	104
1.4.4. 2016 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	105

1.4.5. 2017 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	107
1.4.6. 2018 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	109
1.4.7. 2019 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	111
1.4.8. 2020 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	113
1.4.9. 2021 Mayıs KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları.....	115
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA	119
ÖZ GEÇMİŞ.....	131

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****TÜRKİYEDE YAPILAN ARAPÇA SINAVLARININ ÖLÇTÜĞÜ BECERİLER
VE SORU ANALİZLERİ****Emre BABAYİĞİT****Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ****2023, sayfa****Jüri: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ**

Modernleşen dünya bir köy hâline gelmiştir. Bu nedenle insanların bilgi birikimlerini toplamak, değerlendirmek ve çeşitli sonuçlar çıkartmak neredeyse her bireyi ilgilendiren toplumsal bir vazife hâli almıştır. Yabancı dil eğitiminde ve bu eğitimin sonuçlarını ölçme konusunda bu durum aynıdır. Küreselleşen dünyada çeşitli dil öğrenme becerileri geliştirilmiş ve bu eğitimin sonucunda da araştırmalar dâhilinde yeni sınav metotları bulunmuştur. Araştırmaya tabi tutulması gereken önemli bir konu da değişen bu sistemleri incelemekle beraber ülkemizde yapılan dil eğitiminin değerlendirmesini yapmaktır. Bu araştırma ile birlikte, ülkemizde Arapça eğitiminin sonucunda yapılan sınavları detaylı bir şekilde görmekle beraber sınav içerisinde ölçülen becerileri de görmüş olacağız.

Bazı ülkelerin uluslararası olarak dünyada uygulamış olduğu sınavlar vardır. Bunlar: TOEFL (Test of English as a Foreign Language), IELTS (International English Language Testing System), TOEIC (Test of English for International Communication) vb. şeklindedir. Bu ve benzeri dil becerilerini ölçmeyi amaçlayan sınavlar gibi Türkiye’de uygulanan YDS (2012 ve öncesi için KPDS) ve YÖKDİL gibi sınavlar bulunmaktadır. Bu sınavlar resmi olarak dil öğretiminin ve öğreniminin nihai değerlendirmesi olarak sayılmaktadır. Bu nedenle bu ve benzeri çalışmaların incelenmesi önem arz etmektedir.

Türkiye’de gerçekleştirilen bu sınavların araştırma ve inceleme konuları oluşturulurken genellikle şu sorulara cevap aranmıştır: Ölçülen beceriler nelerdir? Ölçülen becerilerin içeriğindeki konu başlıkları nelerdir? Sınavda gramer bilgisi var mıdır, var ise bu gramer bilgileri nelerdir? Sınav genel olarak okuma-anlama becerisini mi ölçmektedir, şayet böyle ise oranları nelerdir? Okuma-anlama alt başlıklarında neler vardır? Sınavda ölçülen bilgiler yıllara göre değişmiş midir, değişti ise oranları nelerdir?

Bilindiği üzere şu anda Türkiye’de gerçekleştirilen sınavlar yalnızca okuma-anlama becerisini ölçmektedir. Bu nedenle yapılan bu incelemede yalnızca bu beceri ile alakalı olarak alt başlıklar; gramer (nahiv ve sarf), kelime ve anlam bilgisi olarak sınıflandırılmıştır. Gramer alt başlığında ise ölçülen gramer bilgileri ile ilgili genel kurallar zikredilmiştir. Gramer bilgilerinin altında o alanla ilgili örnek sorular için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Kelime ve anlam bilgisi başlığında ise genel olarak gramer dışında belirli kurallara tabi olmayan bilgiler ele alınmış ve bazı örnek kullanımlara yer verilmiştir.

Tezin ana sorularından olup cevabı aranan bir diğer soru ise: “Sorularda yıl bazlı değişimler var mıdır, var ise bunlar nelerdir? Aranan bu soruya paralel olarak tezin son kısmında yıl bazlı ölçülen bilgilere yer verilmiş ve sorular tek tek incelenmiştir.

Dil sınavlarının hazırlanışı ve sağlık soruların elde edilebilmesi için ana dili Arapça olan kişilerin kontrolünden geçmesi gerekmektedir. Bu nedenle sorular, daha sağlıklı veri elde edebilmek için ana dili Arapça olan üç eğitimci ile birlikte tek tek incelenmiştir. Bu aşamada konu başlıkları belirlenmiştir. Konu tasnifleri ve yıl bazlı soruların ölçtüğü bilgiler incelendikten sonra yüzdelik olarak hesaplamalar

yapılmıştır. Tezin sonuç kısmında ise gramerle alakalı sorulan alt başlıklara değinilmiş ve yüzdelik olarak yıl bazlı oranlar kaydedilerek araştırma sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: YDS, YÖKDİL, KPDS, Arapça, Dil sınavları

ABSTRACT

The modernized world has become a village. For this reason, collecting and evaluating people's knowledge and drawing various conclusions has become a social duty that concerns almost every individual. This is the same in foreign language education and in measuring the results of this education. In the globalizing world, various language learning skills have been developed and as a result of this training, new examination methods have been found within the researches. An important issue that should be subjected to research is to examine these changing systems, as well as to make language education and evaluation in our country. As a result of this research, we will see in detail the exams held as a result of Arabic education in our country, as well as the skills measured in the exam.

There are exams that some countries have implemented internationally in the world. These are: TOEFL (Test of English as a Foreign Language), IELTS (International English Language Testing System), TOEIC (Test of English for International Communication) etc. is in the form. There are exams such as YDS (KPDS for 2012 and before) and YÖKDİL applied in Turkey, such as exams aiming to measure these and similar language skills. These exams are officially counted as the final assessment of language teaching and learning. Therefore, it is important to examine this and similar studies.

While establishing the research and examination subjects of these exams held in Turkey, answers to the following questions were generally sought: What are the measured skills? What are the topics in this measured skill content? Is there grammar knowledge in the exam? If yes, what are these grammatical information? Does the exam measure reading comprehension skills in general? If so, what are the rates? What are the sub-headings of reading-comprehension? Has the information measured in the exam changed over the years? If so, what are the rates?

As it is known, the exams held in Turkey at the moment only measure reading-comprehension skills. For this reason, in this review, only the subtitles related to this skill are; grammar (nahiv and saraf), vocabulary and semantics. In the sub-title of grammar, general rules about measured grammatical information are mentioned. Necessary explanations for sample questions related to that field are given under the grammar information. In the title of vocabulary and semantics, information that is not subject to certain rules, except grammar, is handled and some sample usages are included.

Another main question of the thesis is are there year-based changes in the questions? If there are changes in the questions, what are they? In parallel with these sought questions, the annual measured information was included in the last part of the thesis and the questions were examined one by one.

In order to prepare language exams and obtain health questions, native Arabic speakers must pass the control. For this reason, the questions were examined one by one with three educators whose mother tongue was Arabic in order to obtain more reliable data. At this stage, the topics were determined. After examining the subject classifications and the information measured by the year-based questions,

calculations were made as percentages. In the conclusion part of the thesis, sub-headings related to grammar were mentioned and the research was concluded by recording year-based percentages as percentages.

Keywords: YDS, YÖKDİL, KPDS, Arabic, Language exams

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. 2013 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları	99
Tablo 1.2. 4 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları	101
Tablo 1.3. 2015 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları	103
Tablo 1.4. 2016 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	105
Tablo 1.5. 2017 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	107
Tablo 1.6. 2018 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	109
Tablo 1.7. 2019 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	111
Tablo 1.8. 2020 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	113
Tablo 1.9. 2021 Mayıs KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları	115

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. YDS 2013 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	100
Şekil 1.2. YDS 2014 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	102
Şekil 1.3. YDS 2015 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	104
Şekil 1.4. YDS 2016 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	106
Şekil 1.5. YDS 2017 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	108
Şekil 1.6. YDS 2018 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	110
Şekil 1.7. YDS 2019 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları	112
Şekil 1.8. YDS 2020 Eylül Ölçülen Bilgilerin Oranları	114
Şekil 1.9. YDS 2021 Ekim Ölçülen Bilgilerin Oranları	116

ÖN SÖZ

□Dil; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir araç, kendi sistemi içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, toplumu birleştirip muhafaza eden ve onun ortak malı olan toplumsal bir müessesedir. Yıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurum olarak seslerden örülmüş bir ağ, diğer insanlarla bütün ilişkilerimizde bize aracılık eden ve sosyal bağlarımızı düzenleyen bir vasıta olarak yaşamımızın her safhasında mevcuttur.

İnsanlığın var olduğu ilk günden itibaren iletişim hep var olmuştur. Farklı dil, üslup ve şekillerde de olsa insanlar birbirlerine duygu ve düşüncelerini doğal yollarla güzel bir biçimde anlatmaya çalışmıştır. İnsanların bu çabaları sonucunda çeşitli diller oluşmuştur. Bu dillerin en zenginlerinden sayılan Arap dili, Kur'an-ı Kerim'in o dilde nazil olmasıyla daha da önem kazanmış değişik zamanlarda bütün Müslümanların ortak dili seviyesine gelmiştir

Kur'an-ı Kerim'in nazil olması ile zamanla büyüyen Müslüman toplumu sayesinde dil çerçevesinde çeşitli kurumsallaşmalar meydana gelmiştir. Bu kurumsallaşmalar Arapça'nın daha çok çevreye yayılmasını, öğrenilmesini sağlamıştır. Böylelikle bu çerçevede süregelen zaman sonrası Arapça'nın varlığı ve gelişimi günümüze kadar sürmüştür.

Ülkemizde çeşitli eğitim kurumları vasıtasıyla modern ve klasik Arapça eğitimi çok yaygınlaşmıştır. Bu eğitimlerin sonucunda bu alanda yeterlilik seviyesinin belirlenebilmesi için çeşitli sınavlar yapılmaya başlamıştır. Bu çerçevede ülkemizde yapılan ÖSYM'nin YDS, YÖKDİL sınavları inceleyip tarihsel süreç içerisinde gelişen ve günümüz şekliyle ölçümünün yapılması Arapça açısından kıymetli olmaktadır.

Öncelikle bu çalışmanın hazırlanması konusunda beni teşvik eden ve lisans dönemi öğrenciliğimden beri süregelen zaman çerçevesinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. İbrahim YILMAZ' a, tezin teknik işleriyle ilgili bilgilerine başvurduğum Arş. Gör. Muhammed Sadık SUBAŞI'ya , tezimi hazırlama sürecinde özellikle gramer konusunda bilgilerinden faydalandığım Arş. Gör. Hüseyin KANDEMİR ve Dr. İsa HIZIROĞLU'na , tezdeki yazım ve noktalama kurallarını kontrol aşamasında destek olan Türkçe Öğretmeni Nursima KARAKOÇ'a ,grafik alanında ve tezin yazım

sürecinde yönlendirmelerde bulunan Arş. Gör. Sedat ÖRENÇ ve Samet BIYIKLIOĞLU'na , bu süreçte varlığını her daim hissettiren Mohammed Kamal Aldien HASSAN' ve Menne Allah EBRAHİM'e, YDS sorularının inceleme aşamasında büyük gayretleri olan Merkez-i Lisanül Arap eğitimcileri Selim İsa ŞABABİHİ, Ahmed Anber ABDÜDDAİM ve Dr. Ammar Şerifüddin MUHTAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum-2023

Emre BABAYİĞİT

GİRİŞ

Arapça, İslam dininin temel kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in dili olması nedeniyle bütün Müslümanlar'ın ilgi odağında olmuştur. Bu dil, diğer diller gibi sadece sosyal hayatta kullanılan bir iletişim vasıtası olarak kalmamış, ilâhî mesajı anlamaklandırmak için onun hakkında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Arap dili gramer açısından bakıldığında üzerinde yapılan çalışmalar bakımından dünya dilleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Süregelen bu zaman dilinde Arap dili eksenli bir çok çalışma yapılmıştır. Bu aşamada dil-gramer eksenini gitgide genişlemiştir

Arapça olarak inzal edilen Kur'an sayesinde Arap dili gelişim kaydetti ve buna ilave olarak dil, felsefe, tarih, hukuk, sosyal, politik, etik alanlarında pek çok kelime türetilti. Bu gibi etkenler vasıtasıyla artan dilsel hacim, gelişen gramer yapısı vb. etkenlerden dolayı öğrenilmesi zor bir hale geldi. Günümüzde özellikle Arap ülkelerinde dilin geçirmiş olduğu bu tarihi süreç çeşitli bilimsel araştırmaların konusu olmuştur.

Arapça dahil önemli Dünya dillerindeki becerileri ölçmek amacıyla çeşitli sınav metodları öne çıkmıştır. Ülkemizde de bu sınavlar resmi olarak şu an ÖSYM tarafından yürütülmektedir. Resmi olarak uygulanan bu sınavlar, dil öğretiminde ana ölçüt olarak kabul edilmektedir. Bu etkenden dolayı bu soruların incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Arap dili ile ilgili YDS ve YÖKDİL'de sorulmuş olan sorular ile ilgili ne yazık ki günümüze kadar yüksek lisans ve doktora düzeyinde bir çalışma yapılmamıştır. Biz de bu soruları 2006-2021 yılları arasındaki soruları dil ölçüm alanlarına göre tasnif etme ihtiyacı duyduk ve her konu ile ilgili örnek soruları ele alıp inceledik.

I. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ülkemizde modern Arapça öğretimi, orta okuldan başlayarak üniversiteler ve kurslar vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu eğitimin resmi açıdan nihai değerlendirilmesi ise ÖSYM tarafından yapılan Arapça sınavlardır. Bu sınavlar her ne kadar daha önceki tarihlerde uygulanmaya başlandıysa da ÖSYM tarafından soruların yayınlanma tarihi 2006 yılıdır. Bu tarihten sonra 2013 yılına kadar KPDS (Kamu Personeli Yabancı Dil

Bilgisi Seviye Tespit Sınavı) olarak isimlendirilmiştir. 2013 yılında ise ÖSYM bu sınavlara YDS (Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı) olarak isimlendirip hali hazırda bu şekilde devam etmektedir. ÖYM'nin uygulamış olduğu bir diğer sınav YÖKDİL sınavıdır. Bu sınav YDS'den farklı olarak YÖK (Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı) koordinatörlüğünde Anadolu Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi iş birliğiyle 2019 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra ÖSYM adayların kendi alanlarındaki (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimleri, Sağlık Bilimleri) dil becerilerini belirlemeye yönelik olan bu sınavı, YÖK ile koordinasyonlu bir şekilde uygulamaya başlamıştır.

YDS, YÖKDİL sınavlarında sorulan sorular sarf, nahiv, kelime bilgisi açısından dilde hangi alanı ölçtüğü, Sınav sorularının yıllara göre değişmişmesi ve bu değişmelerin hangi alanda olduğu, sorular aracılığıyla hangi alan bilgilerinin ölçülmek istendiği, Soruların ölçtüğü alanlarla ilgili alt başlıkların neler olabileceği gibi birtakım konular problem olarak ele alınmış ve bu problemlere doğru cevaplar aranmaya çalışılmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırma içerisinde öncelikli olarak nahiv ile ilgili sorular, sarf ile ilgili sorular, kelime bilgisi ile ilgili sorular tespit edilecektir. Bunun sonucunda öncelikli olarak soruları belli bir sistematik içerisinde tasnif edilecek, daha sonra başlık altındaki ilgili alana ait gramer bilgileriyle beraber bu sorular ele alınacaktır. Yine bu araştırmada soruların ölçtüğü bilgiler verilirken (2013-2020) tarihlerindeki sorular esas alınacak. Sırf gramer ve sarf bilgisine ait konuların tasniflerinde ise ihtiyaca binaen KPDS, YDS ve YÖKDİL sorularının tamamı esas alınacaktır. Buradaki gaye dil alanında yeterliliğini ispat etmek ihtiyacında olan kişiler için sınavın genel tarzını ortaya koymak ve bu gibi sınavların hangi bilgileri ölçtüğü konusunda yardımcı olmaktır.

III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma sonucunda YDS, YÖKDİL Arapça sınavlarındaki soruların gramer ve kelime bağlamında katagorilendirilmesi yapılacaktır. İlgili sorulardan yola çıkarak genel anlamda bilinmesi gereken gramer kuralları, kelime bilgisi, bağlaç ve yaygın kullanımlar belirlenecektir. Bu çalışma hâlihazırda yapılan sınavların olumlu, olumsuz ve eksik yönlerini göstermesi bakımından kıymet arz etmektedir. Ayrıca bu çalışmada soruların yıllara göre değişimini görmek, soruların genel yüzdeliğini ve oranlarının öğrenmek bizim açımızdan önemli bir veri kaynağı olacağı düşünülmektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada YDS ve YÖKDİL sınavlarında çıkan ve resmi sitede yayınlanan sorular taranacak, soruların incelenmesi yapılacak. Sorular üç ana bölüme tasnif edilerek alt başlıklar içerisinde ele alınacaktır. Ayrıca soruların yıl bazlı istatistiği yapılacak ve yıllara göre değişimi incelenecektir.

V. YDS-YÖKDİL SINAVINA YÖNELİK ÜLKEMİZDE YAZILAN BAZI ESERLER

Bu aşamada Türkiye’de Arapça sınavları ile ilgili bazı eserleri tanıtmak, hem alan taraması hem de yazarların odaklandığı noktaların tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu eserlerden bazıları şu şekildedir:

A. YÖKDİL-YDS Arapça Modern Metin Okumaları Orta ve İleri Düzey Seçme Metinler (Prof. Dr. İsmail Güler – Doç. Dr. Hüseyin Günday – Doç. Dr. Şener Şahin)

Bu kitapta yazarlar, YDS-YÖKDİL sınavları için çeşitli konu başlıklarından derledikleri metinleri harekeleyip kitap haline getirmişlerdir. Bu kitap, dil öğreniminde araç olarak kullanılan dil bilgisi (sarf ve nahiv) aşamasını geçen öğrencilere hitap etmektedir. Zira çeşitli kelimelerin kullandığı bu kitap, öğrencilere öğrenmiş oldukları grameri ve cümle yapılarını görme fırsatı tanımaktadır. Yazarların da kitabında belirttiği

üzere kitabın amacı, belirli bir altyapıya sahip olan okurların değişik alanlarda metinleri okuyup dilde hakimiyet kazanmasıdır.¹

Genel olarak kitap on sekiz farklı alanda ve her alanın içerisinde o alanla ilgili diğer alt başlıklardan oluşmaktadır. Kitapta bulunan metinler, çeşitli dergi, gazete ve internet sayfalarından toplanmıştır.² Metinler genel anlamıyla harekelenmiş olarak sunan yazarlar okurların gelişim aşamalarını ölçebilmesi için son bölümde bazı metinleri harekesiz olarak sunmuşlardır. Kitabın diğer bir özelliği ise okurların karşılaşabileceği yabancı kelimelere kolay bir şekilde ulaşmalarını sağlamak amacıyla metin sonuna sözlük eklemiş olmasıdır. Kitabın ele aldığı başlıklar ise örneğin: Hayvanlar Alemi, bitkiler alemi, eğitim ve öğretim şeklinde olup farklı olarak sunulan on sekiz alandan oluşmaktadır. Bu etkenlede okura kitabı baştan sona bitirdiği takdirde herhangi bir yerde karşılaşabileceği modern metinleri rahatlıkla anlayabilme imkânı sunmaktadır.

Örneğin: Uzay bölümünde bulunan Merkür gezegenini tanıtan metin şu şekildedir:

كوكب عطارد اقرب كوكب من الشمس في المجموعة الشمسية.....

(Merkür yıldızı, Güneş sisteminde Güneşe en yakın gezegendir.)

Yine hayvanlar aleminden örümcek ile ilgili metin şöyle başlamaktadır:

العنكبوت حيوان صغير له ثمانى أرجل ويغزل خيوط تشبه الحرير.....

(Örümcek sekiz ayağı olan küçük bir canlıdır ve ipeğe benzeyen ipler örmektedir.)

Yine bitkiler aleminden çay ile ilgili metin şöyle geçmektedir:

الشاي مشروب واسع الانتشار في العالم كله, عرفت أوراقه منذ قديم الزمان في الصين التي

تعتبر الموطن الأصلي للنبات ثم انتشرت زراعته في اليابان

(Çay Dünya'nın genelinde yaygınlığa ulaşan bir içecektir. Çayın yaprakları

¹ İsmail Güler vd., *Arapça Modern Metin Okumaları: Orta ve İleri Düzey Seçme Metinler*, Alfa, İstanbul 2010), 1.

² Güler vd., *Arapça modern metin okumaları*. 1

bitkilerin ana toprağı kabul edilen Çin’de eski zamanlardan beri bilinmektedir.)

Yine eğitim öğretim alanında çocuklarda dil gelişimi başlığı altında işlenen metin şu şekilde başlamaktadır:

الحديث عن تطور اللغة لدي الطفل يعني الحديث عن موضوع بالغ التعقيد فالغة لا تنشأ تلقائاً

(Çocuktaki dil gelişimi hakkındaki konuşma yani büyük bir giriftlik olan konudur.

Dil kendiliğinden gelişmez.)

Yukarıdaki örnekler gibi yazarlar, keşifler ve icatlar, çevre, tabiat olayları, sosyoloji ve psikoloji, bilim dünyası, meşhurlar, ekonomi, tıp ve sağlık, ilginç sorular ve yanıtlar, siyaset, garip ama gerçek, uzay, turizm ve turistik mekanlar, spor, çeşitli konular gibi başlıklar altında bu konularla ilgili metinler işlenmektedir.

1. Değerlendirme

Arapça gramerini genel anlamda öğrenmiş, öğrendiği bilgileri pratiğe geçirmek isteyen okurlar için çeşitli alanlarda zengin kelime hazinesi sunmaktadır. Bu nedenle YDS ve YÖKDİL sınavlarına hazırlanan öğrenciler, bu kitap aracılığıyla okuma-anlama becerilerini geliştirebilmektedir. Ülkemizde bu anlamda yazılan eserlerin kelime çeşitliliği olarak en en zengin eserlerinden birisi sayılabilir. Ayrıca sosyal bilimlerle yetinmeyip Arapça alanında yazılabilecek diğer konuları ihtiva etmesi bakımından da okurlara geniş bir alan sağlamaktadır.

B. Arapça Modern Metinler ve Çözümlemeleri Prof. Dr. Emrullah İŞLER, Prof. Dr. Musa YILDIZ

Çeşitli alanlarda 120 seçme metin sunan bu kitap, okuyuculara farklı alanlarda kelime dağarcığı kazandırmayı amaçlamaktadır. Yazarlar yukarıda tanıtılan kitaptan farklı olarak metin sonlarında metin ile ilgili çeşitli sorular hazırlamışlardır. Bu durumda okuyucunun dikkatini toplamakta ve metni anlamlandırmada pozitif bir etki sağlamaktadır. Yine farklı olarak yazarlar sorular bölümünde okuyuculardan cevapları Arapça olarak istemesiyle okuyucunun okuma yetisinin yanında yazma yetisini de

geliştirmektedir. Bu bağlamda kolay olan metinlerden zor olana doğru bir ilerleyiş olan bu kitap da okuyucuyu motive konusunda da başarılı görünmektedir.

Örneğin kitapta, radyonun toplum üzerindeki etkisini anlatan yazar, aşağıdaki metni birinci bölümüne koymuştur.

إن الإذاعة من أقوى وسائل الإعلام، لأنها تخاطب الأمي والقارئ والعامي والمتقف والضريـر والمبصر والبعيد والقريب وتلعب دورا هاما في السياسة القومية والدولية لذلك تتخذها الحكومات وسيلة لتوجيه الراي العام الشعبي لتهديب ذوق الجمهور بالأدب و لفنون.

(Radyo basın organlarının en etkili olanlarındandır. Çünkü radyo ümmiye, okuma yetisi olana, halktan olanlar, göz yetisi olmayana, görebilene, uzakta ve yakında olanlara ulaşır ve hitap eder. Radyo uluslararası ve milli siyaset alanında önemli bir rol oynar. Bunun için hükümetler sanatı ve edebiyatı halkına bu zevki aşlamayı, toplumu bu yöne çevirmek için radyoyu bir araç olarak kullanır.)

Yazar yukarıdaki gibi bir metin verdikten sonra metinde geçen bazı kelimelerin anlamlarını ve çoğulları şayet fiil ise mazi, muzari, cem' şeklinde sunmaktadır. Örneğin yukarıda geçen metinler için yazarlar şu kelimeleri ve fiilleri ele almışlardır:

الإذاعات - الإذاعة: Radyo

مخاطبة- يخاطب-خاطب: Hitap etmek

المتقفون-المتقف: Kültürlü, aydın

الأضراء-الضريـر: Kör

القوميات-القومية: Milli

توجيه-يوجه-وجه: Yönlendirmek

تهذيب-يهذب-هذب: Eğitmek

الفنون-الفن: Sanat

Şeklinde metin altında küçük bir bölüm oluşturan yazarlar okuyucunun kısa bir şekilde, ihtiyaç duyduğu kelimelere ulaşmasını sağlamaktadırlar. Kelime bölümünü

sunduktan sonra yazarlar okuyucunun dikkatini toplamak ve metnin içeriğinin anlaşılabilmesi için çeşitli sorular sormaktadır

Örneğin:

هل الإذاعة من وسائل الإعلام المأثرة؟ Şeklinde okuyucunun metnin genel içeriğini anlayıp anlamadığını ölçmektedir. Son olarak ise yazarlar doğru-yanlış bölümü hazırlayıp okuyucunun metne daha çok odaklanmasını sağlamaktadır.

Örneğin: تهذب الإذاعة الرأي العام الشعبي؟ şeklinde okuyucudan bu gibi soruların doğru ve yanlış olduğunu yanıtlamalarını istemektedirler. Bu şekilde yazarlar 120 metnin altında bulunacak şekilde sırasıyla kelime ve fiil anlamlarını, metin ile ilgili soruları ve doğru yanlış bölümüyle sonlandırmaktadırlar.

1. Değerlendirme

Modern Arapça’da diğer kitaplardan farklı olarak yazarlar, metinlerin çoğunu harekelemek yerine çok az harekeleme yapmışlardır. Kitabın bu özelliği ise başlangıç aşamasında olan okuyucu için dezavantaj olarak görünmesiyle beraber süreç içerisinde pozitif bir etki bırakabilir. Nitekim yazarlar metinlerin alt kısımlarına daha az kullanılan kelimeler için küçük bir sözlük eklemişlerdir. Bu özellik okuyucu açısından zamansal bir avantaj sağlamaktadır. Yine metin altında bulunun gerek çoktan seçmeli gerek klasik sorular, okuyucunun yazma becerisini geliştirmesi açısından önem arz etmektedir. YDS, YÖKDİL alanında okuyucuların kelime dağarcığı, cümle kuruluş biçimini öğrenmeleri açısından yetkin bir kitap olarak görünmektedir.

C. Modern Arapça’nın şifreleri YDS-YÖKDİL Edatlar-Bağlaçlar-Kalıp İfadeler 725 Kalıplaşmış Söz Öbeği³

Yazarlar bu kitap da okuyucunun modern Arapça okumalarında karşılaşacağı bağlaç, edat, harf ve zarflar, deyimsele söz öbekleri, cümle ve paragraflara giriş kalıplarının kullanım şekillerini ele almışlardır. Yazarlar Arapça dil öğrenimini belli bir seviyeye gelmiş olan okuyucuların, birçok modern Arapça metinlerinde

³ Şener Şahin, Hüseyin Günday, “Modern Arapça’nın Şifreleri”, 2018, (2018), 1.

karşılaşılabilecekleri bu edatlara hâkimiyet sağlamalarını amaçlamaktadırlar. Kitap okuyucuya bağlaç, edat, harf, zarflar ve deyimsele söz öbeklerini alfabetik bir sırayla sunup her bir kullanım için on örnek cümle sunmaktadır.

Örneğin:

بتهمة الإلحاد, بتهمة العنصرية, بتهمة رشوة القادة, بتهمة العمالة للنظام, بتهمة الانتماء للنظام, بتهمة التحرش الجنسي, بتهمة الترويج للإرهاب, بتهمة ارتكاب فعل مفرز

Şeklinde verilen örnekler ile yazarlar “(...) suçlamasıyla” anlamına gelen “... بتهمة” kalıbını çeşitli cümle varyasyonlarıyla sunmaktadırlar. Yazarlar bu kalıbın cümle içerisindeki fonksiyonlarını belirtmekle kalmayıp, beraberinde kullanılan popüler kullanımları da eserlerinde yer vermişlerdir.

1. Değerlendirme

Arapça düzeyi belirli bir seviyeye gelmiş olan okuyucular için çeşitli kelime kullanımları ve edat-bağlaç tarzlarını göstermesi amacıyla kaleme alınmış bir kitap olarak değerlendirilebilir. Okuyucular belirli bir edatın öğrenimi yanında aynı zamanda bu edatla beraber kullanılagelen yapıları da görmektedirler. Bu bağlamda yazarlar, zaman zaman cümle çevirilerinde serbest metot izlemişlerdir. Bu etken de bağlaç, edat, harfler, zarflar ve deyimsele söz öbekleri gibi yapılarda cümlenin ifade ettiği mana ile motamot tercüme arasındaki farkı görme imkânı sağlamaktadır.

D. Arapça’da Harf-i Cerli Fiiler Dr. Şener Şahin Prof. Dr. Hüseyin Günday Doç. Dr. Fadime Kavak Emin Yayınları⁴

Arapça eğitiminin önemli bir bölümünü harf-i cerler konusu oluşturmaktadır. Bu açıdan yazarlar geniş bir persectiftten bakarak modern Arapça’da yaygın olan fiilleri, alfabetik sırayı gözeterek her biri için on örnek cümle sunmaktadırlar. Arapçada cümleye doğru ve farklı anlamlar kazandırması bakımından önemli bir yeri olan harf-i cerler, YDS ve YÖKDİL sınavlarında da bizatihi sorulması nedeniyle de önemli bir yer teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu kitap harf-i cerler ile modern Arapça’da sıklıkla

⁴ Hüseyin Günday, Şener Şahin, Fadime Kavak, *Arapça’da Harf-i Cerli Fiiller*, Bursa, ts..

kullanılan isim, fiil eş kullanımlarını göstermesi, okuyucuya önemli bir birikim kazandırmaktadır. Yazarlar örneğin (اكتث) fiili için (قم بواجبك لا تكثر لما يقال) şeklinde genelde on cümle vererek harf-i cerlerin kullanımlarını göstermekle beraber aynı zamanda da farklı cümlelerle okuyucunun modern Arapçaya hâkimiyetini arttırmaktadırlar. Kitap aynı fiilin farklı harf-i cerlerle kullanınmasından kaynaklanan mana değişmelerini de okuyucuya göstermesi bakımından önemlidir. Örneğin: (فاز) fiili genellikle kazanmak anlamında kullanılmasıyla birlikte bu fiilin (ب) ve (على) olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Bu anlam farklılıkları şu şekilde gösterilebilir: (فاز الفريق بما كان يأمل) şeklindeki bir kullanımda anlamı “*Takım arzu edileni karşıladı.*” şeklindedir. Diğer kullanımda ise örneğin: (فزت عليه في كرة القدم) “*Onu futbol maçında yendim*” şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü üzere (ب) harf-i ceriyle “*elde etmek, ele geçirmek*” gibi anlamlarda kullanılırken, (على) harf-i ceriyle daha çok “*mağlup etmek, kazanmak*” anlamlarını ifade etmektedir. Kitabın genel içeriği fiiller ile beraber kullanılan harf-i cerler’in çeşitli varyasyonlarını sunup, kullanılan cümle biçimini göstermektir. Bu bağlamda YDS, YÖKDİL sınavları için önemli bir çalışmadır.

1. Değerlendirme

Arapça cümlelerin doğru anlaşılması ve kurulması konusunda önemli bir yeri olan harf-i cer kullanımını okuyucuya kazandırması açısından önemli bir kitaptır. Okuyucu bu kitap vasıtasıyla bir yandan harf-i cer kullanım yapısını öğrenirken diğer yandan fiille beraber yaygın olarak kullanılan isim, zarf yapısında görmektedir. Ayrıca kitap kullanılagelen harf-i cer ve fiil ikilisini bazen sekiz bazen dokuz bazen ise on cümle ile okuyucuya bu alanda bir yeti kazandırmaktadır.

E. Yaygın Eş Dizimleriyle Arapçada Anahtar Fiiller Enes Balı, H. Hüseyin Köksal Akdem Yayınları⁵

Modern Arapçada ve YDS, YÖKDİL sınavlarında bizatihi olmasa bile metinleri doğru anlama ve eş dizim sorularının doğru cevaplanmasında eş dizim dahilinde olan fiillerin iyi bilinmesi gerekmektedir. Beraber kullanılagelen isim-fiil yapılarında yeti kazanmak iki yolla sağlanabilmektedir. Bunlardan birincisi çok metin okuması ve dinlenmesi diğeri ise özel hazırlanmış eserlere müracat edilmesidir. Genel anlamıyla eş dizim (المتلازمات اللفظية) “eş lafızlar, eş dizimlilik” olarak ifade edilebilir. Örneğin: (جريمة) kelimesi Türkçe olarak suç anlamına gelmektedir. Suç işlemek anlamına gelen herhangi bir ifade kullanmak istenildiğinde (ارتكب) fiili ile beraber kullanılması gerekmektedir. Yazarlar bu örnekte olduğu gibi Arapça’da kullanılagelen çeşitli eşdizimleri sunmaktadırlar.⁶ Yazarlar genel itibarıyla bu eş dizimlerin fiil+isim kısmına odaklanmıştır. Bu eş dizimler ile ilgili yüz adet fiil+isim örnekleme sunmuşlardır. Sınavlara ek olarak eş dizimlerin önemi dili öğrenen kişiler için yazılı ve sözlü kullanımını geliştirip daha akıcı bir dil kullanım becerisi sağlamaktır. Bu bağlamda Arapça öğreniminde belli bir yol katetmiş okuyuculara hitap eden bu kitap, YDS ve YÖKDİL sınavlarına hazırlanan adaylar için eş dizim sorularında kolaylık sağlamaktadır. Örneğin eserde (أبدى) fiili için eş dizimlerden, (إعجاباً, رأيه, تحفظاً,) (مقاومة, استياء رغبة) kelimeleriyle birlikte cümle içerisinde kullanımları sunulmaktadır. Bu açıdan kitap, YDS ve YÖKDİL sınavlarında eş dizim ve terimleşmiş kelime bilgisini ölçen sorular için okuyuculara büyük katkı sağlamaktadır.

1. Değerlendirme

YDS ve YÖKDİL sınavlarının önemli bir kısmı eş dizim sorularından oluşmaktadır. Bu bağlamda eser, adaylar için önemli bir kaynaktır. YDS ve YÖKDİL sınavlarında eşdizim sorularını doğru cevaplamamanın yanı sıra okurun daha doğru ve hızlı cümle kurmasını da sağlayabilir.

⁵ Enes Balı - H. Hüseyin Köksal, *Yaygın Eşdizimleriyle Arapçada Anahtar Fiiller*, Akdem Yayınları, 2019.

⁶ Balı - Köksal, *Yaygın Eşdizimleriyle Arapçada Anahtar Fiiller*, 17,18.

F. YDS Arapça çözümlü ve açıklamalı Muhsin Özalpdemir, Yrd. Dr. Cemal Abdullah Aydın Beka yayıncılık.⁷

Yazarlar genel anlamda YDS ve YÖKDİL sınavlarında çıkan soruların neredeyse aynısı olacak şekilde olan soruları kısa bir şekilde ele almışlardır. Bunun yanında yer yer sorunun tamamının anlamı verilmemektedir. Yazarların da belirtmiş olduğu üzere kitap 1432 soru çözümünden oluşmaktadır. Bu etken okuyuculara sınavlardaki soru tarzlarını göstermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda YDS ve YÖKDİL sınavlarında sorular test tarzında sorulmaktadır ve okuyucu bu kitap sayesinde test tekniğini de öğrenmiş olacaktır.

1. Değerlendirme

YDS ve YÖKDİL sınavlarının soruları test tekniğiyle uygulanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sınavlara hazırlanan öğrencilerin test tekniğine aşina olması gerekmektedir. Yazarlar 16 tane test altında soruları ele almışlardır. Bu açıdan kitap soru biçimlerini, soru tarzlarına göre soru sayılarını görmesi bakımından önemlidir. Kitabın dezavantajı ise ele alınan soruların geçmiş yıllarda kullanılan tarzda olması ve hâlihazırda soruların değişkenlik göstermesidir. Bu açıdan bu alanda boşluk gözükmektedir.

VI. YDS VE YÖKDİL SINAVLARI İÇİN TÜRKİYEDE KALEME ALINAN KİTAPLAR HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

Genel anlamda kitaplar nahiv ve sarf kısmı çok az olmakla beraber bazı kitaplarda hiç yer verilmemiştir. Sınav genel anlamda okuma becerisini ölçmesi ve modern Arapça'nın klasik Arapça'ya göre daha basit dil kaideleriyle anlaşılması açısından bu yola girilmiştir. Okuyucular genel anlamda metinden ne anlıyor? şeklinde oluşan sorular yer yer ise nahiv ve sarf sorularınında sorulduğunu görmekteyiz. Çalışmada genel anlamda sorular sarf, nahiv veya kelime bilgisini ölçme açısından incelenmektedir. Bu etken de ülkemizde takip edilen bu alanda kitap yazma metodunun ne kadar sağlıklı olduğunu da gösterebilmektedir. Genel anlamda YDS ve YÖKDİL olarak ülkemizde

⁷ Muhsin Özalpdemir - Cemal Abdullah Aydın, *YDS Arapça Çözümlü ve Açıklamalı*, İstanbul-Bağcılar, ts..

yazılan kitaplara bakıldığında, bu kitaplar Arapça metin okumaları, edat-bağlaç bilgisi, soru çözüm kitapları, harf-i cerli fiillerin kullanımı şeklinde kaleme alınmıştır. Bu aşamada bu kitaplara değinmemizin nedeni, bir alan taraması olarak ele alınmış olmasıdır. Bu açıdan hangi alanlarda kitap kaleme alındığını görmekle beraber eksik alanlar içinde bir kapı açmak arzulanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YDS VE YÖKDİL SINAVLARINDAKİ SORULARIN KONU BAŞLIKLARINA GÖRE AYRILMASI

YDS ve YÖKDİL sınavlarında değişik başlıklar altında geçmiş yıllarda değişmesi ile beraber hali hazırda 80 tane soru sorulmaktadır. ÖSYM'nin sitesinde yayınlanmaya başlama tarihi olan 2006 yılında ise 100 tane soru bulunmaktadır. Bu soruların daha ziyade kelime bilgisi ölçüğü düşünülse de gramer ölçen soruların varlığı da göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda sorular incelenirken nahiv, sarf ve kelime bilgisi başlıkları altında incelenmesi uygun bulundu. Bu açıdan sorular bu başlıklar altında ele almak hangi alanda daha fazla soru olduğu hakkında bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra aslında kelime bilgisi olarak görünen ama soru içerisinde nahiv veya sarf konularının da sorulup sorulmadığının incelenmesi açısından kayda değerdir. Sorular bu başlıklar altından incelenecek ve bu başlıklar altında o alanla ilgili sadece sınavda sorulmuş bir tarzda olan sarf, nahiv ve kelime bilgisi ile ilgili alt başlıklarda bu sorulara değinilecektir.

1.1. NAHİV İLE İLGİLİ SORULAR

Nahiv kelimesi (النحو) sözlükte “*yönelmek, peşinden gitmek*” anlamlarına gelmektedir. Kelime manası olarak ise “*yön, taraf*” gibi anlamları ifade etmektedir.⁸ Bu şekilde isimlendirilmesindeki etken genel görüşe göre Hz. Ali'nin Ebü'l-Esved ed-Düelî'ye bir sayfa verip “Bu yola girerek ilerle!” demesinden sonra meydana gelmiştir. Nahiv kavramı ise kadîm dilciler tarafından genel anlamda gramer olarak anlaşılmıştır. Bu bağlamda sarf, nahiv, imâle, i ‘lâl, idgam, hemz gibi fonetik konularda bu başlık altında incelenmiştir. Günümüzdeki anlamıyla nahiv kavramının adlandırılması ve hâli hazırda geçerli olan ve gramerin söz dizim kaideleri ile i ‘rab konusuna has kısmını kapsayan nahvin dar çerçevedeki anlamına ise Ebû Ya ‘kûb es-Sekkâkî ve modern dönemde ise İbrâhim Mustafa ve Abdülalîm İbrâhim gibi yazarlar kullanmıştır.⁹ Bu bağlamda ilk dönemlerde nahiv Arap olmayanların veya Arap oldukları halde Arapça'yı

⁸ Ömer, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, “nhv”, 3/2180

⁹ Ebü'l-Fazl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem b. Manzûr, *Lisânu'l - 'Arab*, Dâru sader, Beyrut ts., XV/310; “Nahiv - TDV İslâm Ansiklopedisi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*.

kurallarına uygun konuşamayan veya yazamayan kişilerin Arapça'yı fasih bir şekilde kullanabilmesi için oluşturulmuş kapsamlı kurallar dizesi olarak anlaşılmıştır.¹⁰ Klasik dönemde nahiv kavramı i'râb ve bina olarak ele alınmıştır. Bu şekilde süregelen nahiv kavramı XIX. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Modern dönemlerde ise nahiv konuları irâb ve bina ile sınırlı kalmamıştır. Bu dönemde nahiv öğrencinin daha ziyâde Arapçayı doğru anlayıp, doğru bir şekilde ifade etmesi şeklindedir. Bugün nahiv kelimesi artık düzeni, cümle oluşturma bilimi, sentaks gibi ifadeler için kullanılmaktadır. Aynı zamanda nahiv söz dizimi kurallarıyla i'rab olarak isimlendirilen kısımda incelenir. Bu bakımdan nahvin ele aldığı konular: cümle oluşturma şekilleri, cümlelerin öğeleri, çeşitleri, i'rab, âmiller, mâmuller, i'rab alâmetleri, mu'reb ve mebnîlik gibi başlıkları içermektedir.¹¹

1.1.1. Mübtedâ-Haber Uyumu

Arapça cümle kuruluşunda iki farklı yapı vardır. Bu yapılar isim ve fiil cümleleri olarak ikiye ayrılır. İsim cümlesi olarak adlandırılan cümle kuruluş yapısında mübtedâ ve haber yapıları bulunur. Bunlardan birincisi kendisiyle cümleye başlanıldığı için mübtedâ, diğeri ise mübtedânın durumu hakkında bilgi verdiği için haber olarak adlandırılmaktadır.¹² Kelime anlamlarına gelecek olursak mübtedâ (مبتدأ) kelimesi ism-i meful anlamında olup sözlükte kendisiyle başlanılan şey anlamına gelmektedir.¹³ Terim anlam olarak mübtedâ: “lafzi amillerden soyutlanmış isim veya isme yorumlanabilen müsnedi ileyhdır”.¹⁴ Haber ise şu şekilde tanımlanabilir: “lafzi amillerden hali olarak mübtedâ'ya isnad olan merfû' bir isim.”¹⁵ Bu kısım Türkçe'de yüklem olarak isimlendirilen kısımdır. Örneğin: (زيد قائم) cümlesinde Zeyd mübtedâ ve kâimun kısmı ise haberdır. Bunun haricinde mübtedânın nefy veya soru anlamı olan

¹⁰ Şahin Şimşek, *Arap Gramerinin Kolaylaştırılması Bağlamında Yenilikçilik Hareketleri ve Arapça Öğretimine Etkileri*, Ankara, ts., 24.

¹¹ “Nahiv - TDV İslâm Ansiklopedisi”.

¹² Muhammed Efendi Birgivî, *Avâmil ve İzhar*, Sağlam, İstanbul 2016, 93.

¹³ Ebû Naşr İsmail b. Hammâd el-Cevherî el-Fârâbî Ebû Naşr el-Cevherî, *Tâcu'l-Luğa ve Şihâhu'l-'Arabiyye*, Dâru'l'İlm, Beyrut 1407, I,35.

¹⁴ Birgivî, *Avâmil ve İzhar*, 106.

¹⁵ Birgivî, *Avâmil ve İzhar*, 212; Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, *et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye*, Dârülmaârif, İstanbul 2020, 146.

cümlelerde tevil edilerek fâilin yerine geçme durumu söz konusudur. Örneğin: (أقائم زيد) cümlesinde kâimun mübteda ve Zeyd kelimesi ise haber yerine geçmiş fâil olarak işlev yapmaktadır.¹⁶Bu yapılar hakkında bilinmesi gereken noktalar, mübtedâ'nın isim olması zorunluluğudur. Bu açıdan fiil ve harf olan kısımlar mübtedâ olamazlar. İkinci olarak ise merfû ve ma'rife olmasıdır. Son olarak ise lafzi âmillerden ari olmasıdır. Burada kastedilen mana mübtedânın başına (كان), fiil gibi yapıların gelmemesidir. Aynı şekilde haber yapısında merfû' ve genel olarak nekrâ kullanılmasıdır. Sınavlarda genellikle ölçülen kısım ise haber ile mübteda arasındaki uyumdur. İkili kullanımlarında ise bu iki yapının sayı ve cinsiyet bakımından uyumlu olması gerekmektedir¹⁷. Bu yapılar kendi içlerinde farklı kısımlara ayrılmaktadır.¹⁸

1.1.1.1. Mübteda ve Haberin Kısımları

Mübtedâ zâhir ve muzmer olarak ikiye ayrılmaktadır. Zâhir olan kısma örnek olarak: (أحمد رسول الله) cümlesidir. Burada Ahmet zâhir mübtedânın karşılığıdır. Muzmer mübtedâ ise (أنتن - هو - هي - هما - هم - هنّ - أنا - نحن - أنت - أنتما - أنتم) cümlelerinin bu 12 munfasıl zamirden biriyle başlamasıyla kendini göstermektedir. Haber ise iki kısımda incelenmektedir. Bunlar haberin müfret veya cümle olarak kullanılmasıdır. Müfret olmayan kısımda haberin câr-mecrûr, zarf, fiil cümlesi, isim cümlesi olarak dört kısma ayrılmaktadır. Sırasıyla şu örnekler gösterilebilir: (محمد في) (محمد أبوه مسافر), (محمد جاء أبوه), (محمد عندك), (الصف). Bu başlık altında sorulan sorularda önemli olan kısım ise mübtedâ ve haber arasında uyum sağlanmasıyla beraber haberin isim veya fiil cümlesi olarak gelmesi durumunda mübtedâ'ya dönen bir zamirin bulunmasıdır. Örneğin:

(لباس التقوى ذلك خير), (زيد أبوه)

İlk örnekten “ه” ikinci örnekte “ذلك” de olduğu gibi cümle şekilden gelen haberde mübtedâya dönen bir zamir bulunması gerekmektedir. Bu dönen zamir mübtedâ'ya

¹⁶ Birgivî, *Avâmil ve İzhar*, 106.

¹⁷ Haberin mastar olması durumunda cinsiyet uyumu göz ardı edilir.

¹⁸ Abdülhamid, *et-Tuhfetü 's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti 'l-Acurrumiyye*, 147.

müenneslik veya müzekkerlik ve sayı açısından uyum sağlamaktadır. Bu açıdan da mübtedanın yapısı hakkında (sayısı ve cinsiyeti) bilgi edinilir.¹⁹ . Genellikle mübtedâ-haber ilişkisinin ölçüldüğü sorularda bu iki bilginin sorgulandığı gözlemlenmektedir. Bu alanla ilgili şu soru örnek olarak gösterilebilir:

زيت الزيتون.....لقرون عدة في مختلف أنحاء الشرق الأوسط A: أستعمل B: استعملوا C: أستعملت D: استعملن E: تتعامل

Yukarıdaki cümlelerin anlamı “*Zeytin yağı Yüzyıllar boyunca Orta Doğu'nun çeşitli yerlerinde kullanılmıştır.*” Bilindiği üzere haber cümle şeklinde kullanıldığı durumlarda bazı gramatik bilgiler vardır. Bunlar: Haber isim cümlesi ise mübtedâ ile haber arasındaki uyum mübtedâ'ya dönen bir zamir ile sağlanmaktadır. Fiil cümlesi olarak kullanılan haber cümlesinde ise bu uyum, ya mübtada ile fiil arasındaki uyum, ya da bir zamirle sağlanmaktadır. Bu durm fiil cümlesinden sonra açık bir fiilin kullanımına göre değişmektedir. Bu bilgi dahilinde bu soruda ölçülen bilginin anlamsal ifadeden öte haber cümlesinin, mübtada olan (زيت الزيتون) kısmı ile uyumudur.²⁰ Zira bu kelime müzekker ve tekil sayılmakta bu nedenle de haber cümlesinde tekil ve müzekker formatta olan (أستعمل) fiili olaması gerekmektedir. Bu etkenden dolayı da cevap “A” şıkkı olmaktadır. Bu ve benzeri sorular aynı zamanda sarf başlığı altında fiil çekimleri konusuyuda bağlantılıdır. Ancak bize göre bu ve benzeri sorular her iki başlık altında da incelenebilir. Zira Arap dilinin her nekadark farklı alanları olsada, genel anlamda bir bütünlük arz etmektedir.

1.1.2. en-NEVÂSİH

Nevâsîh olarak adlandırılan bu yapı, mübtedanın ve haberin başına gelerek bu iki ögeyi kendileri için isim ve haber olarak isimlendirilmesine yol açarlar. Örneğin: (الرجل)

¹⁹ Abdülhamid, et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye, 147.

²⁰ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, M.ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, 105.

(كان الرجل غنيا) cümlesi ile mübteda-haber yapılarından çıkıp kâne'nin ismi ve kâne'nin haberi olarak isim almaktadırlar. Haberin başına gelen bu yapılar nevasıh olarak isimlendirilme nedenleri ise mübteda ve haber olarak adlandırılan öğelerin adını, irâb alametlerini ve sadaret hakkını (cümle kurulumunda önceliği hak etme) değiştirmesi nedeniyledir. Başka bir açıdan mevcut olan hükümü, ortadan kaldırıp kendi hükümlerini ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Bu yardımcı fiil olarak tanımlayabileceğimiz yapıların bir diğer adı ise nâkıs fiillerdir. Yine nakıs olarak adlandırılmalarındaki neden ise bilindiği üzere Arapça'da fiiller mefûlsüz olarak bir mana ifade edebilmektedirler. Bu ve benzeri fiilimsi yapılar ise mefûlsüz bir anlam ifade edememektedirler. Bu anlamda eksik, nakıs olarak kalmaktadırlar.²¹ Nevâsıh olarak isimlendirilen bu fiilimsi yapılarını üç başlık altında inceleyebiliriz.

- Kâne ve benzerleri: Kâne ve benzerleri ise 13 fiilden oluşmaktadır.²² Kendi içlerinde bunlardan 8 tanesi şartsız olarak haberi ve mübtedayı ref ve nasb eder.²³ 4 tanesi ise başında nefy edatı veya buna benzer yapıların gelmesiyle amel eder.²⁴ Geriye kalan bir tanesi ise dam fiili olup başında ma mastar harfinin bulunması gereklidir.²⁵ ma örneğinde olduğu gibi.²⁶
- İnne ve benzerleri: Bu fiile benzeyen edatlar ise ismini nasb, haberini ref eder.

²¹ Hasan Akdağ (ed.), *Arap Dili Dilbilgisi*, Tekin Kitabevi, 2016, 336,337; Abdülhamid, *et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye*, 156; Detaylı bilgi için bkz. M. Vecih Uzunoglu, "Arap dilinde kâne [كَانَ] fiili ve kur'ân'da kullanımı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (05 Haziran 2015), 83-130.

²² İbini Mâlik'in Elfiyesinde şu şekilde geçmektedir:

ترفع كان المبتدا اسما والخبر ... تنصيه ككان سيدا عمر
ككان ظل بات أضحى أصبحا ... أمسى وصار ليس زال برحا
فتىء وانفك وهذي الأربعة ... لشبه نفى أو لنفى متبعه
ومثل كان دام مسبوقا بما ... كاعط ما دمت مصيبا درهما

Bu kısımda mübdtedanın isim olarak geldiğini ve haberini nasb ettiğini açıklamakla beraber kane başlığında incelenen türevleri sıralamaktadır. Bkz. İbn 'Aķîl , 'Abdullâh b. 'Abdurrahman el 'Aķîlî el-Hemedânî el-Mıṣrî (ö.769/1368), *Şerhu İbn 'Aķîl 'alâ Elfiyeti İbn Mâlik* 1400/1980. 1/261.

²³ Şartız ref ve nasb eden bu kısımda 8 adet fiilimsi bulunmaktadır. Bunlar; كان, أمسى, أصبح, أضحى, ظل, بات, . Bu yapıların ilk beş tanesi "صار" anlamı taşımaktadır.

²⁴ Bunlar كان, أمسى, أصبح, أضحى, ظل, بات, . Bu kısım amel etmesi için başında nefiy edatlarından birisi gelmelidir örneğin فتىء, برىء, انفك, لن نبرح عليه عاكفين de olduğu gibi.

²⁵ Muhammed Abdullah Cemaladdin İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, ed. (tahk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid), Mısır, 2018, 213.

²⁶ el-Ensârî İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, ed. (tahk. Berekât Yusuf Hebbûd), Beyrut, ts., 190.

- Zanne ve benzerleri: Fail ile beraber 2 tane meful almaktadır. Bu mefullerden birincisine mübteda ikincisi ise haber olmaktadır.

Modern metinlerde sıklıkla karşımıza çıkan bu yapıların YDS, YÖKDİL, KPDS gibi sınavlarda bizatihi sorulmaktadır. Bunun yanında Arapça metinlerde cümlelerin yüklem, özne veya mefulleri anlamlandırma açısından da ayrı bir öneme sahiptirler. Bu yapıların yanında ayrıca kâde grubu olarak isimlendirilen ef'al-i mukarebe, ef'âli şürû, ef'âli recâ yapıları bulunmaktadır.²⁷Nevâsîh olarak adlandırılan bu yapılar için belli başlı hepsini kapsayan şu şartlar vardır:

- İsmi olarak adlandırılan mübtedata bu yapılardan sonra gelmesi.
- Haberinin gayri inşai olması. İnşai olarak kullanılmasına örnek için şu cümle gösterilebilir: (كان الغني اضربه).
- Haberin ve ismin mutlak olarak beraber hazf edilmemesi.
- Haber soru anlamı taşıyan bir isim olursa haberin takdim edilmemesi. (أين ما زال العمل) Örneğinde olduğu gibi.²⁸

Bu bilgiler haricinde modern Arapça metinlerinde yer yer karşılaşılan kânenin şu üç kullanımıdır:

- Nakıs: Mansub ve merfu isimlere ihtiyaç duyması. Örneğin: (كان علي أستاذًا في الجامعة)
- Tamme olarak kullanımı: Kânenin bu kullanımında habere ihtiyaç duyulmaksızın sadece kanenin ismi ile doğru bir anlam sağlanmaktadır. Örneğin: (لو بقي النزاع لكان الفناء) “Şayet çatışma devam ederse, bu tam bir yok oluştur.” Şeklinde sadece merfu bir isimle anlamlı bir cümle ortaya çıkmaktadır. Ancak bu durum bütün nevasîh'lar için geçerli olmayıp كان kan bu beş yapı için geçerlidir.

- Zaide: Mansub veya merfû' bir nesneye ihtiyaç duymadan kullanıldığı yapılarıdır.²⁹ Örneğin: (ما كان أحسن زيدا)

²⁷Şerhu Şuzuruz-Zeheb'de İbni Hişam şu şekilde sıralamaktadır. السادس اسم أفعال المقاربة، وهي كاد وكذب وأوشك. لدنو الخبر، وعسى واخلولق وخرى، لترجيه، وطفق وغلّق وأنشأ وأخذ وجعل وهبّ وهلّل للشروع فيه.

²⁸ Hasan Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, Dâru'l-Ma'ârif, Kahire ts., I,546.

Yukarıda kısaca tanımladığımız nevasih denilen bu yapıların YDS, YÖKDİL sınavlarında genel anlamda sorulan sorular ise bu yapıların isimleri ve haberleri arasındaki uyumun olduğu gözlemlenmektedir. Kısaca Kâne'nin haberleri şu şekilde gelmektedir.

- Müfred olarak: ما زال العالم محبوبا “Âlim kimse daima sevilir.”
- Cümle olarak: كان احمد أولاده لاعب في الأمس “Akşamleyin ahmedin oğlu oyun oynuyordu.”
- Fiil cümlesi olarak: كان علي يقوم بعمله “Ali işini yapıyordu.”
- Şibh-i cümle olarak: كانت الطالب في الصف “Öğrenci sınıftaydı”.³⁰

Verilen örnekler incelendiğinde şayet kâne yapılarının haber olarak gelen kısmı isim veya fiil cümlesi şeklinde gelir ise kânenin ismine dönen aynı cinsten bir zamirin bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu konuyla ilgili ölçülen bilgilerden biriside bu konudur.

1.1.2.1. Kâne ve Benzerleri Yapısı ve Cümle İçerisindeki Kullanımı

Öncelikle yukarıda belirtildiği üzere bu yapılar ismini ref haberini nasb eder. Sayıları ise 13 tanedir. Cümledeki işlevsel kullanımı ise zaman ifade etmeyen bir isim cümlesine; idi, vardı, oldu, var oldu, dır-dir vb. şeklinde anlamlar katmasıdır. Bu şekilde cümlelerin anlamını geçmiş veya gelecek bir zamana çevirmektedir. Örneğin الفقر عار fakirlik utançtır cümlesini كان الفقر عارا şeklinde veya سيكون الفقر عارا cümle yapılarının başına gelerek, “fakirlik utançtı” veya “fakirlik utanç” olacak şekilde bir zaman geçişliliği sağlamış olmaktadır. Yine bu gibi sınavlarda karşımıza şu yapı şeklinde çıkmaktadır;

كان السلطان صلاح الدين أول من فكر بإنشاء القلعة على ربوة الصوة في عام 1176م

“Miladi 1176 senesinde Es-sawah tepesine kale inşa etmeyi düşünen ilk kişi Sultan Selahaddin’idi.”

²⁹ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 224.

³⁰ Hüseyin Tural, *Arapça Gramer ve İ’rab Teknikleri*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, 227.

Diğer bir benzer yapı olan (ليس) ise cümleye değil(dir), yok(dur) şeklinde anlamlar katmaktadır. Aynı zamanda olumlu bir cümleyi olumsuz bir anlama dönüştürmektedir. **أنا جائع -أنا جائع** örneğinde olduğu gibi. Bir durumdan diğer bir duruma geçişi ifade eden **اصبح**, **بات**, **ظل**, **أمسي**, **اضحي**, **صار** ise kendi anlamları kullanımları haricinde bir durumdan diğer bir duruma geçişi ifade etmektedir. Örneğin **أصبح المجرم محكوما** “*Suçlu mahkûm oldu.*” Bu fiillerin tam olarak kullanımlarında ise anlamları “sabahladı, kuşlukladı, akşamladı, gündüzledi, geceledi” şeklinde olmaktadır. Şayet bu yapılar kendi anlamlarında kullanılacak olursa örneğin: **ظل الرجل عاملا** şahıs gününü çalışarak geçirdi anlamına gelmektedir. Bu cümle kuruluşu yapısı yukarıda bahsedilenden farklı olarak (**عاملا**) kelimesi bu ve diğer tam kullanımlarında haber değil hâl olarak kullanılmaktadır.³¹ Bu 13 fiilimsiden son olarak **دام** kalmaktadır. Bu fiilimsi şu özelliklere sahiptir: sadece mâzi fiilinin çekimi olduğundan dolayı câmid olması, başında mastariye olan **ما** nın kullanılması.³² Örneğin sınavlarda karşılaşılan yapılar şu şekildedir:

الإنسان جميل ما دام مبتسما مرحا، بعيداً عن الهموم

“*İnsan kaygılardan uzak, mutlu ve tebbesüm ettiği müddetçe güzeldir.*”

الإنسان قوي ما دام يفكر ويتحدث

“*İnsan düşündüğü ve konuştuğu müddetçe güçlüdür.*”

Sınavlarda sıklıkla karşılaşılan bu yapılar yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere cümleye “müddetçe, sürece vb.” anlamlarını katmaktadır.

1.1.2.2. İnne ve Benzerleri Yapısı ve Cümle İçerisindeki Kullanımı

Belagat ilminde bilindiği üzere haber cümlesi üç başlık altında incelenmektedir. Bunlar: İbtidâ-i, talebî, inkaridir. İbtidâ-i olan kısım te'kidsiz, talebî olan bir tane tekid

³¹ Tural, *Arapça Gramer ve İ'rab Teknikleri*, 235; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 343; Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, M.ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, 130-131; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 221.

³² İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 213-215; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 135.

edatı, inkaride ise iki ve daha fazla te'kid edatının kullanılmaktadır.³³ Buraya kadar anlatılmak istenen konu إن ve benzerlerinin cümlelerin i'râb olarak değiştirmesinin yanında cümlelerin tekid boyutunu ifade etmesidir. Bu sayede cümlelerin kat'iliğini ve sözü söyleyen kişi tarafından vurgulu söylenmek istediği anlaşılmaktadır. Örneğin sınavlarda şu cümle yapılarını görmekteyiz,

إن اللغة والتفكير هما الخاصتان اللتان بها يكون الإنسان إنساناً

“İnsanı kendisiyle insan olduğu iki özellik; düşünme ve dildir.”

إن تحقيق الوحدة السياسية لا تحصل بقرارات من الأعلى بمعزل عن الوحدة الاقتصادية

“Siyasi birliği gerçekleştirmek ekonomik birliğin olmadığı, yukarıdan verilen kararlarla gerçekleşmez.”

Bu gibi cümlelerde her ne kadar cümleye tekid anlamı yansıtılmasa da sözü söyleyen cümledeki yargıya, tekid anlamı aksettirmeye çalışmaktadır. Yukarıda sıralamış olduğumuz bu dört yapı ile ilgili sorulan sorular bu başlık altında incelenecektir. Örnek soru tipi şu şekilde gösterilebilir:

المباحث تشير الى أن سكان هذه المناطق ----الطين والفخار لصنع أدواتهم المنزلية

A: استخدموا

B: استخدمت

C: يستخدمون

D: تستخدم

E: تستخدمون

Yukarıdaki cümlelinin genel olarak anlamı şu şekildedir: “Araştırmalar, bu bölgelerde yaşayanların ev eşyalarını yapmak için kil ve çanak çömlek kullandığını gösteriyor”. Soruda ölçülen bilgi ise enne’li cümle kuruluşlarında enne’nin ismi ile haberi arasında gerkeli olan uyumdur. Bu uyum fiil cümlelerinde şayet açık bir fâ’il kullanılmıyorsa, fiilin tahtında gizli olan bir zamirle sağlanmaktadır. Yukarıdaki soruda enne’nin ismi olan (سكان) kelimesi (ساكن) kelimesinin çoğuludur. Bu nedenle bu kelime

³³ Abdulaziz Atik, *İlmu’l-Meânî*, Daru Nahdeti’l-Arabiyye, Beyrut 2009, 53.

çoğul ve müzekker sayılmaktadır. Nevasıh başlığında ölçülen bilgi ise isim ve haberin arasında olan cinsiyet ve sayı uyumudur. Yukarıdaki soruda şıklara bakıldığında ise bu şartı sağlayan tek şık “A” şikkı olmaktadır. Zira diğer fiil çekimlerinin hepsi müennes yapısındadır.

Tez dahilinde aynı bilgi ölçümünü yapan soruları tekrar etmek uygun bulunmadı. Zira bir konu başlığı altında sadece kelimelerin ve cümlelerin değişik olduğu birçok soru bulunmaktadır. Bu tekrardan farklı olarak bu konu başlığı altında aynı zamanda sıfat-mevsuf uyumunda ölçülmektedir. Bu bilgi gerek sıfatın cümle olarak kullanıldığı gerekse kelime olarak kullanıldığı haliyle gözlemlenmiştir. Cümle şeklinde sıfat bilgisi ve nevâsıh bilgilerinin ölçüldüğü şu soru örnek olarak gösterilebilir:

سمعت أن ثمة يفتشون شنت المسافرين في المطار

A: موظفين

B: رجال

C: شرطيا

D: شخص

E: مفتشون

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Havaalanında, yolcuların çantalarını kontrol eden müfettişler olduğunu duydum.*” Yukarıdaki cümlede boş bırakılan kısma bakıldığında ise enne’li cümlelerin haberinin cevap olarak arandığı gözükmemektedir. Zira ثمة uzakta olan nesleri belirtmek için kullanılır. Bu şekliyle zarf-ı mekandır.³⁴ Bu gibi cümle yapılarında ise zarflar öne alınmış haber olarak kullanılmaktadır. Bu haliyle cümledeki boş kalan kısım ise enne’nin sonradan gelen ismidir. Konu başında değinildiği gibi bu cümle yapısında enne ismini nasp, haberini ise ref konumuna getirmektedir. İ’rabsal olarak doğru kelime ise kelime nasb konumunda olması gerekmektedir. Şıklara bakıldığında “B, D ve E” şıkları bu nedenle doğru cevap olmamaktadır. Nasp konumunda olan “C” şikkı ise devamında kendisi için kullanılan

³⁴ Abdulganî Ebu’l-Azm, *Mu‘cemu’l-Ganiyyi’z-Zâhir* (Ribât: Muessesetu’l-Ganî li’n-Negr, 2013), “smm”, 1/233, 2/118

sıfat cümlesi için uygun bir kelime değildir. Zira sıfat şayet cümle şeklinde kullanılacaksa cümle içerisinde zahir veya gizli bir zamirin mevsufa uyum sağlaması gerekmektedir. Sıfat şeklinde kullanılan (يفتشون) fiili ise cem' bir kullanımdır. Bu nedenle mansûb bir kelime olmasına rağmen yanlış cevaptır. Cevap seçeneklerinden geriye kalan (موظفين) kelimesi ise hem i'rabsal hemde sıfata uygunluk açısından doğru anlamı vermektedir. Bu nedenle doğru seçenek "A" şıkkıdır.

1.1.3. Fiil İle Fail İlişkisi İle İlgili Sorular

Arap dilinde cümle yapıları iki kısımda incelenmektedir. Bunlardan birincisi fiil cümlesi ikincisi ise isim cümlesidir. Fiil cümlesini oluşturan yapılar ise fiil cümlesi için müsned (fiil) ile müsened-i ileyh (fail, naib-i fail) dir. Örneğin; جاء الحق kısmında جاء fiil الحق kelimesi ise faildir. يعاقبُ العاصون kısmında ise naib-i fail olan العاصون kelimesi naib-i fâ'il, يعاقب ise fiildir.³⁵ Bu anlamda fiil üç zamandan (geçmiş, gelecek, emir) birisine işaret etmektedir.³⁶ Fa'il ise lügavî anlamı: "Fiili meydana getiren unsurdur". İstılahi anlamı ise: "Fiilden sonra gelen merfû' bir isimdir."³⁷ Bu bağlamda fâ'il'i şöyle açıklayabiliriz:

- **إسم صريح أو مؤول به** : Sarih bir isim veya ona tevil edilendir. Sarih bir isimden kasıt قام زيد cümlesindeki زيد kısmıdır. İsme tevil edilen kısım ise اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ ayetindeki اَنْ تَخْشَعَ şeklindeki müevvel mastar kullanım şeklidir. Bu hâliyle fiil isme evrilmiştir.³⁹
- **أسند إليه فعل أو مؤول به** : Kendisine bir fiil veya fiil tevilinde olanın isnad edilmesi. ضرب زيد örneğinde vurma fiili zeyde isnad edilmiştir. مختلف ألوانه kısmında ise مختلف ism-i faili يختلف fiiline tevil edilip, renkler ona isnad edilmiştir.⁴⁰

³⁵ Mustafa Gâlâyînî, *Camiü 'd- Durûsi 'l- 'Arabiyye*, ed. thk., Mektebetu'l- Asriyye, Beyrût 1994, 13.

³⁶ Abdülhamid, *et-Tuhfetü 's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti 'l-Acurrumiyye*, 104.

³⁷ Abdülhamid, *et-Tuhfetü 's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti 'l-Acurrumiyye*, 130.

³⁸ el-Hadid 57/16.

³⁹ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 161; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri 'n Nedâ ve Belli 's Sadâ*, 275.

⁴⁰ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 161.

- **مقدم عليه بالأصالة**: Asaletle fiilin önüne geçmesi. **كتب علي** örneğinde olduğu gibi Ali fiilin önüne geçmektedir. Zira aksi durumda **كتب علي** cümlesi fiil-fail olmaktan çıkıp mübteda-haber şeklinde isim cümlesi olmaktadır.
- **واقعا منه أو قائما به**: Fiilin kendisinden kaynaklanması veya kendisiyle meydana gelmesidir. Örneğin; **ضرب زيد** fiili Zeyd'den bu fiil meydana gelmektedir. Ancak **مات زيد** örneğinde ise fiil zeyd ile meydana gelmektedir. Bu tanımda önemli olan kısım ise naib-i fâ'il'i, fâ'il tanımından çıkartmaktır.⁴¹

YDS sorularında nahiv bilgisi kısımlarında ise fiil ile fail arasındaki uyumluluk sorulduğu gözlenmektedir. Fiil- fail uyumunda öncelikle fail fiilden sonra gelmelidir. Zira aksi durumda cümle fiil cümlesi olmaktan çıkıp isim cümlesine dönüşmektedir. Fiil ile başlayan cümlelerde uyumlar şu şekilde olmaktadır:

- Failin müfret gaip sığada, tekil, müsenna veya çoğul olarak müzekker gelmesi durumunda fiile yalnızca cinsiyette mutabakat göstermektedir. Örneğin; **جاء رجلان, جاء أحمد** cümlesinde olduğu gibi fail cinsiyet bakımından fiile mutabakat etmektedir.
- Failin hakiki müennes olması (insan ve hayvanlarda asılları itibariyle dişil olan) ve fail ile aralarında fasıla bulunmaması durumunda fâil ile fiilin sayı uyumuna bakılmadan yalnızca cinsiyet uyumu aranır. **كتبت زينب, كتبت** örneklerinde olduğu gibi.
- Gayr-ı âkilin cem'leri müfret ve müennes kabul edilir. Örneğin; **جاءت البهائم**. Âkillerin cem-i teksirinde ise müennes fiil kalıbı kullanılabilir. Örneğin; **جاءت أو جاء العلماء**
- Fiil ile fail arasına başka bir ismin girmesi durumunda müenneslik ve müzekkerlik şartı aranmaz. Örneğin; **كتب أو كتبت اليوم أختي كتابها** görüldüğü gibi fiil ile fail arasına giren **اليوم** kelimesi müenneslik ve müzekkerlik şartını ortadan kaldırmaktadır.

⁴¹ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 275,276; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 163; Birgivî, *Avâmil ve İzhar*, 87.

- Failin hakiki müennes olmaması, durumunda da yine cinsiyet uyumu gözetilmez. Örneğin; **طلع أو طلعت الشمس** cümlesinde her ikisi yapıda kullanılabilmektedir. Aynı şekilde **ليس** olumsuzluk fiiliyle medih ve zemm ifade eden **نعم و بئس** fiillerinde müennes bir fail olma durumunda müzekkerlik ve müenneslik uyumu aranmaz.⁴² **نعم , ليس أو ليست زينب قائمة** örneklerinde olduğu gibi bu fiillerden müennes veya müzekker kalıp seçilebilir. Bu gruba ekleyebileceğimiz diğer bir kullanım ise ism-i cem olarak kullanılan **قوم, شعب** gibi bir türü bildiren isimlerde fiilin müennes formatı kullanılabilir. **قام أو قامت القوم** gibi
- İstisna edatı **إلا** kullanımında fail **أحد** lafzı takdir edileceğinden dolayı müzekkerlik kalıbını korumaktadır. **ما جاء (أحد) إلا زينب** örneğinde olduğu gibi fail müzekker veya müennes bir lafız kullanılmasına bakılmaksızın müzekker bir fiil kullanılmaktadır.
- Birkaç failden oluşan fiil cümlelerinde ise birinci fa'ile uyum gözetilir. Örneğin; **كلمت زينب و أحمد و موسى** cümlesinde olduğu gibi atıflar içerisinde müzekker isim bulunmasına rağmen fiilin müennes formatı kullanılmaktadır.⁴³

Fiil-fail ile ilgili olarak çıkan sorular ise şu şekildedir;

⁴² Bu gibi farklı kullanımları her ne kadar nahiv kitaplarında belirtilsede YDS vb. sınavlarda genel kullanımların cevap olarak istendiği gözlemlenmiştir.

⁴³ Bahâ'uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*,. Sad. Hüseyin Elmalı, Rağbet, İstanbul 2015, 251-256; es-seyyid Ahmet el-hâşîmi, *el-Kavaidü'l-esasiyye li'l-lügati'l-arabiyye*, Darü'l-fikr, Lübnan-Beyrut yy., 113-116; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 160; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 275; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 82-90.

لقد أدى إلى ضعف الدولة العثمانية فانهارت الدولة

A: المشاكل

B: مسالمة العشائر

C: المشاكل الاجتماعية

D: نتيجة المشاورة

E: تنازع العصبية

Yukarıdaki sorunun anlamı şu şekildedir: “*Mezhep çatışması, Osmanlı devletinin zayıflamasına yol açtı ve devlet çöktü.*” Yukarıdaki soruda cümlede boş bırakılan kısım, fiilin fa’ili olan kısımdır. Bu nedenle fiil ile fa’il, cinsiyet ve sayı açısından uyumlu olması gerekmektedir. (أدى) fiili tekil ve eril bir formatta olduğu için cevap olmaya uygun tek şık “E” şıkkıdır. Zira diğer şıklar cinsiyet açısından dişil formattadır. Fiil-fa’il ile ilgili bazı diğer sorularda cinsiyet uyumu birkaç şıkta bulunabilmektedir. Bu ve benzeri sorularda doğru cevaba ulaşabilmek için nahiv bilgisiyle cümlelerin genel yapısına uygun doğru anlamı ifade eden şık seçilmektedir.

1.1.4. İsm-İ Mevsûl, Sıla Cümlesi ve Aid Zamiri

İsm-i mevsul kök anlamı itibariyle “*ulaşmak, bağlamak, birlemek, toplamak*” anlamına gelen وصل fiilinin ism-i mefulüdür.⁴⁴ Bağlanan anlamına gelen bu yapı kendisinden önceki cümle ya da kelime ile kendisinden sonra gelen cümleyi bağlamaktadır. Örneğin:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ⁴⁵

Yukarıdaki ayettedeki gibi ism-i mevsul, “*Kuluna kitabı indiren*” sıla cümlesini Allah lafzına bağlayıp sıfatlaştırmaktır. Mevsullerin kullanım gâyelerinden en önemlisi ise cümlede muhatabın bilmediği bir konuyu açıklığa kavuşturmadır. Örneğin:

إِنَّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ مَعَنَا فِي الْجَامِعَةِ مُجْتَهِدٌ

⁴⁴ Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra, "vsl" ts., 3: 2448.

⁴⁵ El- kehf 18/1

Yukarıda cümlede muhatap cümlede bahsedilen kişinin üniversitede beraber konuştukları kişinin çalışan bir kişi olduğunu bilmemektedir. Bu durumda bu bilinmemelik mevsulle beraber giderilmektedir. Bunun dışında mevsullerin kullanım gayeleri arasında ibham, tazim, tahkir, ihtisar ve genelleme vardır.⁴⁶ Bu yapının Türkçedeki karşılığı ise ilgi zamiridir. İlgi zamirlerine örnek olarak duvar+ın rengi verilerilebilir.⁴⁷ Mevsûl sıla cümlesi ile birlikte birlikte kullanımında ise Türkçedeki ortaç yani sıfatın karşılığıdır. Türkçe’de sıfat-fiil olarak isimlendirilen bu yapının ekleri –An, -Dık, -Ar, -Maz, -Mış, -Muş ve -Acaktır⁴⁸. Örneğin: Saatte yirmi kilometre giden araba... kısmında cümle, arabanın sıfatı olmaktadır.⁴⁹ Kendi başlarına bir anlam ifade etmeyen ve sıla cümlesiyle beraber anlamlı bir cümle oluşturan mevsuller ism-i ve harf-i olarak iki başlık altında incelenmektedir.⁵⁰ Bu iki kısmın temel farkı ise ism-i mevsuller isim sayılmakla beraber sıla cümlesine, âide ve i'râb da mahalle ihtiyaç duymaktadır. Ancak harf-i mevsullerde ise âid, ma’rifelik ve mahallen i'râbı yoktur.⁵¹ Mevsuller iki başlık altında incelenmektedir. Bunlar ism-i mevsul ve harf-i mevsuldür.

1.1.4.1. İsm-i Mevsuller

İsm-i mevsûl konusuna girmeden önce mevsul: İsim cümlesi, şibh-i cümle veya sarih vasıf ile vasla ve âide ihtiyaç duyan kelimedir.⁵² Diğer bir tanıma göre ancak cümle ve aid ile cümleden bir parça oluşturan isimdir.⁵³ Mevsul kendisinden önce gelen isimleri niteleyerek veya açıklayarak cümlede ki anlama belirlilik kazandırır.

⁴⁶ Mevsullerin kullanım amaçları hakkında detaylı bilgi için bkz. Abdelkarim Amin Mohamed Soliman, “İsm-i Mevsûl’ün ‘Allah’ Lafza-i Celâliyle Birlikte Kullanımı Bağlamında Kur’ânî Hitabın Belagati”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 22/1 (30 Haziran 2022), 84,85.

⁴⁷ Ali Bulut, *Çeviri Teknikleri ve Başlıca Arapça Kalıplar Arapça-Türkçe Türkçe-Arapça*, M.ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2014, 95; Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2017, 285.

⁴⁸ Mevsullerin Türkçe karşıtısal çözümleri ve mevsuller hakkında bilgi için bkz. Hüseyin Gargı, *Karşılaştırmalı dilbilgisi öğretimi açısından temyiz*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans, Ankara 2009, 12,15,16,17,18.

⁴⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 212.

⁵⁰ İsm-i mevsuller hakkında detaylı bilgi için bkz. Ayşe Alhamss, *Arap Dili Ve Edebiyatında Mevsuller*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006), 7.

⁵¹ Harf-i ve ism-i mevsullerin farklarının detayları için bkz. Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, (I-IV)/I, 410, 340; Alhamss, *Arap Dili Ve Edebiyatında Mevsuller*, 9,10.

⁵² Sanaa Abdulkerim Muhammed Esad, *el-Hâşiyetü’l-asriyye alâ şerh-i şuzûri-z-zeheb*, Daru’sşevvaf, Riyad 1995, I,358.

⁵³ Mevsulun tanımlarında istilahi ve lugavi tarif farkları ve mevsul hakkında detaylı bilgi için bkz. Nureddin Abdurrahman Mollâ Câmî, *El-Fevaidü’z Ziyaiyye Fi Şerhi’l Kaftiye*, Şefkat, İstanbul 2015, 474,475.

Mevsullerden ism-i kısmı ise kendi içerisinde ikiye ayrılmaktır. Bunlar hususi ism-i mevsuller ve müşterek ism-i mevsullerdir.⁵⁴

1.1.4.2. Hususi İsm-i Mevsuller

Hususi ism-i mevsuller muhtas, hass, nass ve müşterek olarak farklı şekillerde isimlendirilmektedirler.⁵⁵ Bu şekilde isimlendirilme nedenleri müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için özel kullanımlarının olması nedeniyledir.⁵⁶ Kelimenin türüne göre farklı kullanımları olan bu mevsulleri şu şekilde gösterebiliriz:

	Tekil	Tesniye	Cem'i
Müzekker	الَّذِي	الَّذَانِ-الَّذَيْنِ	الَّذِينَ-الَّذِي
Müennes	الَّتِي	الَّتَانِ-الَّتَيْنِ	الَّتَاتِي-الَّتَاتِي

1.1.4.3. Umumi İsm-i Mevsuller

Müşterek veya umumi mevsuller Müfred, tesniye, cem'i, müzekker, müennes ayrımı olmaksızın bütün kısımlar için tek kullanımı vardır. Bununla beraber yapısal anlamda bir değişiklik meydana gelmemektedir.⁵⁷ Ayrıca bu mevsul türünde **أَي** hariç olmak üzere geri kalanlar sukun üzerinde mebnidir. Bu lafızları sırasıyla şu şekilde sıralayabiliriz:

1. من

İstisnaları olmakla beraber genel kullanımı akıllı lafızlar içindir.⁵⁸ Örneğin:

خَيْرَ إِخْوَانِكَ مِنْ وَاسَاكَ، وَخَيْرٌ مِنْهُ مَنْ كَفَاكَ

“En iyi arkadaşın sana tavsiyede bulunan ve ondan daha hayırlı sana yeterli olan kişidir.” Örneğinde olduğu gibi **من** mevsulü akıllı ve müzekker bir kelime olan **إِخْوَان**

⁵⁴ Tural, *Arapça Gramer ve İ'rab Teknikleri*, 125,126.

⁵⁵ Tural, *Arapça Gramer ve İ'rab Teknikleri*, 126,127; Alhamss, *Arap Dili ve Edebiyatında Mevsuller*, 7.

⁵⁶ İbn Hişam el-Ensari, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 172; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, (I-IV)/I, 342.

⁵⁷ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, I, 347.

⁵⁸ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 45.

kelimesini sıfatlaştırmıştır. Akıllı isimlerin dışındaki kullanımlarını ise şu şekilde gösterilebilir.⁵⁹

- Gayr-ı âkıl olan bir şey âkıl konumunda kullanılması.

Örneğin **إِنْ مِنْ يُطِلُّ عَلَيْنَا مِنْ بَرَجِهِ الْعَالِي بَيْنَ الْكَوَاكِبِ وَالنَّجُومِ يَصْنَعُ إِلَى مَنَاجَاتِي وَهَمْسِي** Ay'ın kullanımında sanki bir insan gibi bakması, konuşmalara ve fısıldamalara kulak vermesiyle insana benzetilmektedir. Bu nedenle gayr-i âkıl olan bir kelime olan Ay, âkıl menzilesinde sayılmaktadır.⁶⁰

- Sözün içeriği gayr-ı âkıl ile beraber âkilleri de içermesi durumunda.

Bahsi geçen konuda hayvanlar gibi çeşitli ve farklı türleri içermesi durumunda gayr-ı akıl bir kelime **من** mevsulü ile kullanılabilir. Örneğin:

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Ayetinde geçen **دَابَّة** kelimesi kök anlamı itibarıyla “*harekete geçmek, emeklemek*” gibi anlamları ifade etmektedir. Bu anlam itibarıyla her ne kadar bu kelime hayvan anlamı taşısa da, hareketli olan her canlıyı kapsayan bir anlam genişliğini de içermektedir.⁶¹ Bu ism-i mevsulün genel kullanımdan farklı olarak ele alınmasının temel nedeni ise **دَابَّة** kelimesinin yeryüzünde yürüyen dişil, eril, akıllı veya akılsız fark etmeksizin kapsayıcı bir manası olmasıdır.⁶²

- Sözün içerisinde akıllı ve akılsızın kullanılmasıyla beraber akıllı varlığın üstün tutulduğu durumda. Örneğin:

لَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ

⁵⁹ Ebû Mansûr eš-Şe‘âlibî, *et-Temşîlu ve'l-Muhâdara* (nşr. ‘Abdulfettâh Muhammed el-Hulv) (ed-Dâru’l-‘Arabiyye, 1401), I, 31.

⁶⁰ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, I, 348.

⁶¹ Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. Ahmed el-Hazrecî el-Kurtubî, *el-Câmi‘ li-Âhkâmi’l-Kur’ân* (nşr. Ahmed el-Berdûnî-İbrahim İtfeyyîş, Dâru’l-Kutubi’l-Mısriyye, Kahire 1384, 12, 291.

⁶² Ömer, *Mu‘cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “dbb”, I, 718.

⁶³ Hacc sûresi, 22/18

Ayetinde olduğu gibi yeryüzündeki âkılların üstün tutulmasıyla semâ'da olan varlıklarda âkil sayılmıştır.⁶⁴

2. ما

Genel kullanımı gayr-ı âkıl (hayvan veya eşyâ) içindir.⁶⁵ Örneğin: **أعجبني ما رسمه** "cümlesinde Ali'nin çizdiği şey'in kullanımındaki olduğu gibi. Ancak **ما** istisnai olarak âkillere içinde kullanılır.⁶⁶

3. ذو

Bu mevsuûl Tayyi kabilesinin lügatında kullanılmaktadır.⁶⁷ Âkil ve gayrî âkil için tekil veya çoğul haliyle kullanılır.⁶⁸ Örneğin:

بالفضلِ ذُو فَضْلِكُمُ اللَّهُ بِهِ، والكرامةِ ذَاتُ أَكْرَمِكُمُ اللَّهُ بِهِ

"Allahın size üstün tutmuş olduğu ve size ikram etmiş olduğu fazilet ve keramet ile..." şeklinde mevsul olarak kullanılmaktadır.⁶⁹

4. ذا

Âkıl ve gayrî âkil için kullanılmaktadır. Mevsûl olarak kullanılması için iki şart vardır. Bunlar **ذا** nın başına **ما** ve **من** istifham edatlarının gelmemesi ve **ماذا** gibi kalıplaşmış soru ifadesi şeklinde olmamasıdır.⁷⁰ Örneğin:

من ذا يعيرك عينه تبكي بها ... أرأيت عينا للبقاء تعار

"Kendisiyle ağlayacağın gözü kim ödünç verir ki! Sen hiç ağlamak için ödünç verilen bir göz gördün mü?"⁷¹ Beyitinde **من ذا** kısmı bu mevsul türüne örnek

⁶⁴ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, I, 350.

⁶⁵ Bahâ'uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 45.

⁶⁶ Müşterek ism-i mevsullerden olan **ما** mevsulün âkıl olanlar için detaylı kullanımına bkz. Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, I, 351.

⁶⁷ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 149.

⁶⁸ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, I, 357.

⁶⁹ Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Ziyâd ed-Deylemî *Kitâbun fihî Luğâtu 'l-Kur'ân* (nşr. Câbir b. 'Abdullâh es-Serî) el-Ferrâ', *Kitâbun fihî Luğâtu 'l-Kur'ân* (yy., 1435), 97.

⁷⁰ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 149; Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, I, 358, 359.

⁷¹ Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. 'Amr ez-Zemahşerî, *Rebî'u 'l-Ebrâr ve Nusûsu 'l-Âhyâr* (nşr.) (: Muesseseti'l-'Alemlî, Beyrut 1412, IV, 166.

gösterilebilir. ماذا السديم؟ “*Puslu hava nedir*” cümlesindeki ماذا ise kalıplaşmış müstakil bir soru edatı olduğu için mevsul değildir.

5. أي

Âkıl ve gayr-ı âkıl için kullanılmaktadır. Sıla cümlesinin sadrı yani mübteda kısmı hazf olmayıp bulanması hâlinde mebnî olur. Bunun dışındaki durumlarda mu'reb olmaktadır.⁷²

6. أل

Bu mevsul âkıl, gayr-ı âkıl olmak üzere müfred, müsenna ve cem' olan kelimeler için kullanılmaktadır.⁷³ Mevsûl olarak kullanım şartı ise kelimenin ism-i fail veya ism-i mef'ûl olmasıdır. Örneğin: جاءني القائم ayakta olan kişi القائم şeklinde ism-i fail olarak kullanılmıştır. Cümlelerin açılmış şekli ise جاء الذي قام dir.⁷⁴

1.1.4.4. Harf-i Mevsul.

Sılasıyla beraber mastara tevil edilen harftir. Bu mevsuller, sıla cümlesinde aid'e ihtiyaç duymamaktadır. Harf-i mesulleri şu şeklide gösterilebilir: أن, لو, كي, ما.⁷⁵

1.1.4.5. Sıla Cümlesi.

Mevsullerden sonra gelen cümleye sıla cümlesi denilmektedir.⁷⁶ Bu cümle haberi bir cümle olmasıyla beraber, (doğru ve yanlış ihtimali olan cümle)⁷⁷ cümle (isim veya

⁷² Bu mevsul türünün mureb ve mebni olma hallerinin detayları için bkz. Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfî*, I, 363.

⁷³ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfî*, I, 357.

⁷⁴ 'Abdullâh b. 'Abdurrahman el-'Akîlî el-Hemedânî el-Mısrî İbn 'Akîl, *Şerhu İbn 'Akîl 'alâ Elfiyyeti İbn Mâlik*, (nşr. Muhyiddin Abdülhamid), Dar-ul Turas, Kahire 1980, I, 191.

⁷⁵ Harf-i mevsuller ile ilgili farklı görüşler ve detaylı bilgi için bkz. Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. 'Abdullâh İbn Yûsuf Cemâleddîn b. Hişâm, *Evdahu'l-Mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikâ'î) (Dâru'l-Fikr li't-Tabâ'ati ve'n-Neşri ve't-Tevzî'i, ty.), I, 144; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfî*, I, 407.

⁷⁶ Bahâ'uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 246.

⁷⁷ Ahmed Mustafa el-Merağî, *Ulum'ul-Belâga*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1993, 43.

fiil) veya şibh-i cümle (zarf veya harf-i cerli isim) olarak bulunur.⁷⁸ Sıla cümlesinin yapısal anlamdaki önemli kısmı ise cümlenin inşai bir cümle olmamasıdır. Örneğin:

اصنع الخير و لا تعمل الشرّ

“Hayır yap! Şer işleme!” cümlesi emir anlamı ifade etmesi nedeniyle inşai bir cümledir. Bu gibi cümlenin istek bildirip doğru veya yanlış olduğu konusunda hüküm verilemeyen cümle yapıları,⁷⁹ sıla cümlesi olamamaktadır.⁸⁰ Sıla cümlesi olmaya uygun olmayan cümle yapılarını şu şekilde sıralayabiliriz: Emir, nehy, istifham, temenni, tereccî, taaccüp, dua.⁸¹

1.1.4.6. Sıla cümlesindeki aid.

Aid, sıla cümlesi içerisinde incelenip ıstılahi olarak sıla cümlesinden ayrı düşünülmemektedir.⁸² Bununla beraber YDS, YÖKDİL sorularında bu bilginin ölçülmesi nedeniyle ayrı olarak bu başlıkta incelenmesi uygun bulundu. Sıla cümlesinde ism-i mevsule dönen bir zamir gerekir bu zamire “âid” denilmektedir. Âid zamir, ism-i mevsulle aynı sigada olmakla beraber açık, gizli veya hazfedilmiş olabilir.⁸³ Örneğin:

الكتاب الذي أعطيته لحسن جميل

“Hasan’a verdiğim kitap güzeldir” cümlesindeki ذی zamiri kendisiyle sayı ve cinsiyet uyumu olan الذي ism-i mevsulüne dönmektedir. Böylece mevsul’ün müzekker, müennes, tekil veya çoğul olması hakkında bilgi elde edilir. Bu bilgi ilede doğru cevaba ulaşılabilir. Örnek olarak şu soru gösterilebilir:

⁷⁸ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 181.

⁷⁹ Y.Fatih Akbaş, *Arapça Belagat Meâni-Beyân- Bedî’*, Cantaş, İstanbul 2017, 35.

⁸⁰ Muallim reşid eş-Şartunî, *Mebâdiu’l- arabîyye fi’s-sarf ve n-nahv*, Dar-ul ilm, Beyrût 1960, 139.

⁸¹ eş-Şartunî, *Mebâdiu’l- arabîyye fi’s-sarf ve n-nahv*, 139.

⁸² Mollâ Câmî, *El-Fevaidü’z Ziyaiyye Fi Şerhi’l Kafiye*, 488.

⁸³ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, I, 376; Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu Ve Tercüme Tekniği* M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2012, 68; Gâlâyînî, *Camiü’d- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, I, 136.

يتشكل جسم العنكبوت من عدد كبير من الخلايا ---- يختلف شكلها من عضو لآخر عند العنكبوت الواحد

- A: الذي
- B: التي
- C: اللذان
- D: الذين
- E: اللذان

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “Örümceğin *bedeni tek bir örümceğin bir organından diğerine farklılık gösteren büyük miktarda hücreden meydana gelmektedir.*” Yukarıda açıklandığı üzere ism-i mevsuller, Arap dilinde bir kelimeyi sıla cümlesi ile birlikte sıfatlaştırmaya yarayan öğelerdir. Gramatik olarak ise sıfatlaştırdığı kelime ile cinsiyet ve sayı uyumu olması gerekmektedir. Yukarıdaki sıfatlaştırılan (خلايا) kelimesidir. Bu kelime akılsız ve cem’i teksir olması nedeniyle dişil-tekil olarak sayılmaktadır. Bu nedenle cevap dişil ve tekil olan “B” şıkkıdır. Arap dilinde sıla cümlesi ile ilgili gerekli olan diğer bir şart ise sıla cümlesinde ism-i mevsûle cinsiyet ve sayı açısından uygun bir zamirin bulunmasıdır. Yukarıdaki (يختلف شكلها من) şeklindeki sıla cümlesinde (ها) zamiri ism-i mevsule dönmeğe ve uygun bir gramatik cümle oluşmaktadır. Bu başlık altında ölçülen sorularda arana bilgi ism-i mevsul+ sıfatlaşan kelime+ aid zamirin arasındaki cinsiyet ve sayı uyumudur. Sınavda bu konu başlığı altında karşılaşılan diğer bir durum ise aid zamirinin zâhir(görünür) olmamasıdır. Bu durumda bakılacak nokta, sıla cümlesindeki fiilin yapısı olmalıdır. Zira fiil altından gizli bir zamir ism-i mevsule dönmesi gereklidir.

1.1.5. İsm-i İşaret

İsm-i işaretler Türkçe’de bir varlığı veya nesneyi işaret yoluyla göstermek için kullanılmaktadır.⁸⁴ Türkçe kullanımında yakın bir şeyi göstermek için bu, orta uzaklıktaki nesneler için şu, uzaktaki nesneleri göstermek için ise o diye kullanıma karşılık gelmektedir. Klasik nahiv kitaplarında ise: “*müşarun ileyh*”⁸⁵ için *vaz’ olunan*

⁸⁴ R. Resul Sevinç, *Arapçanın Temel Gramer Kuralları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013, 507.

⁸⁵ Klasik nahiv kitaplarında müşarün ileyh’in hisii yani maddi bir şey olması şart koşulmaktadır. Bununla

şey” şeklinde tariflerileri vardır.⁸⁶ Bununla beraber ism-i işaretler ma’rifelerden ve mebnilerden (tesniye kullanımları dışında) sayılmaktadır. İsm-i işaret kendisiyle işaret edilen isimlere göre üç kısma ayrılmaktadır.⁸⁷ Bunlar; müfred, tesniye ve cem’ dir.⁸⁸ Müzekker kullanımı için **ذَا**, müennes kullanımı için **تَا, تِي, ذِه, تِي** müzekker tesniye kullanımı için **ذَان**, müennes tesniye kullanımı için **تَان**, müzekker ve müennes cem’ için **هَؤُلَاءِ** lafızları kullanılmaktadır.⁸⁹ Yakın için kullanılan mevsullerde çoğunlukla başına tenbih edatı olan **هَؤُلَاءِ** gelmekte ve **هَذَا, هَذِهِ** şeklinde kullanılmaktadır.⁹⁰ Müzekker, müennes, tekil, çoğul gibi farklı kullanımlarının yanında ism-i işaretler yakın, orta uzaklık, uzak olan nesneler için üç farklı şekilde kullanımı vardır. Bunlardan yakın olanlar için kullanımlarını şu şekilde gösterebiliriz:

	Müfred	Tesniye	Cem’
Müzekker	هَذَا	هَذَانِ, هَذَيْنِ	هَؤُلَاءِ
Müennes	هَذِهِ	هَاتَانِ, هَاتَيْنِ	هَؤُلَاءِ

Yukardaki tabloda gösterilmiş olan ism-i mevsuller yakın için kullanılmaktadır. Asıl kullanımlarının başında **هَؤُلَاءِ** şeklidendi tenbih edatı yoktur. Tabloda da belirtildiği gibi ism-i işaretlerde merfu muttasıl zamirlerden farklı olarak tesniyelerde farklı harfler kullanılmaktadır. Cem’ kullanımlarında ise müzekker müennes ve i’rab farklılığı olmadan tek bir şekildedir. Ortak uzaklık için kullanılan ism-i işaretleri ise şu şekilde gösterebiliriz.⁹¹

beraber müşarun ileyh elif lâm’lı kullanılmalıdır. Bu kullanımın olmadığı yerlerde müşarun ileyh olmaktan çıkıp cümledeki konumuna göre fail, naib-i fail, mefulün bih, mefulün fih şeklinde farklı kullanımlara sahip olmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, I, 321.

⁸⁶ Emrullah İşler - Musa Yıldız, *Arapça Çeviri Kılavuzu*, Elif Yayınları, İstanbul 2014, 40; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 33; el-Kurdî el-Mâlikî İbnu’l-Hâcib (nşr. Sâlih ‘Abdul‘azîm eş-Şâ‘ir), *el-Kâfiye fi ‘İlmi’n-Nahv*, yy. Kâhire 2010, 34.

⁸⁷ Mollâ Câmî, *El-Fevaidü’z Ziyaiyye Fi Şerhi’l Kafiye*, 480.

⁸⁸ İsm-i işaretlerin farklı tanımları ve detaylı bilgi için bkz. Ebû Ca‘fer Aḥmed b. Muḥammed el-Murâdî en-Nehhâs, *et-Tuffâhatu fi’n-Nahv*, ed. (nşr. Kûrkîs Avvâd), Matba‘atu’l-‘Ânî, Bağdad 338M.S., 6; İbnu’s-Serrâc Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi’n-Nahv*, ed. şr. ‘Abdülhuseyn el-Fetlî, Mu‘essesetu’r-Risâle, Beyrut 1985, II, 127; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 169; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 142; Bahâ‘uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 241.

⁸⁹ Araştırma modern Arapça’da karşılaşılan ifadeler ile sınırlı olduğun mümkün merteye detaya girilmemeye çalışılmıştır. İsm-i işaretlerin metinlerde çok karşılaşılmayan, farklı kullanımları için bkz. İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 169; Ahmet el-hâşîmi, *el-Kavaidü’l-esasiyye li’l-lügati’l-arabiyye*, 97.

⁹⁰ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 171.

⁹¹ Mollâ Câmî, *El-Fevaidü’z Ziyaiyye Fi Şerhi’l Kafiye*, 482; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 142, 432;

	Müfret	Tesniye	Cem'
Müzekker	ذاك	ذائك, ذينك	أولئك
Müennes	تاك	تاتك, تينك	أولئك

Tabloda da belirtildiği üzere harf-i tenbihsiz kullanılan ism-i işaretlerin sonuna kâfu'l- hitab eklenmiştir. Bu şekliyle orta uzaklıktaki nesnelere işaret edilmektedir. Uzak mesefelerdekileri işaret etmek için kullanılan ism-i işaretler şu şekilde gösterilebilir:⁹²

	Müfret	Tesniye	Cem'
Müzekker	ذلك	ذائك, ذيك	أولئك
Müennes	تلك	تاتك, تينك	أولئك

Daha uzakları işaret etmek için kullanılan bu ism-i işaretler orta uzaklık için kullanılan ism-i işaretlerden farkı, uzaklık için kullanılan لام البعد'un bulunmasıdır.⁹³ YDS veya YÖKDİL gibi sınavlarda ise bu bilgilerden ölçülen kısım müşarun ileyh (işaret edilen nesne) ile ism-i işaretin arasındaki uyumdur. Gramatik olarak ism-i işaretin oluşması için şart, müşarun ileyh'in elif lâm takılı olarak kullanılmasıdır. Bu şekildeki kullanımında gramatik olarak atf-ı beyan veya bedel⁹⁴ olmakta ve ism-i işaret ile müşarun ileyh arasında uyum sağlanmaktadır.⁹⁵ Örneğin:

	Müfret	Tesniye	Cem'
Müzekker	جميل هذا الرجل	هذان الرجلان جميلان	هؤلاء الرجال أو النساء
Müennes	هذه المرأة جميلة	هتان المرأتان جميلتان	هؤلاء الرجال أو النساء

Şeklinde müşarun ileyhe göre ismi işaretin farklı türleri kullanılmaktadır. Gramatik olarak ise bu gibi cümleler şu şekildedir:

İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 171.

⁹² Ebû'l-Huseyn İshâk b. İbrâhîm b. Suleymân b. Vehb İbn Vehb el-Kâtib, *el-Burhân fî Vucûhi'l-Beyân*, (nşr. Hafnî Muhammed Şeref), Mektebetu's-Şebâb, Kahire 1969, I, 260; Abdülhamid, *et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye*, 177; Bahâ'uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 241, 242, 243, 244.

⁹³ Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Yûsuf b. Aḥmed b. 'Abdullâh İbn Yûsuf Cemâleddîn b. Hişâm, *Evdahu'l-Mesâlik ilâ Elfîyyeti İbn Mâlik* (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikâ'î), Dâru'l-Fikr li't-Tabâ'ati ve'n-Neşri ve't-Tevzî'i, Beyrût 2021, I, 141.

⁹⁴ İbnu's-Serrâc Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fî'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), Mektebetu's-Şekâfeti'd-Diniyye, Beyrût 2009, I, 148, 238.

⁹⁵ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfî*, I, 333.

هذا الرجل جميل

هذا mübteda, الرجل atf-1 beyan veya bedel, جميل kısmı ise haberdır. Bununla beraber ism-i işâret ile bedel veya atf-1 beyan arasındaki uyum cinsiyet yönünden fiil-fail arasındaki uyum gibidir. Şayet müşarun ileyh akılsız çoğul bir yapı şeklinde kullanılırsa ism-i işâret tekil müennes formatta kullanılmaktadır. Örneğin:

هذه الأقلام, تلك الأمور şeklinde akılsız cem' olan bu kelimeler tekil müennes formatta kullanılmaktadır. İsm-i işâretler ile ilgili diğer önemli bir konuda müşarun ileyh'in elif lâm'sız olarak kullanılmasıdır.⁹⁶ Bu durumda ism-i işâret aşağıdaki cümledeki gibi konumuna göre çeşitli gramatik yapılarda kullanılmaktadır. Örneğin: هذا رجل عجيب (Bu entresan bir kişidir.) cümlesinde ism-i işâret olan هذا mübteda olarak kullanılmıştır.⁹⁷ جاء هذا (Bu geldi.) veya قيل هذا (Buna denildi.) cümlelerinde ise fâil ve naib-i fail olarak kullanılmıştır. إن هذا من عجائب العلم (Bu bilimin entresanlıklarındandır.) cümlesinde ise inne'nin ismi olarak kullanılmıştır. Genel olarak müşarun ileyh elif lâmsız kullanımlarında fâil, naib-i fail, mübtedâ, haber, mef'ulün bih, mef'ulün fih, sıfat, te'kid, muzafun ileyh olarak kullanılmaktadır. Bu durumlarda cümledeki konumuna göre gramatik olarak kendi başlığı altında incelenmektedir.⁹⁸ İsm-i işâret ile ilgili ölçülen bilgileri şu şekilde olmaktadır:

وما زالت بعض القبائل التي تسكن في تلك المناطق تحتفظ ببعض الأدوات منها المطرقة و
المجرفة
A: هذه
B: هتان
C: هاذان
D: هاتين
E: هؤلاء

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “Bu bölgelerde yaşayan bazı kabileler, çekiç ve kürek gibi bazı aletleri korumaya devam ediyor.” Cümlede boş

⁹⁶ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 35, 38.

⁹⁷ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, I, 333.

⁹⁸ Tezin ana mihveri YDS, YÖKDİL sorularındaki gramer ölçümleri olması nedeniyle ism-i işâretin i'râb'ı konusuna girilmemiştir. Genel olarak ism-i işâret ve i'râbı için bkz. Harun Doğan, *Arap Dilinde İsm-i İşâret Ve Uygulamadaki Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, 44-50.

bırakılan kısma ise ism-i işâretlerden birisi kullanılacaktır. İsm-i işâretler yukarıda bahsedildiği gibi şayet işaret edilen marife bir kelime ise atfı beyan veya bedel olarak kullanılmaktadır. Şayet işaret edilen marife bir kelime olmaz ise mübteda-haber şeklinde isim cümlesi olmaktadır. Bu bağlamda ism-i işaret ve işaret edilen kelime arasındaki uyum tıpkı fiil-fa'il arasındaki uyum gibi gerçekleşmektedir. Yukarıdaki soruda işaret edilmiş olan (الأدوات) kelimesi gayr-i âkil olması nedeniyle tekil ve dişil bir formattadır. Buna uygun olarak tekil ve dişil formatta olan (هذه) doğru cevabı oluşturmaktadır.

1.1.6. Sıfat Tamlaması

Sıfat (وصف) “vsf” kökünden türemektedir. Bu fiilin ilk kısmındaki vâv’dan bedel olarak kelimenin sonuna “ة”nın eklenmesiyle (صفة) kelimesi oluşmaktadır. Sözlük anlamı olarak ise: “Bir şeyi nitelendirmek, vasıflandırmak, anlatmak, açıklamak, belirlemek” gibi anlamları ifade etmektedir.⁹⁹ Türkçe’de ise sıfat; varlıkların özelliğini, niteliğini, rengini, sayısını niteleyen ve belirtelen sözcüklere denilmektedir.¹⁰⁰ Genel olarak sıfat hem Arapça hem de Türkçe’de varlıkları nitelendirmek için kullanılmakla beraber Arapça’da sıfat, müştak veya ona tevil edilen ve tâbi olan bir kelimedir.¹⁰¹ Şu gibi etkelerden dolayı da kullanılmaktadır. Örneğin: رجل عالم cümlesinde nekra olan رجل kelimesini tahsis (özelleştirmek) için kullanılmıştır. زيد الكريم cümlesinde marife bir kelime olan زيد cömert olduğunu açıklamak için kullanılmış. Tavdih ve tahsis için kullanımı haricinde بسم الله الرحمن الرحيم cümlesinde ise الرحيم sıfatı övgü için kullanılmıştır. الشيطان الرجيم sıfat- mevsuf kullanımda ise zemm için kullanılmıştır. Bu kullanımlarının yanında نفخة واحدة gibi te’kid, ارحم عبدك المسكين cümlesinde ise terahhum (acıma) için kullanılmıştır. Sayılan kullanımlar özetlenecek olursa; tahsis (mevsuf nekra olduğunda), tavidih (mevsuf marife olduğunda), zemm, tekid, terahhum

⁹⁹ Ebu Nasr İsmail b. Hammad el-Cevheri el-Farabi Ebû Nasr el-Cevherî, *Tâcu’l-Luğa ve Sihâhu’l-Arabiyye* (nşr. Ahmed ‘Abdulğafûr ‘Attâr), Dâru’l’İlm li’l-Melâyîn, Beyrut 1987, “vsf”, IV, 1438; Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “vsf”, 3/2447.

¹⁰⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 192; İsmet Zeki Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü* (İstanbul: Sosyal yayınlar, 2004), 496; Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yayınları, Ankara 1972, 25.

¹⁰¹ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 414.

gibi sebepler için kullanılır.¹⁰² Klasik nahiv kitapları tevâbi konusunda işlenen sıfat konusu anlam yönüyle sebebi ve hakiki olmak üzere iki başlık altında ele almaktadırlar.¹⁰³ Bunlardan birisi hakiki sıfat'ın bizzat nitelenen isim için kullanılmasıdır. Bu sıfat türü müfred bir isim olabilileceği gibi cümle veya şibh-i cümle şeklinde de kullanılmaktadır.¹⁰⁴ Kralların yönetim tarzından bir türü nitelendirmek için şairin söylemiş olduğu şu beyit bu konuya örneklik taşımaktadır:

نَكَدَ خَالِدٌ، وَبُؤْسٌ مَقِيمٌ ... وَشَقَاءٌ يَجِدُ مِنْهُ شَقَاءٌ

“Sürekli bir dert, devam eden keder ile içerisinde yalnız sıkıntının arttığı bir şekavet.” Yukarıdaki beyitte örnek gösterildiği üzere نَكَد kelimesi nitelenen (mevsuf) خَالِد kelimesi ise niteleyen (hakiki sıfat) olarak kullanılmıştır.¹⁰⁵ Sebebi sıfat ise niteyen ismin bizatihi kendisinden önceki ismi nitelendirmemekle beraber anlamsal açıdan nitelenen isim ile bağlantılı olmasıdır.¹⁰⁶ Örneğin:

مررت برجلين حسن غلاماهما

“Hizmetçileri güzel olan olan iki adama uğradım.”¹⁰⁷ Cümlesinde güzel olmak iki hizmetçiye ait olmaktadır. Bu iki adam için sebebi sıfattan sonra gelen kelime zamirli ve zamirsiz olarak kullanılabilir. Bu iki sıfat ayrımındaki en önemli konu ise hakîkî sıfat olması durumunda i'rab, cinsiyet, tekillik, çoğulluk, marife, nekra gibi konularda uyum sağlanması zorunlu olmasıyla beraber sebebi sıfattaki uyumun daha çok kendisinden sonra gelen isimle olmasıdır. Müfret şekilde kullanılan sıfat ve mevsuf arasındaki bu ilişkiyi şu şekilde gösterebiliriz:

هذا خطيبٌ فصيحٌ — هذان خطيبان فصيحان — هؤلاء خطباء فصحاء — هذه الخطيبة فصيحة —

¹⁰² Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kaftiye*, 407,408; İbn Hişam el-Ensari, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 421; Abdülhamid, *et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye*, 172,173; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, III, 438, 439; Türkçe, Arapça karşılaştırmalı sıfat konusu için bkz. Cemal Işık, “Arapça Sıfat Tamlamalarının Türkçe İle Karşılaştırılması”, *EKEV Akademi Dergisi* 64 (30 Ekim 2015), 41-58.

¹⁰³ Abdülhamid, *et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye*, 172; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, 3/441.

¹⁰⁴ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, 3/441.

¹⁰⁵ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, 3/441, 342; Bekir Topaloğlu - Hayreddin Karaman, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv* (Ensar Neşriyat, 2010), 24; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 417; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 349,348.

¹⁰⁶ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, 3/452.

¹⁰⁷ Muhammed b. Yûsuf b. 'Alî b. Yûsuf b. Hayyân Eşîru'ddîn el-Endelusi Ebû Hayyân, *İrtişâfu'd-Darb min Lisâni'l-'Arab* (nşr. Receb 'Osmân Muhammed) (Kâhire: Matbaatü'l-Medeni, 1418), 2355.

هاتان خطیبتان فصیحتان.... هؤلاء خطیبات فصیحات

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere müfred olarak kullanılan mevsûf ile sıfat arasında i'rab, cinsiyet, tekillik, çoğulluk, marife, nekra yönünden bir uyum gözetilmektedir.¹⁰⁸ Sınavlarda karşılaşılan diğer önemli bir konu ise nekra bir isimden sonra gelen cümlelerin (şibh-i cümle, isim cümlesi, fiil cümlesi) bu isimle olan ilişkisidir. Zira cümle içerisinde zamir var ise bu kelimeye uygun olması yönüyle, cümlede zamir yok ise cümlelerin cinsiyet yönüyle bu nekra kelime ile uyum sağlaması gerekir. İsim cümlesi şeklinde gelen sıfat cümlesine Hz. Ali'nin şu beyiti örnek olarak gösterilebilir:¹⁰⁹

لَيْسَ الْجَمَالُ بِأَثَوَابٍ تُزَيِّنُنَا ... إِنَّ الْجَمَالَ جَمَالُ الْعِلْمِ وَالْأَدَبِ¹¹⁰

“Güzellik bizleri süsleyen elbiseler değil edebte ve ilimde olan güzelliştir.” Beytinde أثواب nekra bir kelimedir. Fiil cümlesi olarak kullanılan تزيّن fiili cümle olarak أثواب kelimesinin sıfatıdır. Nekra olarak kullanılan bu kelime تزيّن fiili ile cinsiyet açısından uyum göstermektedir.¹¹¹ Bu bilgi YDS, YÖKDİL sınavlarında birçok defa ölçüldüğü gözlemlenmiştir. Sıfatlar ile ilgili diğer önemli bir konu ise sıfatın müştak bir kelime olmasıdır. Zira sınavdaki cevap şıklarında yer yer sıfat sorulan sorularda müştak olmayan kelimelerin kullanıldığı gözlemlenmiştir.¹¹² Müştak olmayan iki kelime aralarında ancak isim tamlaması şeklinde bir birliktelik oluşturabilirler. Sıfat- mevsuf sorularında diğer önemli bir nokta cem-i teksir olan kelimelerin sıfatı müfred-müennes formatta kullanılmasıdır.¹¹³ Sıfat mevsuf konusu genel anlamda özletlenecek olursa sebep-i sıfat olan مررت برجل قعود غلّمانه örneğinde قعود kelimesinde olduğu gibi uyum mevsuf ile i'râb ve t'arif, tenkir yönündendir. Hakiki sıfat'da ise uyum رجل عالم

¹⁰⁸ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, 3/443.

¹⁰⁹ فاعف، ثم أقول: لا يعنيني. لقد أمر على اللّيم يسبني ... Beytinde de olduğu gibi اللّيم kelimesi marife bir kelimedir. Ancak marife kelimeler nekra anlamı taşırlar ise devamında gelen cümleler bu marife olan kelime için sıfat cümlesi olarak kullanılır. Modern Arapça'da genel kullanımlar ise istisnalar veya az kullanılan gramer yapılarından uzak olmasıdır. Bu gibi etkenlerden dolayı detaya girmek ve araştırmanın konusunu aşmamak için bu gibi kullanımlara pek fazla değinilmemeye çalışılmıştır.

¹¹⁰ Beşşâr b. Burd, *ed-Divân*, thk. nşr. et-Tâhir İbn 'Âşûr, el-Muharrer, Mısır 1373, 66.

¹¹¹ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, III, 472; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 421; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 414,415,416; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, 410,411.

¹¹² İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 420; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 414.

¹¹³ Topaloğlu- Karaman, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv*, 354.

taamlamasında عالم sıfatı mevsufa i'rab, t'arif, tenkir, tekillik, tesniyelik, çoğulluk ve cinsiyet konularında uyum gösterir.¹¹⁴ Cümle şeklinde kullanılan sıfat sorusuna örnek olarak şu soru gösterilebilir:

التغذية النباتية نظام.....تناول منتجات ذات أصل النباتي
A: تسمح ب:
B: يعتمد على:
C: تطلق على:
D: تقوم على:
E: تشير إلى:

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Bitkisel beslenme, bitkisel kaynaklı ürünleri tüketmeye dayanan bir sistemdir.*” Bilindiği üzere Arap dilinde sıfatlar tekil bir kelime olabildiği gibi cümle şeklinde de kullanılmaktadır. Yukarıdaki cümlede boş kısma bakıldığında ise nekra bir kelimedenden sonra gelen cümle şeklinde kullanılan sıfat için örneklik oluşturmaktadır. Bu durumda ise kullanılan nekra kelimenin, sayı ve cinsiyet açısından sıfat cümlesindeki zamirin fiil ile uyum göstermesi gerekmektedir. Yukarıdaki cümlede mevsuf olan (نظام) kelimesi için ise cinsiyet ve sayı açısından uyum gösteren (يعتمد على) cümlesi doğru cevabı belirtmektedir. Zira bu fiil içerisinde (هو) zamiri bulunmaktadır. Sıfat-mevsuf başlığı altında ölçülen diğer bir soru tarzı ise şu şekilde gösterilebilir:

تدل كلمة البلاغة في اللغة على معان.....تطورت عبر العصور
A: متعدد
B: المتعددة
B: المتعدد
C: متعددة
E: تعدد

Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Dilde belagat kelimesi, çağlar boyunca gelişen çeşitli anlamları ifade etmektedir.*” Yukarıdaki cümlede boş bırakılan kısma ise kelime olarak kullanılan sıfat gelecektir. Zira (متعدد) kelimesi

¹¹⁴ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 421,422; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 412-414; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü 'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kaftiye*, 411.

çeşitlilik anlamına gelmekte ve bir nesneyi nitelemektedir. Bu etkenden dolayı cümledeki boş bırakılan kısma gelecek olan kelime, muzaf'un ileyh olmaya müsait değildir. Kelime olarak kullanılan sıfat-mevsuf arasındaki uyum ise i'rab, sayı, cinsiyet ve marifelik olarak dört şartla meydana gelmektedir. Yukarıdaki cümlede mevsuf olan kelime (معان) kelimesi nekra olmakla beraber gayr-i akil olması nedeniyle müfret ve dişil formatta sayılmaktadır. Bu gibi etkenler nedeniyle cevap olmaya uygun seçenek "C" şıkkıdır. Zira nekra ve cinsiyet açısından uyum gösteren tek şık "C" şıkkıdır.

1.1.7. Te'kid

Sözlük anlamı itibarıyla bir şeyi "güçlendirmek, sağlamlaştırmak, pekiştirmek, kökleştirmek" gibi anlamlara gelmektedir. Kullanım açısından "vkd" veya "evkede" olarak farklı türevleri olsada "vkd" daha fasihtir.¹¹⁵ Arap dili çerçevesinde nahivciler ve belagatçılar arasında farklı tanımları bulunmaktadır. Nahivciler sıfat, te'kid bedel, atf-ı nesak ve bedel konularını tevâbi konusunda işlemektedirler.¹¹⁶ Bu bağlamda te'kid tâbi olduğu kelimeye veya lafza aynı i'raba tabi olmakla beraber anlamını pekiştirmesinden ibarettir. Te'kidin lafzı pekiştirme şeklindeki tanımıyla Türkçedeki kullanıma paralelik göstermektedir. Türkçede örneğin; "Leyla yatağını kendisi yapar." Şeklindeki kullanımda kendisi zamiri, işi yapanın bizzat Leyla olduğunu belirtmektedir. Yani cümlede doğrudan doğruya cümlelin öznelerini temsil edip onu pekiştirirler.¹¹⁷ Belagatçılara göre ise: "Kelamın muhatabın zihninde kapalılığın olmaması için cümlelin açık seçik anlaşılmasını sağlayan şeye denir."¹¹⁸ Te'kid kendi içerisinde iki başlıkta incelenmektedir.¹¹⁹ Bunlar; te'kid-i lafzî ve te'kid-i manevidir.¹²⁰ Lafzî olan

¹¹⁵ Ebû Nasr el-Cevherî, *Tâcu'l-Luğa ve Sıhâhu'l-'Arabiyye* (nşr. Ahmed 'Abdulğafûr 'Attâr), "vkd", II, 553; Ömer, *Mu'cemü'l-Luğati'l-Arabiyye El-Muasıra*, "vkd", 3/2488; Ebu'l-Feyd Muhammed Murteda b. Muhammed el-Huseynî ez-Zebidî ez-Zebidî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs* (nşr. 'Alî Şîrî) (Lübnan-Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1424), "vkd", 5/324; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 429.

¹¹⁶ Te'kid edatlarının kullanım amaçları ve cümleye kattığı farklı anlamsay boyutlar için bkz. M. Akif Özdoğan, "Arapdilinde Muhâtabı İkna Etme Açısından Haberî Cümlede Tekîd Edatlarının Rolü", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (01 Haziran 2011), 20; Ahmet Dağ, "Kur'an-ı Kerim'de Terâdüf-Te'kid İlişkisi", *İslami İlimler Dergisi* 15/2 (09 Kasım 2020), 381-400; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, 3/501.

¹¹⁷ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015, 365,359; Mollâ Câmî, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kaftiye*, 432.

¹¹⁸ Akbaş, *Arapça Belagat Meâni-Beyân- Bedî*, 32,33.

¹¹⁹ Mollâ Câmî, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kaftiye*, 434; Ahmet el-hâşîmi, *el-Kavaidü'l-esasiyye li'l-luğati'l-arabiyye*, 286.

¹²⁰ Nedim Hüseyin Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Luğati'l-Arabiyye*, Müessesetü Bahson li'n-Neşri

te'kid fiillerin, isimlerin veya harflerin tekrarı ile meydana gelmektedir. Sırasıyla şu örnekler verilebilir:

أَتَاكَ أَتَاكَ اللاحقون احبس احبس¹²¹

أَخَاكَ أَخَاكَ إِنَّ مِنْ لَا أَخَالَه ... كَسَاعَ إِلَى¹²²

لَا لَا أَبُوحَ بِحُبِّ بَثْنَةٍ¹²³

Yukarıda gösterildiği gibi أَتَاكَ أَتَاكَ fiili, أَخَاكَ أَخَاكَ kelimeyi, لَا لَا ise harf-i te'kide örneklik taşımaktadır. Örneklerden de anlaşılacağı gibi bu te'kid türünde fiil, isim veya harf kendisinden önce ve kendisi ile aynı cinsten olan şeye ta'bi olarak pekiştirir.¹²⁴ Modern Arapçada ise genel olarak manevi te'kid kullanılmaktadır. Manevi te'kid, belirli pekiştirici öğeler ile beraber kullanılan okuyucunun veya muhatabın zihninde oluşabilecek diğer ihtimalleri kaldırmak içindir.¹²⁵ Örneğin: جاء زيد cümlesini duyan veya işiten muhatab Zeyd'in bizzat kendisinin gelmesi yönünden şüpheye düşebilmektedir. Ancak جاء زيد نفسه şeklindeki kullanımda ise Zeyd'in bizzat kendisi geldiğini kolayca anlamış olacaktır.¹²⁶ Manevî te'kidin kullanımı için belli başlı kelimeler vardır. Bunlar: (نفس, عين, كل, كلا, كلتا, جميع, عامة) şeklinde gösterebiliriz. Ayrıca modern Arapça'da kullanın (جل و برمته أو برمتها) te'kid edatları da vardır. Bu te'kid edatlarının kullanımında gerekli olan bazı şartlar vardır. Bu şartlar şu şekilde gösterilebilir:

نفس و عين

- 1. Te'kid edilen kelimeye uygun bir zamirin dönmesi gereklidir. Örneğin; جاء الرجل نفسه şeklinde olan cümleye “ه” zamiri dönmekte, müzekkerlik ve

ve't-Tevzî', Lübnan-Beyrut ts., 382.

¹²¹ Ebû'l-Feth 'Osmân b. Cinnî el-Mevsilî İbn Cinnî, *el-Hasâis*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, y.y: 1429, II, 332.

¹²² Sîbeveyh Ebû Bîşr 'Amr b. 'Osmân b. Kanber el-Hârîşî, *el-Kitâb* (Kâhire: Mu'essesetu'l-A'lemî, 1410), I, 154.

¹²³ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 432.

¹²⁴ Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 502-504.

¹²⁵ Te'kid-i lafzî ve mânevinin kullanım alanları, i'rabı ve amaçları için bkz. Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 376.

¹²⁶ Özdoğan, “Arapdilinde Muhâtabı İkna Etme Açısından Haberî Cümlede Tekid Edatlarının Rolü”, 20; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 411; Ahmet el-hâşîmi, *el-Kavaidü'l-esasiyye li'l-lugati'l-arabiyye*, 286.

müenneslik konusunda te'kîd edilen kelimeye uyum sağlamaktadır. Farklı kullanımları örnek olarak şu cümleler gösterilebilir:

جاءت المرأة عيناها

127. جاءت النساء أعينهن، ذهب الرجال أنفسهم

- 2. Modern Arapça'da ve sınavlarda çok karşılaşılan bu konu ile ilgili diğer önemli bir husus da bu iki pekiştirme edatı şayet kelime tekil ise عين, نفس formatının kullanılmasıdır. Ancak kelime çoğul veya ikil kullanımda ise أفعال vezninin kullanılıp أعين, أنفسهم şeklinde kullanılmaktadır.¹²⁸

كل

Bu pekiştirme edatının kullanım amacı bütünlük arz etmeyen kelimelerin anlam açısından bütünlük arz ettiğini belirtmektir. Örneğin; جاء القوم كله “Topluluğun tümü geldi.” şeklindeki bir cümlede muhatap bütün topluluğun istisnasız olarak geldiğini anlamaktadır. Bu pekiştirme edatındaki şart bu konu ile alakalıdır. Zira bu pekiştirme edatı bütünlük ifade etmeyen kelimeler için kullanılamamaktadır. Örneğin: جاء أحمد كله “Ahmet’in hepsi geldi.” şeklindeki bir cümle anlamsal olarak hatalı olmakla beraber yapısal olarak da kullanılması yanlıştır. Çünkü Ahmet bir şahıs olup bir grüğü veya herhangi bir toplumu ifade etmemektedir.¹²⁹

Yukarıdaki iki te'kîd edatında olduğu gibi كل şeklindeki te'kîd edatında te'kîd edilen kelimeye uygun bir âid zamirin olması gereklidir. Şu cümleyi örnek olarak gösterebiliriz: جاء الجنود كلهم “Askerlerin hepsi geldi.” cümlesinde askerler müzekker-cem’ bir kelimedir ve buna uygun olarak هم zamiri kullanılmıştır. Bu ve benzeri konulardaki ait zamir YDS, YÖKDİL gibi sınavlarda sorulan kelime hakkında bilgi

¹²⁷ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 433; Ahmet el-hâşîmi, *el-Kavaidü'l-esasiyye li'l-lügati'l-arabiyye*, 287; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 411,412; Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 276; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, III, 504.

¹²⁸ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, III, 505; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 435; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 413; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, 436.

¹²⁹ Bu pekiştirme edatının farklı kullanım amaçları ve detayları için bkz. İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 422; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, 436.

vermesi yönünden önemli bir konu olup birçok kere sınavlarda bu bilgilerin ölçüldüğü tespit edilmiştir.

كلا, كلتا

1. Bu pekiştirme edatının diğer edatlardan en büyük farkı yalnızca tesniye olan kelimeler için kullanılmasıdır. Aynı zamanda bu pekiştirme edatını kullanabilme şartı tesniye formatında olarak kullanılmasıdır.¹³⁰

2. Bu pekiştirme edatının anlamsal olarak ifadesi iki nesnenin veya kişinin aynı fiil üzerinde etkisi olamasıdır. Örneğin: **مات زيد و عاش أحمد كلاهما** şeklindeki bir kullanım anlamsal ve yapısal olarak yanlış bir cümle olmaktadır. Zira bu pekiştirme edatının doğasında iki nesnenin veya kişinin aynı fiili aynı anda yapmasının gerekliliği vardır.

3. Meşhur olan bir görüşe göre **إختصم الرجلان كلاهما** şeklindeki bir cümlelerinde kullanımının yanlış olduğunu belirtir. Çünkü **كلا** pekiştirme edatının doğru kullanımını sağlamak için fiilin fa'ilinin yerine **أحد** kelimesi konulduğu zaman doğru bir anlam ifade etmesi gerekir. Bu cümlede (**إختصم أحد الرجلين**) şeklindeki bir takdirde düşmanlık etmek karşılık olan bir fiil olduğu için doğru anlam ifade etmemekte ve bu fiil için **كلا** pekiştirme edatı kullanılamamaktadır.¹³¹

4. Bu pekiştirme edatının kullanımının doğru olabilmesi için muzaf olarak kullanılması gerekmektedir. Muzaf olduğu nesne ise zamir olabileceği gibi isim de olabilmektedir. Örneğin;

الإعراب	الجملة
ذهب: فعل ماضٍ مبني على الفتحة الظاهرة على آخره كلا: فاعل مرفوع وعلامة رفعه الضمة المقدرة على الألف منع من ظهورها التعذر، وهي مضاف الفريقين: مضاف إليه مجرور وعلامة جره الياء لأنه مثنى	ذهب كلا الفريقين

¹³⁰ Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kaftiye*, 436; Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 288,289.

¹³¹ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 433,434.

جاء: فعل ماضٍ مبني على الفتحة الظاهرة على آخره (كلاهما): فاعل مرفوع بالالف لأنه مثنى	جاء كلاهما
---	------------

Yukarıdaki tabloda **كلا** ve **كلا** pekiştirme edatlarının iki farklı kullanımı ve i'râbı gösterilmiştir. Sınavlarda birçok kere ölçülen bilgi ise şudur: Şayet bu pekiştirme edatları zamire değil de isme muzaf olurlar ise i'râbları takdiri olmakta ve yapısal olarak değişmemektedir. Zamire muzaf oldukları durumda ise te'kîd edilen kelimenin i'râbıyla aynı olup tesniyenin i'râblarına ta'bi olmaktadır. Bununla beraber cinsiyet açısından da uyum sağlamaktadır. İrâbları ise re'f halleri “” ile nasb ve cer halleri “ي” ile olmaktadır.¹³²

أجمع

1. Öncelikle olarak **أجمع** veya müennes şekli **جمع** olan bu te'kîd edatının genellikle **كل** pekiştirme edatıyla birlikte kullanılmaktadır. Tek başına olduğunda ise **أجمع** te'kîd edatı genel olarak şu şekilde kullanılmaktadır:¹³³

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ¹³⁴

2. Diğer te'kîd edatlarından farklı olarak zorunlu olan ait zamiri bulunmaz.¹³⁵

3. Bu pekiştirme edatı diğer bazı edatlarda olduğu gibi te'kîd ettiği kelimeye cinsiyet yönünden uyum sağlamaktadır. Örneğin:¹³⁶

(ذهبت النساء كلهن جمع, جاءت القبيلة كلها جمعاء, جاء الصف كله أجمع) olduğu gibi bu pekiştirme edatı pekiştirdiği zamirler ile uyum sağlamaktadır.

Ta'bilerden olan te'kîd konusunda önemli olan bir bilgi de sıfat ile arasındaki farklılıktır. Zira iki nahivsel konuda aynı başlık altın incelenmekle beraber yapısal anlamda önemli iki noktada farklılık göstermektedirler. Bu iki farktan birisi sıfat-

¹³²Tesniyenin mülhakları ve كلا, كلا pekiştirme edatların kullanımı için bkz. Kadri Yıldırım, *Sistematik Sarf Bilgisi*, y.y, Diyarbakır 2004, 151,152.

¹³³ Mollâ Câmi, *El-Fevaidü 'z Ziyaiyye Fi Şerhi 'l Kafîye*, 236-237.

¹³⁴ el-Hicr 15/30

¹³⁵ Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 505.

¹³⁶ Mollâ Câmi, *El-Fevaidü 'z Ziyaiyye Fi Şerhi 'l Kafîye*, 505-506.

mevsûf uyumunda kelimeler ma'rife veya nekra olurken te'kid edilen kelime yalnız ma'rife olarak kullanılmasıdır. Bu bilgi YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda ölçülmektedir zira cevap şıklarındaki kelimelerin bazıları ma'rife olurken bazıları ise nekra olarak verilmektedir. Sıfat-mevsûf uyumu ile te'kid arasındaki diğer farklılık ise sıfat-mevsufa atfedilerek başka bir sıfat kullanılabilirken te'kid'e atfedilerek başka bir te'kid edatının kullanılamamasıdır.¹³⁷

شجرة الزقوم هي شجرة مرّة الثمر تنمو في المناطق الجغرافية المعتدلة المناخ في
.....نصف الكرة الأرضية

- A: كلا
B: كلتا
C: كل
D: كلهم
E: كليهما

Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Zakkum ağacı, her iki yarım kürede de ılıman coğrafi bölgelerde yetişen acı meyveli bir ağaçtır.*” Yukarıdaki cümledeki boşluğa bakıldığında te'kid edatlarından birisinin kullanılacağı anlaşılmaktadır. Tesniye olarak kullanılan bu te'kid edatında aranacak tek şart cinsiyet uyumudur. Zira i'râbsal olarak mebni sayılmaktadır. Te'kid edilen kelime (نصف) kelimesi olması nedeniyle eril olan “A” şıkkı doğru cevap olmaktadır.

1.1.8. Atıf-Matuf

Arap dilinde (عطف) kelimesi sözlük anlamı itibarıyla “*eğmek, meyletmek, iki şeyi birleştirmek, yönelmek, katlamak, ayrılmak*” gibi anlamlara gelmektedir.¹³⁸ Arap dilinde atıf konusu tâbiler konusunda işlenmektedir. Türkçe de ise bağlaçlar bölümünde ele

¹³⁷ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 435-437; Arap dili ve belagatında te'kid konusu için bkz. Dağ, “Kur'an-ı Kerim'de Terâdüf-Te'kid İlişkisi”; Özdoğan, “Arap dilinde Muhâtabı İkna Etme Açısından Haberî Cümlede Tekid Edatlarının Rolü”; M. Edip Çağmar, *Arap belagatinde te'kid*, (: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa 2003; Ali Yılmaz, *Arapça'da nahiv ve belâğat açısından te'kid*, Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul 2000.

¹³⁸ Ömer, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, “atf”, II, 1515; Ebü'l-Fazl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem b. Manzûr, *Lisânu'l - 'Arab*, XV/“atf”, 8/110; Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn Tahkik Mehdi el-Mahzumi*, Dar'u Mektebet'ül-Hilal, y.y: t.y, “atf”, II, 17; b İsmâ'il b. 'Abbâd b. Veziran b. el-'Abbâs es-Sâhib, *el-Muhît fi'l-Luğa*, Alemü'l Kütüb, Beyrût 1994, “atf”, I, 408.

alınmaktadır.¹³⁹ Genel anlamda bu yapının amacı kendinden önceki isim veya cümleyi kendinden sonra gelen isim veya cümle ile bağlamaktır. Arap dilinde iki kısımda incelenen atıf konusu atf-1 beyan ve atf-1 nesak olarak ikiye ayrılmaktadır.¹⁴⁰ Atf-1 beyan nahiv ilmince tanımı şu şekildedir: “*Müevvel olmayıp camid olan, açıklayıcı veya tahsis edici tâbi olan şeydir.*”¹⁴¹ Atf-1 beyana şu örnek verilebilir:

أقسم بالله أبو حفص عمر

“*Ebu Hafs: Ömer Allah’a yemin etti.*” Örnekte görüldüğü üzere Ebu Hafs ve Ömer aynı kişilerdir. Bu bağlamda i'râbsal açıdan birbirlerine nekra, cinsiyet, teklik ve çoğulluk konularında uyum sağlamaktadır. Modern Arapça ve YDS, YÖKDİL sınavlarında daha çok görülen kısım atf-1 nesak konusu olması nedeniyle bu konunun detaylarına girilmeyecektir. Atf-1 nesak ise atıf ile ma'tûf arasını bağlayan veya “nsk” (نسق) fiilinin kök anlamı itibariyle düzenleyen harftir.¹⁴² Atıf harflerini sırasıyla şu şekilde gösterebiliriz:

1. و

Bu atıf harfinin kullanılmasındaki asıl amaç iştirak için olmasıdır. Örneğin:

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ

“*İbrâhim İsmâil’le birlikte Kâbe’nin temellerini yükseltiyordu.*”¹⁴³ Ayetinde yükseltme fiilinde İbrâhim ve İsmâil aynı işlevi yapmışlardır. Bu nedenle aynı gramatik yapıya sahiptirler. Bu ve diğer atıf edatlarında YDS ve YÖKDİL açısından önemi ise burada ortaya çıkmaktadır. Zira atfedilen ile atıf arasında i'râb ve yapısal anlamda uygun bir kelime veya fiil aranmaktadır. Kısaca atf edilen isim ise isme atfedilir, fiil ise fiile atfedilir. Atfedilen isim arasında genellikle cinsiyet uyumu olmaktadır. Ayrıca bu

¹³⁹ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 554; Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, 3/555.

¹⁴⁰ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 438; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 418.

¹⁴¹ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 418; Ömer, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, “nsk”, 3/2203; Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 342.

¹⁴² İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 418; Ömer, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, “nsk”, 3/2203; Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 342.

¹⁴³ el-Bakara 2/127

atıf edatında iştirak eden kelimeler arasında zamansal bir sınırlama (tertip) olmadığı hususunda ortak görüş vardır.¹⁴⁴

2. ف

Cümleye teşrik, tertib ve ta'kib anlamı katmaktadır. Örneğin:

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي

“Nûh rabbine şöyle seslendi: “Ey rabbim! Şüphesiz oğlum da ehlimdendir.”¹⁴⁵

Ayetinde olduğu gibi atıf edatı olan (ف) yukarıda verilen üç anlamı da taşımaktadır.¹⁴⁶

Bu anlamların dışında genel olarak cümleleri atfederken sebebiyet anlamı taşımaktadır.

Örneğin:

(سرق فقطع) “Çaldı ve kesildi” çalması sebebiyle kesildi şeklinde bir anlam

taşımaktadır. Bunun dışında şartın cevabında kullanılmaktadır. Örneğin: (من يأتيني)

(أكرمه) “Kim bana gelirse ona ikramda bulunurum.”¹⁴⁷

3. ثم

Cümleye tertib, teşrik ve terâhî anlamı katmaktadır.¹⁴⁸ Atıf ma'tûf arasında fiilde ortaklık olması ve düzenin olmasıyla birlikte zamansal olarak (ف) atıf harfî gibi bir yakınlık söz konusu olmamaktadır. Örneğin:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ

"Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yaratmış."¹⁴⁹ ayetinde yukarıda belirtilen anlamların olması ile beraber topraktan yaratıldıktan sonra nutfeden yaratılması için zamansal bir birliktelik aranmaz.¹⁵⁰

¹⁴⁴ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 444; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfî*, 3/557; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 430,431.

¹⁴⁵ el-Hud 11/45

¹⁴⁶ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 445; Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 345; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 430-432.

¹⁴⁷ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 445; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 431,432; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 511-512; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfî*, III, 573.

¹⁴⁸ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 446; Dakor, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, 346.

4. حتى

Gaye ve tedriç için kullanılmaktadır. Bu atıf harfinin cümleye kattığı bu anlamları şu şekilde gösterebiliriz:

ألقي الصحيفة كي يخفف رحله ... والزاد حتى نعله ألقاها¹⁵¹

“Ayakabısına varıncaya dek, azığı ve kağıdığını yolculuğunu kolaylaştırmak için attı.”¹⁵²

5. أو

Bu atıf harfi cümlelerin talebi veya ihbari¹⁵³ olmasına göre değişmekle beraber cümleye dört tane farklı anlam katmaktadır. Talebi cümle için tahyir ve ibaha, ihbari cümle için şek ve teşkik anlamlarını katmaktadır.¹⁵⁴ Talebi cümledeki tahyir anlamı için şu örnek gösterilebilir:

تزوج فاطمة أو أختها

“Fatıma veya kardeşiyle evlen!” cümlesinde Fatma veya kardeşinden yalnızca birisi ile evlenebilmektedir. Talebi cümlede ibâha anlamı için ise şu örnek gösterilebilir:

جالس أحمد أو الحسن

“Ahmet veya Hasan’la otur!” bu cümlede ise tağyir cümlesinden farklı olarak ikisinden birisiyle oturmak ile beraber her ikisi ilede oturması bakımından farklılık göstermektedir. İhbari cümlede olan şek ve teşkik için ise şu örnek gösterilebilir:

قال زيد أو أحمد

¹⁴⁹ el-Fatır 35/11

¹⁵⁰ İbn Hişâm, Şerhu Şuzuruz-Zeheb, 432; İbn Hişâm el-Ensârî, Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ, 442; Abbâs, en-Nahvu’l-vâfî, 576,577.

¹⁵¹ Ebû’l-Munzîr Seleme b. Muslim b. İbrâhîm es-Suhârî, el-İbâne fî’l-Luğati’l-‘Arabiyye (nşr. ‘Abdulkerîm Halîfe vd.) (Umman-Meskat: Vizaretü’l Sakafîyye’tül kavmi, 1999), II, 394.

¹⁵² İbn Hişâm el-Ensârî, Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ, 446; İbn Hişâm, Şerhu Şuzuruz-Zeheb, 432; Abbâs, en-Nahvu’l-vâfî, III, 580,581.

¹⁵³ Belagat açısından cümle çeşitleri için bkz. Akbaş, Arapça Belagat Meâni-Beyân- Bedî’, 27-36; Ahmet Akgündüz, Sarf, Nahiv ve Belagat İlimleri (Fatih- İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2022), 227-232.

¹⁵⁴ İbn Hişâm el-Ensârî, Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ, 447; İbn Hişâm, Şerhu Şuzuruz-Zeheb, 432.

“*Ahmet veya Zeyd söyledi.*” Bu cümlede iki farklı durum söz konusudur. Bunlardan birincisi bu sözü söyleyen kişinin gerçekten kimin söylediğini bilmemesidir. Ayrıca ikisinden birisinin söylediği hususunda şüphe taşımasıdır. İkinci durum ise bu sözü söyleyen kişinin kimin söylediğini bilmesi ile beraber muhatabın zihninde şüphe uyandırma gayesi vardır.¹⁵⁵

6. أم

Cümleye ta'yin, tesviye gibi anlamlar katmaktadır.¹⁵⁶ Bu atıf harfinin cümleye kattığı asıl anlamı ise şu örnekle gösterilebilir:

أزید قائم أم أحمد

“*Ayakta olan Zeyd mi yoksa Ahmet mi?*” Örnekte de görüldüğü üzere iki kişiden birisinin ayakta olduğu seçilmelidir (ta'yin edilmedir).¹⁵⁷ Bu atıf harfi için önemli olan cümlelerin başında tesviye hemzesi bulunmasıdır. Zira tesviye hemzesi bulunduğu atıf harfi olarak kullanılmaktadır.¹⁵⁸

7. لا

Olumlu bir cümle içerisindeki yargıdan dönmek için kullanılmaktadır. Ayrıca muhatabın yanlış anladığı bir hükmü değiştirmek için de kullanılmaktadır.

8. بل

Olumlu veya olumsuz bir cümle içerisindeki yargıdan dönmek için kullanılmaktadır. Aynı şekilde bu atıf harfi de muhatabın yanlış anladığı bir hükmü değiştirmek için kullanılmaktadır. Örneğin;

ما جاءني زيد بل علي

¹⁵⁵ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, III, 623.

¹⁵⁶ Muhammed bin Salih el-Useymin, *Muhtasarü-Muğni 'l-Lebîb 'an Kütübi 'l-E'arîb*, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad 1427, 16.

¹⁵⁷ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 433; İbn Hişâm el-Ensarî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 449; bu ve diğer atıf harfleri için bkz. Cemaleddin b. Hişâm el-Ensarî, *Muğni 'l-Lebîb 'an Kütübi 'l-E'arîb Tahk: Mâzin el-Mübarek vd.*, Daru'l-Fikr, Dimeşk 1985, 21.

¹⁵⁸ el-Useymin, *Muhtasarü-Muğni 'l-Lebîb 'an Kütübi 'l-E'arîb*, 16-17; İbn Hişâm el-Ensarî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 448.

“Bana Zeyd değil bilakis Ali geldi.” Şeklindeki cümlede yargı değişip fiili gerçekleştiren kişinin Ali olduğu belirtilmiştir.

9. لکن

Bu atıf harfinin atıf harfi olarak cümle içerisinde yer alabilmesi için üç şart bulunmaktadır. Bunlar; nefy veya nehy cümlesi olması, atf olunduğu kelimenin müfred olması ve “vav” harfi ile birleşik olmaması şekilden sıralayabiliriz.¹⁵⁹

(ما قطفت الزهر لكن الثمر) “Çiçeği koparmadım ancak meyvesini kopardım.” şeklindeki bir cümlede لکن atıf harfi olarak kullanılmıştır.¹⁶⁰

Atıf harfleri sınavlarda ya bizatihi sorulur ya da atıf olunan kelimedenden cevap hakkında bilgi verir. Örnek soru şu şekilde gösterilebilir:

فرضت على مجتمع سوريا بعض القرار من الخارج ولم تكن نابعة من الداخل او منه A: مشتقة B: ناتجا C: منبثقا D: متولدا E: مقرونا
--

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “Bazı kararlar Suriye toplumuna dışarıdan dayatıldı ve içeriden kaynaklanmadı veya ondan (Suriye yönetimi) kaynaklanmadı.” Cümlede (أو) harf-i cerinden sonra bir boşluk olduğu gözükmemektedir. Bu nedenle ma’tufun aleyh ile ma’tuf arasında gramatik olarak bir uyumun olması gerekmektedir. Bu uyum ma’tufun aleyh fiil, isim ve cümle olmasına göre değişmektedir. Yukarıdaki boşlukta ma’tufun aleyh olan (نابعة) kelimesi dişil ve tekil bir formattadır. Bu nedenle ma’tufun’da aynı formatta olması gerekmektedir. Şıklara bakıldığında bu şartı sağlayan yalnızca “A” şıkkıdır.

¹⁵⁹ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, 3/616.

¹⁶⁰ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, 3/616; Halil İbrahim Kaçar, “Arapça’da Meanı (Semantik) Açısından Atıf (Baglama) Edatları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (15 Aralık 2012), 163-191; Ahmet Yüksel, *Arap dilinde atıf ve atıf harfleri*, (Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1999).

1.1.9. İsim Tamlaması (İzafet)

İsim veya ad tamlaması olarak adlandırılan bu yapı, Türk dilinde tamlayana eklenen ilgi durum eki, tamlananı belirli bir kişiye veya nesneye ait olduğunu belirtmek için kullanılır.¹⁶¹ Belirtme öbeği olarak kullanılan ad takımlarının cümle içerisindeki işlevi kelimelerin belirtiliş derecesini arttırmaktır.¹⁶² Örneğin: “Meyveler çürümüş.” Cümlesinde meyveler kendi anlamını belirtecek başka bir kelimeye daha ihtiyaç duymaktadırlar. “Ahmet’in meyveleri çürümüş.” şeklinde izafe edilen bir cümle kurulduğunda ise meyveler daha belirli olmakta ve kendi içerisinde isim tamlaması oluşturmaktadır.¹⁶³ İsim tamlamasında tamlanan belirli bir nesne veya kişi olması durumunda belirtili isim tamlaması, tamlanan belirli olmadığı durumda ise belirtisiz isim tamlaması oluşmaktadır. Birinci kısma örnek olarak; “Ali’nin kolu” ikinci kısma ise “Bekçi kulübesi” verilebilir.¹⁶⁴ Arap dilinde ise ismin manasına açıklık kazandırmak için başka bir ismi ilişkilendirmeye izâfet denilmektedir.¹⁶⁵ Bu konu izafet çatı başlığı altında mânevi ve lafzî izafet olarak iki başlıkta incelenmektedir.¹⁶⁶ Mânevi izafet, muzâf’ın (tamlayan) sıfat olmaması ile birlikte muzâf’un ileyhin (tamlanılan) tamlananına ma’mul olmadığı izafet türüdür.¹⁶⁷ Kendi içerisinde zarfîyye, beyânîyye, lâmiyye ve teşbihîye olarak dört başlıkta incelenmektedir.¹⁶⁸ Mânevi izafetin bu şekilde isimlendirilme nedeni ise muzâf ile muzafun ileyh arasında anlamsal açıdan (في, من, ل, كاف) harf-i cerlerinin olmasıdır.¹⁶⁹ Örneğin: (خاتم حديد) “Demir yüzük” şeklindeki

¹⁶¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 191,192.

¹⁶² Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 498.

¹⁶³ Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 489.

¹⁶⁴ Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 490.

¹⁶⁵ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 316; Bahâ’uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 303; Tural, *Arapça Gramer ve İ’rab Teknikleri*, 545; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 381; Gâlâyînî, *Camiü’d- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, III, 205.

¹⁶⁶ Arap dilinde izafet türleri ve Türk dili grameri için bkz. Mehmet Faruk Çiftçi, “Arap Dilinde İzâfet Kavramı, Çeşitleri ve Türk Dilindeki Karşılığı (Bir Mukâyeseli Gramer Çalışması Denemesi)”, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları (Dergi)* VIII/12 (2013), 311-322.

¹⁶⁷ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 281; Mollâ Câmî, *El-Fevaidü’z Ziyaiyye Fi Şerhi’l Kafîye*, 375; Gâlâyînî, *Camiü’d- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, I, 206,207; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 317,318.

¹⁶⁸ Arapça mânevi izafet türleri, muzâf olan kelimedeki hazf olgusu ve muzâfun ileyhin neden mecuru olduğu konuları için bkz. ‘Abdurrahmân b. Muhammed b. ‘Ubeydillâh el-Ensârî Kemâluddîn Ebû’l-Berakât el-‘Enbârî, *Esrâru’l- ‘Arabiyye*, Dâru’l-Erkam b. Ebî’l-Erkam, Beyrût- Lübnan: 1999, 206.

¹⁶⁹ Şibh-i izâfet, isimlendirme ve örnekler için bkz. Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu ve Tercüme Tekniği*, 19.

taamlamada takdir (خاتم من حديد) şeklinde olmaktadır.¹⁷⁰ Lâfzi izafet¹⁷¹ ise ism-i fail, sıfat-ı müşebbehe, ism-i mef'ûl gibi müştak olan isimlerden oluşmaktadır.¹⁷² YDS, YÖKDİL gibi sınavlarda muzâf- muzafun ileyh paralel kullanımında ölçülen bilgiler ise şunlardır: Öncelikle muzâf her nekadâr istisnası olsada modern Arapça'da daima nekra olarak kullanılmaktadır. Muzafun ilehy ise ma'rife olarak kullanılmaktadır. Bu bilgi iki kelimenin yan yana geldiği ve boşlukta bu iki kelimeden birisinin sorulduğu sorularda önem arz etmektedir. Zira iki kelimenin yan yana gelme durumunda kelime grubu kendi içerisinde sıfat-mevsuf veya isim taamlaması oluşturmaktadır. Sıfat- mevsuf uyumu için sıfatın türemiş bir isim olması ve sıfat olmaya uygun olması gerekmektedir. Eğer böyle bir durum yoksa ölçülen bilgi muzafın nekra, muzafun ileyh'in ise marife olmasıdır. Bunun haricinde muzâf- muzâfun ileyh yapısında muzafun ileyh'in mecrur ve muzâf'ın cem' ve tesniye kullanımlarında (ن) harfinin hazf edilmesidir.¹⁷³ Bu bilgiler ışığında örnek olarak şu soru gösterilebilir:

العلماء يبحثون باستمرار عن كواكب.....المجموعة الشمسية

- A: خارج
B: الخارج
C: موجود
D: الداخل
E: الموجود

¹⁷⁰ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 381; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, 372,373.

¹⁷¹ İzâfetlerde asıl kullanım mânevi izafettir. Lafzî izâfet genel olarak tahfif için kullanılmaktadır. Örneğin: (ضارب زيدا) kullanımında ism-i fail mef'ûl olarak kullanılmaktadır. Ancak ضارب زيد şeklinde muzâf olarak kullanmak dil açısından daha kolay olmaktadır. YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda ölçülen bilgiler genel anlamda muzâf- muzafun ileyh kullanımı hakkındaki gramatik yapılar olduğu için bu konuya girilmemeye çalışılmıştır.

¹⁷² Türk dili ve Arap grameri karşılaştırmalı isim taamlaması ve örnekler için bkz. Halil İbrahim Tanç, "Arapça ve Türkçenin İsim Taamlamaları Açısından Karşılaştırılması", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* II/3 (2015), 5,6.

¹⁷³ Arapça isim taamlamaları detaylı bilgi için bkz. İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 381-383; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, 372; Topaloğlu - Karaman, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv*, 315-331; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 489,490; Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu Ve Tercüme Teknikleri*, 15-16; Topaloğlu - Karaman, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv*, 312-315; Tural, *Arapça Gramer ve İrab Teknikleri*, 545-547; Tanç, "Ögeleri Arasındaki Semantik İlişki Bakımından Arapçada İsim Taamlamaları = Arabic Construct Phrase in Terms of Semantic Relationship Between Their Elements", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
 Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi
 Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED) 53 (2020), 213-236.

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Bilim adamları sürekli olarak Güneş sisteminin dışındaki gezegenleri araştırıyorlar.*” Cümledeki boşluğa bakıldığında boşluktan sonraki (المجموعة) kelimesi sıfat olmaya uygun bir kelime değildir. Zira bu kelime niteleme anlamı ifade etmemektedir. Bu nedenle boşluk ve boşluktan sonraki kelime kendi içerisinde muzaf-muzafun ileyh olmaktadır. Gramatik olarak ise muzaf nekra olmalıdır. Bu nedenle “B, D ve E” şıkları cevap olmaya uygun değildir. “C” şıkkı ise anlamsal olarak doğru cevap değildir. Bu nedenle doğru cevap “A” seçeneğidir.

1.1.10. Durum Zarfı (Hâl)

Sözlük “hâl” kelimesi: “*Durum, vasıf, içinde bulunulan zaman*” anlamlarına gelmektedir.¹⁷⁴ Türk dil gramerinde ise bu konu zarf alt başlığında incelenmektedir. Türk dilinde zarflar: fiillerin veya sıfatların önüne gelerek oluş, kılış veya vasıfları açıklamaktadırlar.¹⁷⁵ Zarfların alt başlıklarından birisi ise durum zarfı veya nitelik zarfıdır. Bu yapı Arap dilindeki hâl ile uyushmaktadır. Zira durum zarfı veya nitelik zarfını belirlemek için fiile “–Nasıl? –Nice?” gibi sorular sorulmaktadır.¹⁷⁶ Arap dilinde ise hâl bir fiilin meydana gelişi hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca bu fiille ilgili fâilin veya mefulün durumunu bildirine müfret, mansub, nekra ve müştak ve cümlelerin aslından olmayan bir isim olma şartı vardır.¹⁷⁷ Diğer bir tanıma göre ise “*Cümlelerin asıl unsuru olmamakla beraber fiile sorulan –Nasıl? Sorusunun cevabında bulunan bir vasıftır.*”¹⁷⁸ Yukarıdaki tanımda açıklandığı gibi hâl fâ’il, nâib-i fâil veya mef’ûlün durumunu belirtmektedir. Sırası ile şu örnekler gösterilebilir:

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا¹⁷⁹

¹⁷⁴ es-Sâhib, *el-Muhît fi’l-Luğa*, “hâl”, 3/211.

¹⁷⁵ Türk dilinde zarflar kendi içerisinde gerçekleme, miktar, nitelik, yer yön, zaman, tarz zarfları olarak alt başlıklara ayrılmaktadır. Arap dilindeki hal ise türkçedeki nitelik veya durum zarfı ile paralellik göstermektedir. Detaylı bilgi için bkz. Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 373.

¹⁷⁶ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 373.

¹⁷⁷ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 230; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 348; Arap dilinde hal bazen fa’il, naib-i fail, mübtedâ ve haberin durumlarını bildirir. Bkz. Osman Keskiner, *Arapça’da Hâl ve Kur’an Tercümelerindeki Yansımaları*, Ayhan matbaası, İstanbul 2011, 8.

¹⁷⁸ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 384.

¹⁷⁹ el-En’am 6/115

“Rabbinin sözü hem doğruluk hem de adalet ile tamamlanmıştır.” Fa’il olarak kullanılan (كلمة) için hâl olarak (صدقا) kelimesi kullanılmıştır.

فَأَلْفَيْ السَّحَرَةَ سُجَّدًا¹⁸⁰

“Bunun üzerine sihirbazlar secdeye ederek yere kapandılar.”¹⁸¹ Nâ’ib-i fâ’il olan (سحرة) kelimesi için (سجدا) hâl olarak kullanılmıştır.

وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا¹⁸²

“Seni insanlara elçi olarak gönderdik.” Mef’ûl için örnek olarak (ك) harfî için hâl olarak (رسولا) kelimesi kullanılmıştır.

Arap dilinde hâlin iki unsuru bulunmaktadır. YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda ölçülen bilgi ise anlamsal boyutun yanında hâl ile sâhibu'l-hâl’in arasındaki ilişki ve gramatik yapılarıdır. Öncelikle hâl nekra (belirsiz) ve müştak (ism-i fâ’il, ism-i mef’ûl, sıfat-ı müşebbehe vs.) bir kelimedir.¹⁸³ Bunun dışında hâl bir fiildeki oluşu belirttiği için geçici yani süreklilik arz etmeyen sıfatlardan oluşmaktadır.¹⁸⁴ YDS-YÖKDİL sınavlarında ölçülen ve birçok modern Arapça metinlerinde karşılaşılan hâl konusu ile ilgili önemli bir diğer bilgi ise, sâhibu'l-hâl ile hâl arasındaki ilişkidir. Bu ilişki şayet hâl sâhibu'l-hâl’in bütününe işaret ediyorsa hâlin sâhibu'l-hâl’e müfret, tesniye, cem’, müzekkerlik ve müenneslikte uyum göstermesidir.¹⁸⁵ Örneğin:

هَبَطَ الطَّيَارُ هَادِنًا، هَبَطَ الطَّيَارَانِ هَادِنَيْنِ، هَبَطَ الطَّيَارُونَ هَادِنِينَ، هَبَطَتِ الطَّيَارَةُ هَادِنَةً

¹⁸⁰ Tâhâ 20/70

¹⁸¹ es-Suyûtî Celâluddîn Muhammed b. Aḥmed el-Mahallî - es-Suyûtî Celâluddîn ‘Abdurrahman b. Ebîbekr, *Tefsîru’l-Celâleyn*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2021, 315.

¹⁸² En-Nisa 4/79

¹⁸³ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 240; İbn Hişâm el-Ensarî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 348; el-Halîl b. Ahmed Ebû ‘Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *el-Cumel fi’n-Nahv (nşr. Fâhru’d-Dîn Kabâve)*, y.y. 1995, 70; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 410.

¹⁸⁴ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 230.

¹⁸⁵ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfî*, II, 385,386.

“Pilot yavaşça indi.” Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi müfret, fâ'il ve sâhibu'l-hâl olan (الطيار) kelimesi, hâl olarak kullanılan (هائناً) kelimesi ile cinsiyet ve sayı bakımından uyum göstermektedir.¹⁸⁶

Genel olarak hâl¹⁸⁷ konusu şu şekilde özetlenebilir: Hâl: vasıf, fadla (cümleyi oluşturan ana unsurlardan olmaması), fiile veya fâ'il'e sorulan “–Nasıl” sorusuna cevap vermeye uygun olmasıdır.¹⁸⁸Bu şartların dışında hâl nekra¹⁸⁹ olarak kullanılmalıdır.

Sâhibu'l-hâl ise hâl ile paralel olarak kullanılmaktadır. Şartlarını ise şu şekilde gösterebiliriz: Marife¹⁹⁰, hâl ile cinsiyet uyumu ve mansûb olarak kullanılmasıdır.¹⁹¹

إن إصابة المرء بتعب مزمن، ولو بقدر منخفض، يؤثر عليه

- A: سلبيا
B: السلبية
B: سلبيان
C: سلبية
E: سلبين

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “Az bir derece dahi olsa kişide oluşan sürekli yorgunluk onu olumsuz olarak etkiler.” Cümlede boş bırakılan kısma bakıldığında kelime olarak hâl kullanıldığı görülmektedir. Gramatik olarak ise sâhibu'l-hâl marife olması gerekmektedir. Ayrıca hâl, sâhibu'l-hâle cinsiyet açısından aynı olmasıyla beraber mansûb ve nekra olarak kullanılması gerekmektedir. Yukarıdaki

¹⁸⁶ Abbâs, *en-Nahvu 'l-vâfi*, III, 386.

¹⁸⁷ Hâl konusu ile ilgili detaylı ve müstakil çalışma için bkz. Bünyamin Arvasi, “Arap Dilinde Hâl ve Mef'ûlü Bih Üzerine Bir İnceleme ve Mukâyese”, *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (15 Haziran 2022), 80-90.

¹⁸⁸ Örneğin; ضربنا اللص مكتوفاً "Hırsıza elleri bağlı olduğu bir şekilde vurduk." cümlesinde hâl olarak kullanılan (مكتوفاً) kelimesi bir vasıf belirtmektedir ve cümleden çıkartıldığı zaman asıl anlamı fiil-fail de olduğu gibi bozulmamaktadır. Ayrıca fiile sorulan nasıl dövdük sorusuna ise - bağlı bir şekilde dövdük cevabı alınmaktadır.

İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 348; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 240,241; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 409,410; Mollâ Câmi, *El-Fevaidü 'z Ziyaiyye Fi Şerhi 'l Kafiye*, 287.

¹⁸⁹ Hâl Modern Arapça'da genel olarak nekra haliyle kullanılmaktadır. Bunun dışında hâl marife olarak kullanıldığı durumlarda ise nekra kullanım olarak düşünülmekte ve te'vil yoluna başvurulmaktadır. Örneğin; ادخلو الاول فاول "Birer birer girin" cümlesindeki tevil منفردا منفردا şeklinde te'vile gidilmiştir.Bkz. İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 348

¹⁹⁰ Sâhibu'l-hâl'in marife olaması genel olarak kullanım şeklidir. Modern Arapça YDS-YÖKDİL gibi sorularda ölçülen bilgide bu doğrultudadır. Ancak sâhibu'l-hâl'in tahsis, ta'mim veya te'hîr olma durumlarında bu şart aranmamaktadır.

¹⁹¹ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 350; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 343,344; Tural, *Arapça Gramer ve İ'rab Teknikleri*, 221-222; Keskiner, *Arapça'da Hâl ve Kur'an Tercümelerindeki Yansımaları*, 14,15; Topaloğlu - Karaman, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv*, 267-269; Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu Ve Tercüme Tekniği*, 78-80.

soruda ise (يؤثر) fiilinin içersinde gizli bulunanan (هو) sâhibu'l-hâldir. Bu nedenle cinsiyette ve sayıda uyum gösteren mansub, nekra ve müzekker tek kelime “A” şıkkıdır.

1.1.11. Temyiz

Temyiz kelimesi sözlükte (ميز) “tam ve olgun” olmak¹⁹² anlamını ifade eden kelimenin tef’il babından (تميز) şeklinde kullanılmasıyla meydana gelmektedir. Kelime sözlükte: “Ayırmak, bir kavimin diğer kavime üstün gelmesi (bazı konularda farklı olması),¹⁹³ aradaki ilişkinin kopması,¹⁹⁴ öne çıkmak,¹⁹⁵ iki şeyi birbirinden ayırmak, idrak etmek”¹⁹⁶ gibi anlamlara gelmektedir. Arap dil gramerinde terminolojik anlamı ise: “Kendisinden önce geçen anlamsal açıdan kapalılık taşıyan kelimeye¹⁹⁷ açıklılık getiren mansûb¹⁹⁸, câmid ve nekra bir isimdir.”¹⁹⁹ Temyiz ile paralel kullanım gösteren diğer bir isim de mümeyyezedir. Zira temyiz olan kelime, mümeyyezi açıklamaktadır. Ta’rif ve açıklamalar ışığında şu örnek gösterilebilir:

ركب السفينة خمسة وتسعون رجلا

“Gemiye doksan beş adam bindi.” Cümlesinde (رجلا) kelimesi temyiz olarak kullanılmaktadır. Bu kelimeden de anlaşılacağı üzere mansûb, nekra ve câmid olarak kullanılmıştır. Terimsel anlam açısından ise şayet (رجلا) kelimesi temyiz olarak kullanılmadığı durumda cümle şu şekilde olmaktadır: “Gemiye doksan beş bindi.” bu

¹⁹² Ebû ‘Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî Ebû ‘Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-Ayn* (nşr. Mehdi el-Mahzûmî, İbrahim es-Sâmerrâ’î), Mektebetu’l-Hilâl, Beyrût 1988, “zm”, VII, 394.

¹⁹³ Ebû Nasr el-Cevherî, *Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-Arabiyye* (nşr. Ahmed ‘Abdulğafûr ‘Attâr), “lam”, III, 894.

¹⁹⁴ İbn Kuteybe Ebû Muhammed ‘Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *Ğarîbu'l-Hadîs* (nşr. ‘Abdullâh el-Cebbûrî), Matba’atu’l-Ânî, Bağdad 1977, I, 366.

¹⁹⁵ Reynhârt Dûzî Reynhârt Bîter Ân Dûzî, *Tekmiletül el-Me’acim’ul-Arabiyye*, Vizaretü’l Sakafiyye’tül i’lam, Irak 1979, XI/“myz”, 10/141.

¹⁹⁶ İbrahim Kâfi Dönmez, “Temyiz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, 2011, İstanbul 40/437.

¹⁹⁷ Mollâ Câmi, *El-Fevaidü’z Ziyaiyye Fi Şerhi’l Kafîye*, 397.

¹⁹⁸ Temyizin mansûb olma durumu harf-i cer ve izafetli bir şekilde kullanılmadığı zaman olmaktadır. Temyizden sonra harf-i cer olan “من” harfi kullanılırsa mecrur olmaktadır. Örneğin اشترى أبي ذراعاً من قماش “Babam bir zira’ kumaş satın aldı.” İle اشترى أبي ذراعاً قماش “Babam kumaştan bir zira’ satın aldı” şeklindeki kullanımlarda temyiz olan قماش kelimsi mansûb değil mecrur olarak kullanılmıştır.

¹⁹⁹ İbn Hişâm el-Ensarî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 353; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 249,251; Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfî*, II, 414.

açından gemiye binen insan, öğrenci, hayvan vs. olabileceği için temyiz (خمسة وتسعون) kelimesinin (mümeyyez'i) anlamsal kapalılığını gidermiş olmaktadır.

Temyiz kendi içerisinde müfred (melfûz), cümle (melhûz) şeklinde iki başlıkta incelenmektedir. Müfred (melfûz) olan kısım ise miktarlar ve sayılar alt başlıklarında incelenmektedir.²⁰⁰

1.1.11.1. Müfred (melfûz)

Cümle içerisinde zikredilmiş kapalı isimleri açıklamak için kullanılan temyize denir.²⁰¹ Genel kullanımı miktarlar ve ölçüler içindir.²⁰² Bu şekilde isimlendirilme nedeni müphem olan mümeyyezin cümle şeklinde olmaması ve tek bir isimden oluşması nedeniylerdir. Genel olarak bir aletle ölçülen ve hacimle ile alakalı konuları içermektedir. Örneğin:

اشترى أحمد قنطارا قطنا

“Ahmet bir kantar pamuk satın aldı.” Cümlesinde (قنطارا) kelimesi bir ölçü birimi olup mümeyyez olmaktadır. Cümledeki: “Bir kantar ne satın aldı?” sorusunu anlam açısından açıklayan temyiz ise قطنا kelimesidir. Miktarlar alt başlığı altında kilo ve hacimle ilgili olan temyiz ve mümeyyezler vardır.²⁰³

²⁰⁰ Temyiz alt başlığı olan melfûz yani cümlede görülen, lafzî olarak bulunan bu türün alt başlığı olarak muğayere ve mümasele türleride bulunmaktadır. Her nekad bazı nahiv kitapları temyiz kısmı miktarlar ve sayılar alt başlıklarında toplanırsa İbn-i Hişam dört ana başlıkta toplamıştır. YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda bu kısmının ölçüldüğüne rastlanılmaması sebebiyle konuya girilmemiştir. Bu alan ile ilgili müsatakil kitaplar için bkz. İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 354-356; Mollâ Câmî, *El-Fevaidü'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, 310-311; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 223-224; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 420-421.

²⁰¹ Meylânî Muhammed b. Abdurrahim b. Muhammed el-Umeyri, *Şerhu'l Muğni fi'n-Nahv* (İstanbul: Şifa Yayınevi, 2012), 25-27; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 355,356; Halil İbrahim Karaöz, *Arap Dili Gramerinde Temyiz*, (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2018, 31.

²⁰² ez-Zemahşerî Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. 'Amr, *el-Mufasssal fi Sina'ati'l-İ'râb* (nşr. 'Alî bû-Mulahham), : Mektebetu'l-Hilâl, Beyrût 1993, 94.

²⁰³ Bu başlık altında YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda ölçülen kısım sayıların temyizi olması nedeniyle diğer konular detaylıca girilmemiştir. Melfûz olan temyiz alt başlıkları ve detayları için bkz. Halil İbrahim Karaöz, *Arap Dili Gramerinde Temyiz* (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018

1.1.11.2. Adet (Sayılar)

Cümle içerisinde kullanıldığı zaman kapalılık taşıyan diğer bir konuda sayılar konusudur. Zira sayının söylenmesi ardından sayının ne ile alakalı olduğu konusu dinleyici veya okuyucu için kapalılık arz etmektedir. Bu kapalılığın giderilmesi için Arap dilinde sayılardan sonra bu sayıları açıklamak için temyiz denilen gramatik yapı kullanılmaktadır. Ayrıca bu gramatik bilgiyi ölçen yapı YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda birçok defa ölçüldüğü gözlemlenmiştir. Bu nedenle sayıların temyizi ile ilgili ölçülen sorular göz önünde bulundurularak ölçülen bilgiler ışığında gramatik bilgiye burada değinilecektir.²⁰⁴

‘Aded ve temyiz veya diğer bir ismi ma’dud, Arap dili açısından önemli bir yeri işgal etmektedir. Çünkü Arap dilinde diğer dillerden farklı olarak bu konu detaylı gramer yapıları ve sayı ile sayılan arasındaki ilişkiyi düzenleyen birçok kural konulmuştur.²⁰⁵ Bu konu ile ilgili müstakil eserlerin bulunması da konunun ne kadar detaylı ve kompleks bir yapı olduğunu göstermektedir.

Bu kuralları belirli sayı aralıkları dahilinde şu şekilde gösterebiliriz:

1.1.11.2.1. 1-2 Sayıları

Bir ve iki sayıları her ne kadar sayıların temyizi alt başlığında incelense de aralarındaki uyum sıfat-mevsuf uyumudur. Zira temyiz uyumundan farklı olarak sayı önce değil daha sonra gelmekte ve sıfat-mevsuf²⁰⁶ uyumu meydana gelmektedir.²⁰⁷ İ’râbsal açıdan incelenmesi için şu cümle örnek olarak gösterilebilir:

²⁰⁴ Bu konu başlığı altında kem-i haberiyye ve kem-i istifhamiyye alt başlıkları bulunmaktadır. Kem-i istifhamiyye (كم طالبا درست) “Kaç öğrenciye ders verdin.” Örneğinde olduğu gibidir. Soru anlamı taşımakla beraber daima müfret, mansûb ve nekra olarak kullanılmaktadır. Ancak başında ب harf-i cerli kullanımında mecrur olarak kullanılmaktadır. Örneğin: بكم طالب bu kullanımda بكم من طالب şeklinde bir harf-i cerin olduğu düşünülmektedir. Kem-i haberiyye ise soru anlamı taşımamakla birlikte cümleye nice anlamı katmakla beraber kinaye anlamı taşımaktadır. Örneğin: كم نقود أنفقت “Nice paralar harcadın” şeklinde cümleye kinaye ve nice anlamı katmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 252-253; M. Cevat Ergin, *Arap dilinde istifham edatları*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır 1998, 71.

²⁰⁵ Luay Hatem Yaqoob, “Arap Dilinde ‘Aded ve Ma’dud: Kur’an Örneği”, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/1 (27 Mart 2019), 1.

²⁰⁶ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, IV, 518.

²⁰⁷ Mirsal, “<https://www.almrsal.com/post/553929>” (05 Kasım 2021).

واحد: نعت مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره	طالب: فاعل مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة	حضر طالب واحد
--	---	---------------

Yukarıdaki örnek cümlede görüldüğü gibi bu iki sayının kullanımı sıfat-mevsuf uyumu çerçevesindedir. Aralarında i'rab, cinsiyet, teklik, çoğulluk, marife, nekra olma açısından uyum göstermektedir.²⁰⁸

Bu bilgileri üç başlık altında özetlenir:

1. Sayı, sayılandan (ma'dûd) sonra ve sıfat olarak getirilir.
2. Bu iki sayı arasında sıfat-mevsuf uyumu bulunduğu için cinsiyet, sayı, marifelik ve i'râb konsusunda paralellik göstermektedir.
3. Sayılan nesnenin i'râbı cümle içerisindeki konumuna göre gerçekleşmektedir. Bu nedenle sayının i'râbı da, sayılan i'râbına uyum göstermektedir.²⁰⁹

Bu konu ile ilgili önemli ve yaygın olan yanlış kullanımlardan birisi **إحدى** ve **أحد** sayılarındaki yanlış kullanımdır. Zira bu kelimeler isim tamlaması şeklinde kullanılmakta ve tamlananın cinsiyeti ile uyum sağlamaktadır. Örneğin:

جاءت إحدى الطالبات : “Bayan öğrencilerden birisi geldi.”

جاء أحد الطلبة : “ Erkek öğrencilerden birisi geldi.”

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere doğru kullanım muzâfun ileyhin cinsiyetine göre muzafın kullanılması şeklindedir.²¹⁰

²⁰⁸ Sıfat-Mevsuf uyumu daha önce el alındığı için farklı örnekler ele alınmayacaktır. Sıfat-mevsuf uyumu için bkz. Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, 3/443.

²⁰⁹ Nevzat H. Yanık, *Arapça'da Sayılar*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1999, 7-8; Yağmoob, “Arap Dilinde ‘Aded ve Ma’dûd”, 131-132; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 251-252; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zehab*, 249-250; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 355-356; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 420-421; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, IV, 536; Mustafa Nehhas, *el-'Aded fi'l-Luga Mektebetu'l- Felah*, 1979, 130.

²¹⁰ Detaylı bilgi için bkz. Mahmûd Abdürrezzâk Cumua, *el-ehlâû el-lügaviyyetü eş-şâiatü fi fiel-evsâti es-sekâfiyyetü*, Müessesetu Battana, Kahire 2018, 39; Emre Babayiğit, “Arapça Kelime Kullanımında yaygın yanlışlar üzerine bir değerlendirme.”, *Batman Akademi Dergisi* 6/1, 54.

1.1.11.2.2. 3-10 Arasındaki sayılar.

Bu sayıların, üç ve on sayıları dâhil olmak üzere sayılar sayılan ile aralarında isim tamlaması oluşturmaktadırlar. Ayrıca bu sayılar sayılan (ma'dûd) ile cinsiyet açısından zıtlık göstermektedirler. Sayı ve sayılan arasındaki gramatik şartlar şu şekilde özetlenebilir:

- 1. Sayı için gerekli şartlar

Sayılan için tamlayan olarak kullanılır. Örneğin: (خمسة أقلام) beş sayısı burada tamlayan olarak kullanılmıştır.

Sayı cümle içerisindeki yerine göre i'rab alametlerini alır örneğin:

(جاء ثلاثة طلاب) “Üç öğrenci geldi.” İle (عاش ثلاثة أعوام) “Üç yıl yaşadı.”

Birinci cümlede sayı fâ'il olup merfu' olarak kullanılırken ikinci cümlede mef'ûl olmakta ve mansûb olarak kullanılmaktadır.

Bu sayıların kullanımlarında cinsiyet açısından zıtlık bulunmalıdır. Ancak zıtlık durumu sayının kullanıldığı şekli ile değil müfred (tekil) hâli esas alınmalıdır. Örneğin: (ثلاثة أقلام) şeklindeki tamlamada sayı müennes olarak kullanılmıştır. Ancak Arap dil grameri açısından düzensiz çoğullar müfred ve müennes sayılmaktadır. Tamlamadaki zıtlık ise (أقلام) kelimesinin müzekker olan tekili (قلم) ile zıt bir kullanım göstermekte ve doğru bir kullanım olmaktadır.²¹¹

- 2. Sayılan için gerekli şartlar

Sayılan (ma'dûd) kelimenin çoğul olarak kullanılması gereklidir.²¹²

- Sayılan (ma'dûd) kelime sayıdan sonra geldiği ve isim tamlaması oluşturduğu için mecrur olarak kullanılması gereklidir.²¹³

²¹¹ H. Yanık, *Arapça'da Sayılar*, 11; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 232; El-Muberrred Ebû'l-'Abbâs Muhammed b. Yezîd el-Ezdî, *el-Muktedab* (nşr. Muhammed 'Abdulhâlık 'Azîme), 'Âlemu'l-Kutub, Beyrût y.y, 3/32,33; Bahâ'uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 349,350.

²¹² بضع ve بضعة 3-10 sayıları içerisine dahil olup aynı grametik yapıya sahiptir.

²¹³ Bu kullanımların yanında 2-10 sayıları içerisinde 8 sayısı için özel bir durum vardır. Zira bu sayılar kendi içlerinde tamlama oluşturdıkları için 8 sayısının elif-lamsız kullanımında ref' ve cer durumunda sonundaki ي düşmekte ثمان şeklinde kullanılmaktadır. Nasb durumunda ise ثماني şeklinde

1.1.11.2.3. 11-19 Arasındaki sayılar.

Bileşik yapıda olan bu sayılar fetha üzere mebni olarak kullanılmaktadır.²¹⁴ Sırasıyla gramatik kurallar şu şekilde örnek gösterilebilir:

- 11-12 Sayıları.

“On bir oyuncu ulaştı.” örneklerde görüldüğü üzere sayılanın (ma’dud) her iki kısımda da temyiz ile cinsiyet açısından uyum göstermektedir.²¹⁵	وصل أحد عشر لاعباً وصلت إحدى عشرة لاعبة
“On iki adam geldi.” Örneklerinde görüldüğü üzere mürekkep olarak kullanılan sayının ilk kısmı mu’rebdir. Ayrıca mürekkep olarak kullanılan sayının her iki kısmı ile temyiz arasında cinsiyet uyumu gözetilmektedir.	ذهب اثنا عشر رجلاً رأيت اثني عشر رجلاً

- 13-19 Sayıları.

kullanılmaktadır. YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda 3-10 arasındaki sayılar için ölçülen bilgiler yukarıda verildiği için bu sayıların sıfat-mevsuf şeklindeki kullanımı, bu sayıların من ile kullanılması ve detaylı örnekler diğer detaylı örneklerle yer verilmemiştir. Bu konular Arap dilinde sayılar başlığı ile ilgili çeşitli kitap ve makalelere bırakılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Karaöz, *Arap Dili Gramerinde Temyiz*, 38-45; H. Yanık, *Arapça’da Sayılar*, 11-15; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 231-232; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 252-255; Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu Ve Tercüme Tekniği*, 17,18; Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfî*, 537,538; Yaqoob, “Arap Dilinde ‘Aded ve Ma’dud’”, 130,131.

²¹⁴ Fetha üzerine mebni olan bu sayılar içerisinde 12 sayısı istisna tutulmaktadır. Zire mürekkep yani bileşik olarak kullanılan 12 sayısı cümledeki yerine göre i’rab almaktadır. Örneğin: ذهب اثنا عشر رجلاً “On iki adam geldi.” ile رأيت اثني عشر رجلاً “On iki adam gördüm” örneklerinde de anlaşılacağı üzere ilk cümledeki اثنا kelimesi “ا” ile merfu’ إثنى kelimesi ise “ي” ile mansûb olarak kullanılmıştır. Bu açıdan 11-19 sayıları dahil olmak üzere fetha üzerine mebni olma durumunda farklılık arz etmektedir. Bu kullanı ile 12 sayısının ilk kısmı tesniyenin kullanımı ile paralel arz etmektedir. Detaylı bilgi ve i’rab örnekleri için bkz. Tural, *Arapça Gramer ve İ’rab Teknikleri*, 73.

²¹⁵ 11 sayısı mürekkep olarak kullanıldığı için şayet temyizdeki isim müennes bir isimse ilk kısımda إحدى sayısı kullanılmaktadır. Bu şekliyle takdîren fetha üzerine mebni olmaktadır. Bkz. H. Yanık, *Arapça’da Sayılar*, 17.

Mürekkebe olarak kullanılan bu sayıların ikinci kısmı yani onlar basamağı ile temyiz arasında cinsiyet uyumu vardır. Bununla beraber mürekkebe olan ilk kısım yani birler basamağı ile onlar basamağı arasında cinsiyet açısından zıtlık vardır. Örneğin²¹⁶:

“On dört öğrenci başarılı oldu.”	نجحت أربع عشرة تلميذة
“On beş sayfa okudum.”	قرأت خمس عشرة قصة

On bir ve doksan dokuz arasındaki sayıların²¹⁷ temelde ortak noktaları ise temyizlerinin müfred ve mansûb olarak kullanılmasıdır.²¹⁸

- 11-99 Arasında olan ve atıf harfleriyle kullanılan sayılar.

Bu sayıların ilk kısmı cümle içerisindeki konumuna göre merfu', mansûb, mecrur olmaktadır.²¹⁹ Bu sayıların temyizi ise atıf harfi ile birleştirilen sayının ilk kısmı ile cinsiyet bakımından zıt olarak kullanılmaktadır. Örneğin: (خمسة و ستون فلاحا) şeklindeki kullanımda temyiz ile sayının ilk kısmı (خمسة) zıt olarak kullanılmıştır. On bir ve doksan dokuz aralığında bulunan bu sayıların temyizi ise müfred ve mansûb olarak kullanılmaktadır.²²⁰ Farklı başlıkta incelenmekle beraber temyizleri aynı olan diğer sayı türü ise “ukûd” yani onluk sayılardır. Bu sayılar yirmi, otuz, kırk ... yüz²²¹ şeklindedir. Gramatik açıdan aranan özellikler şunlardır:²²²

²¹⁶ 12-19 arasındaki sayılar ve detaylı örnekler için bkz. Yaqoob, “Arap Dilinde ‘Aded ve Ma’dûd”, 131; H. Yanık, *Arapça’da Sayılar*, 18; Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, IV, 553,554; Cemâleddîn b. Hişâm, *Evdahu’l-Mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikâ’î), 2021, II, 300.

²¹⁷ 11-19 sayıları arasında bulunan sayma sıra sayıları son yıllarda YDS-YÖK dil gibi sınavlarda ölçülen bilgiler arasındadır. Sayma sıra sayıların ilk kısmı sayılan (ma’dud) uygun bir şekilde فاعلة veya فاعل şeklinde kullanılmaktadır. Bu sayıların her iki kısmında cinsiyet açısından sayılan (ma’dud) ile uyum göstermektedir ve feth’a üzerinde mebnî olmatadırlar. Örneğin: ذهبت الطالبة الحادية عشرة “On birinci öğrenci gitti.” Örnekler ve detaylı bilgi için bkz. H. Yanık, *Arapça’da Sayılar*, 51.

²¹⁸ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, IV, 553.

²¹⁹ Bu sayıların ilk kısımları müfred oldukları için ref’, nasb ve kesra alarak i’râb alametlerini belli ederler. Sayının ikinci kısmı ise cem-i müzekker sâlim şeklinde i’râblarını belli etmektedirler.

²²⁰ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Uşûl fi’n-Nahv*, I, 311-312; İbn Mâlik Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. ‘Abdullâh b. Mâlik et-Tâ’î el-Cîyânî Cemâl ed-Dîn, *Teshîlu’l-Kavâ'id ve Tekmilu’l-Mekâsîd* (nşr. Muhammed Kâmil Berekât), Dâru’l-Kâtibi’l-Arabî, Kâhire 1967, I, 116.

²²¹ Ukûd sayıları 10 sayısından başlayıp 100’e kadar onarlı olarak giden sayıları kapsamaktadır. 100 sayısı bu sayılara dahil değildir.

²²² Bu sayılarda cinsiyet aranmamaktadır.

- Ukûd sayıları sayılan'dan (ma'dud) sonra gelmelidir.²²³
- Fâ'il ile temyiz arasında cinsiyet uyumu olmalıdır.
- Bu sayıların temyizi müfred ve mansûb olarak kullanılmalıdır.²²⁴
- İ'rab konusunda cümledeki konumlarına göre cem'î müzekker sâlim gibi hareke almalıdır.²²⁵

Örneğin: (جاء ثلاثون رجلاً) “Otuz kişi geldi.” Cümlesi yukarıdaki sayılan dört özelliği de taşımaktadır.

- Yüz sayısı ve katları.

Bu gibi sayıların temyizleri müfred ve mecrûr olarak kullanılmaktadır.²²⁶ Bu sayıların temyizi ise muzâfun ileyh olarak i'rab almaktadırlar.²²⁷ Bu sayılar diğer sayılardan en önemli farkı ise cinsiyet açısından gramatik bir kuralın gözetilmemesidir.²²⁸ Örneğin;

فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ²²⁹ “Allah onu (bu) ölümünden sonra nasıl diriltecek?”

يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ²³⁰ “Onlardan her biri de arzular ki, bin sene yaşasın.”

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere yüz ve katları olarak tanımlanan bu sayılar temyizi ile aralarında tamlama oluşturmaktadır.²³¹ Sayı ve temyiz arasında

²²³ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, IV, 548; Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), I, 312.

Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), I, 312.²²⁴ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv*, I, 311-312; İbn Mâlik Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Abdullâh b. Mâlik et-Tâ'î el-Cîyânî Cemâl ed-Dîn, *Teshîlu'l-Kavâ'id ve Tekmîlu'l-Mekâsîd* (nşr. Muhammed Kâmil Berekât), Dâru'l-Kâtibi'l-Arabî, Kâhire 1967, I, 116

²²⁵ Gargı, *Karşılaştırmalı dilbilgisi öğretimi açısından temyiz*, 43; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, IV, 523; H. Yanık, *Arapça'da Sayılar*, 20-21; Yaqoob, “Arap Dilinde 'Aded ve Ma'dûd”, 132; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 232, 233; Nehhas, *el-'Aded fi'l-Luga*, 151-152.

²²⁶ Bu aralıktaki sayıların temyizi ile aralarındaki ilişki muzâf- muzâfun ileyh ilişkisidir. Bkz. Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), I, 312

²²⁷ Mecrur olmaktadır.

²²⁸ Nehhas, *el-'Aded fi'l-Luga*, 157.

²²⁹ el-Bakara 2/259

²³⁰ el-Bakara 2/96

²³¹ 100 ve katları sayılarda 125, 134 şeklindeki ara sayılarda kullanım son sayıya göre olmaktadır. Bu nedenle ayrı bir başlık açılmamıştır. Örneğin: خمسة أقالم و مائة şeklindeki bir kullanım 5 sayısının gramatik kullanımlarına ta'bidir.

oluşan bu tamlamada aralarında cinsiyet uyumu aranmamakla birlikte temyiz müfred ve mecrur olarak kullanılmaktadır.²³²

- İsm-i tafdîl'in kullanım şekilleri ile temyiz ve hâl ile olan ameli.²³³

Lügatte: Eksikliğin zıttı olan üstünlük kelimesinden türeyen bu mastar²³⁴ “*üstün kılma, bir şeyi diğerine karşı üstün tutma*”²³⁵ anlamlarına gelmektedir. Sentaks açısından Türk dilinde²³⁶ “*Bir kılış ve oluşun veya bir vasfın miktarını veya düzeyini belirtmede kullanılan zarflara miktar zarfları denilmektedir.*”²³⁷ Arap dilinde ise miktar zarfları içerisinde azlık-çokluk bildiren zarflar, ism-i tafdilin karşılığı olmaktadır. Zira bu zarflar cümleye: “en, daha, pek...” anlamalarını katmakta ve cümlede “–Ne kadar? –Ne derece?” gibi sorulan soruların cevap²³⁸ vermektedir.²³⁹ Arap dilinde sentaks açısından ism-i tafdilin tanımı şu şekilde yapılabilir: “*Üstünlük ifade etmek için vasıfları aynı olan iki şeyin birinin diğerinden fazlalağını belirten gayr-ı munsarîf*²⁴⁰ bir sıfattır.”²⁴¹

İsm-i tafdilin kullanımı üç ana başlıkta toplanmaktadır.²⁴² Bu üç kullanım şu şekilde gösterilebilir:

- İsm-i tafdîl'in müzekker ve tekil formatta kullanılması.

²³² Nehhas, *el-‘Aded fi’l-Luga*, 157,158; H. Yanık, *Arapça’da Sayılar*, 24,25.

²³³ YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda ism-i genellikle temyiz ile bağlantısı ölçülmesi nedeniyle temyiz alt başlığında incelenmesi uygun bulunmuştur.

²³⁴ Zeynuddîn er-Râzî Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. Ebî Bekr b. ‘Abdulkâdir el-Hanefî, *Muhtârü’s-Sihâh* (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed) (Beyrût: el-Mektebetü’l-‘Asriyye, ed-Dâru’n-Nemûzeciyye, 1999), “fdl”, I, 240.

²³⁵ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “fdl”, III, 1721.

²³⁶ İbnu’s-Sikkât Ebû Yûsuf Ya’kûb b. İshâk, *Kitâbu’l-Elfâz* (nşr. Fahrüddîn Kabâve) (Beyrût: Mektebetü Lubnân, 1998), 411.

²³⁷ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 372; Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 427; Coşkun Ak, *Türk Dili*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2006, 20.

²³⁸ YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda ise her ne kadar Arap dili gramer kitaplarında bu konunun işleniş sentaks ve morfolojik olarak her iki alan için tanımlamaları yapılsada, Tezin sınırları açısından burada sentaks tanımlaması yapıp ism-i tafdil-temyiz kullanımına dikkat çekilecektir.

²³⁹ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 372, 373; Hatice Kübra Özcan, *İsm-i tafdil kalıplarının Kur’an-ı Kerim’de kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2015, 14.

²⁴⁰ İbnu’n-Nâzım Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. ‘Abdullâh ed-Dimeşkî, *Şerhu İbnu’n-Nâzım ‘alâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Muhammed Bâsil ‘Uyûn es-Sûd), Daru’l-Kütübî’l-‘İlmiyye, Lübnan-Beyrût 2000, 341-342.

²⁴¹ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Bellî’s Sadâ*, 414; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 398,397; es-Sekkâkî Ebû Ya’kûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. ‘Alî es-Sekkâkî el-Harzemî el-Hanefî, *Miftâhu’l-‘Ulûm*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrût 1987, 58, 132.

²⁴² Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. ‘Abdullâh ed-Dimeşkî, *Şerhu İbnu’n-Nâzım ‘alâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Muhammed Bâsil ‘Uyûn es-Sûd), 343.

İsm-i tafdîl kendisinden sonra şayet (من) harf-i ceri ile beraber kullanılırsa ism-i tafdîl yalnızca tekil ve eril bir şekilde kullanılabilir.²⁴³ Örneğin:

إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا

“Bir vakit (Yusuf’un kardeşleri) şöyle dedi: “Yûsuf ile öz kardeşi babamızın gözünde bizden daha değerli.”²⁴⁴

Yukarıdaki ayette görüldüğü üzere ism-i tafdîl olarak kullanılan (أَحَبُّ) kelimesi gramatik açıdan cümlenin yüklemi (haberi) dir. Arap dil grameri gereğince mübteda-haber arasında cinsiyet ve sayı uyumu gerekmektedir. İsm-i tafdîl olan kısmında ise bu uyum gözetilmemiş tekil ve eril bir formatta kullanılmıştır.

- İsm-i tafdilin sıfat olarak kullanılıp mevsûf ile uyumlu olması.

İsm-i tafdîl bu formatta “ال” takısı ile kullanılmaktadır. Bu durumda ism-i tafdîl mevsuf ile sayı, cinsiyet ve i’rab açısından uyumlu olarak kullanılmaktadır.²⁴⁵ Örneğin:

(هَذَا الْفَضْلَى), (أَحْمَدُ الْفَضْلَى)

- İsm-i tafdilin ma’rife bir kelimeye muzaaf olması.

İsm-i tafdîl şayet ma’rife bir kelimeyi muzaaf olarak kullanılırsa cinsiyet ve çoğulluk açısından herhangi birisi tercih edilebilir.²⁴⁶ Ancak bu konuda cinsiyet ve çoğulluğun göz ardı edilmesi dil kuralları açısından daha doğru bir kullanım olmaktadır.²⁴⁷ Örneğin:

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَوَةٍ :

²⁴³ İsm-i tafdilin nekra bir kelimeye muzaaf olması durumunda da aynı kural geçerli olmaktadır. Bkz. İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 415.

²⁴⁴ Yûsuf 12/8

²⁴⁵ Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. ‘Abdullâh ed-Dîmeşkî, *Şerhu İbnu’n-Nâzım ‘alâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Muhammed Bâsil ‘Uyûn es-Sûd), 344; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 415.

²⁴⁶ Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. ‘Abdullâh ed-Dîmeşkî, *Şerhu İbnu’n-Nâzım ‘alâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Muhammed Bâsil ‘Uyûn es-Sûd), 344; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 400; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 315, 316; Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfî*, 3/396, 397.

²⁴⁷ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 415.

“Onları insanların hayata karşı en isteklileri olarak bulursun.”²⁴⁸. Yukarıdaki ayette görüldüğü üzere ef’âlü'l-kulûb fiillerinden sayılan (وجد) fiili iki adet mef’ûl üzerinde etkilidir. Ancak yukarıdaki ayette ism-i tafdilin (أحرصى) şeklinde kullanılmayıp (هم) zamiriyle sayı açısından uyum sağlanmamıştır.

YDS, YÖKDİL sınavları ve modern Arapça metinlerinde karşılaşılan diğer bir bilgi ise ism-i tafdil’in mef’ûlun lieclih, zarf, hal ve temyiz üzerindeki amelidir.²⁴⁹ Bu gramatik yapılar yer yer değişmektedir. Bazen ism-i tafdilden sonra karşılaşılan müfred-mansûb olarak kullanılan kelime temyiz veya hâl olabilmektedir. Bu iki durum şu örneklerle gösterilebilir:

“²⁵⁰ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا

“Benim malım seninkinden daha fazla; insan sayısı olarak da daha güçlüyüm.”

حسن أحسن الناس مبتسما

“Hasan tebessüm ederken insanların en güzelidir.”²⁵¹

Yukarıdaki ilk örnekte ism-i tafdil temyiz, ikinci örnekte ise hâl üzerinde amel etmiştir.²⁵² Bu konu başlığı ile ilgili örnek sorular şu şekilde gösterilebilir:

أجرى الباحثون استطلاعاً للرأي بين صفوف عشرة آلاف من النساء و الأطفال
A: سبباً
B: أسباب
C: أشخاص
D: شخص
E: رجال

²⁴⁸ el-Bakara, 2/96

²⁴⁹ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, III, 432; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 416; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 397; Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Abdullâh ed-Dîmeşkî, *Şerhu İbnu'n-Nâzım 'alâ Elfîyyeti İbn Mâlik (nşr. Muhammed Bâsil 'Uyûn es-Sûd)*, 342; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 457.

²⁵⁰ el-Kehf 18/34

²⁵¹ Arap dilinde mefûllerin sayısında her ne kadar farklı görüşler bulunsada ortak görüş sayılarının 5 tane olmasıdır bkz. İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 397

²⁵² İsm-i tafdil konusunda müstakil çalışmalar için bkz. Özcan, *İsm-i tafdil kalıplarının Kur'an-ı Kerim'de kullanımı*.; Hamza Ermiş - Hatice Kübra Özcan, “İsm-i Tafdilin Kur'an-ı Kerim'de Kullanım Sıklığı = The Usage Frequency of Comparatives and Superlatives in the Quran”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* III/1 (2016), 165-180; Eyyüp Sabri Fani, “Kur'an-ı Kerim'de Geçen İsm-i Tafdil Kalıpları”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/1 (2018), 341-355; Ali Bulut, “Tefsîr Kaynaklarında Âyetlerin İsm-i Tafdil İfadeleriyle Tavsîfi Hakkında Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32 (2018), 89-113.

Yukarıdaki soruda genel olarak cümlelerin anlamı şu şekildedir: “*Araştırmacılar aralarında kadın ve çocuklar olan on bin kişi arasında bir kamuoyu yoklaması düzenledi.*” Yukarıdaki cümlede boş bırakılan kısma bakıldığında sayıdan sonra bir kelime kullanılacağı anlaşılmaktadır. Bu nedenle gramatik olarak sayıların temyizi ile uyumlu olması gerekmektedir. Yüz ve katlarındaki sayılar kendisinden sonraki kelime ile tamlama oluşturmaktadır. Ayrıca bu sayının temyizi müfret ve mecrur olarak kullanılmak zorundadır. Yukarıdaki şıklara bakıldığında ise müfret ve mecrur olarak kullanılan tek şık “D” şıkkıdır.

Temyiz başlığı altında ölçülen bilgiler genellikle sayıların temyizidir. Bu nedenle aynı örnekler tekrar edilmemiştir. Ancak temyiz ile ilgili diğer bir soru türü de ism-i tafdilden sonra kullanılan temyizdir. Şu şekilde örnek gösterilebilir:

A: حرص B: حريصين C: حيرصون D: طموحين E: حرصا	أود أن أخبركم بأن رئيسنا أشد من حيث الخدمة
---	---

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Size başkanımızın hizmet açısından en hırslı kişi olduğunu söylemek istiyorum.*” Cümledeki boşluğa bakıldığında zaman ism-i tafdilden sonra kullanılan temyiz bilgisinin ölçüldüğü gözlemlenmektedir. Gramatik olarak boşluğa nekra, manûb ve müfret bir kelime getirilmelidir. Bu nedenle yalnızca “E” şıkkı doğru anlamı ifade etmektedir. Zira “B, C, D” şıkları tekil kullanılmamış ve “A” şıkkı ise mansûb değildir.

1.1.12. Mef’ûller

Türk dilindeki kavramsal tanımı ile “*nesne, düz tümleç, doğrudan tamamlayıcı*”²⁵³ kavramlarıyla ifade edilen mef’ûller: “*Cümlede kimsenin, yani yüklemine etkilediği kişiyi veya şeyi temsil eden kelimeye denilmektedir.*”²⁵⁴

²⁵³ Ahmet Şen, “Arap Dilinde Mef’ûller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları e”, *Tekirdağ İlahiyat Dergisi*

Arap dilinde mansûbât²⁵⁵ kısmında asıl olarak sayılan mefuller, Türk dilinde olduğu gibi Arap dilinde de cümlelerin fer'i unsurlarından sayılmaktadır.²⁵⁶ Arap dilinde mef'ûller şu şekildedir:²⁵⁷ Mef'ûlün bih, mef'ûlün fih, mef'ûlün leh, mef'ûlün me'ah ve mef'ûlün mutlak.²⁵⁸

1.1.12.1. Mef'ûlün bih

Arap dilinde mef'ûller arasında en çok kullanılan mef'ûlün bih: “*Olumlu veya olumsuz olarak fa'ilin fiilinden etkilenen mansûb bir isim*”²⁵⁹ şeklinde tanımlanabilir.²⁶⁰ Örneğin:

أَوْقَفَ الْمُدَرِّبُ اللَّاعِبِينَ عَنِ اللَّعْبِ “Antrenör oyuncuların oyununu durdurdu.”

رَمَى الْحَارِسُ الْكُرَةَ “Kaleci topu attı.”

أَنْفَقْتُ مَا فِي جَيْبِي “Cebimden harcadım.”

أَكْرَمْتُ زَيْدًا وَأَعْطَيْتُ مُحَمَّدًا “Muhammed’e verdim ve Zeyd’e ikram ettim.”²⁶¹

Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi fiilin fa'ili altı çizili kelimeleri etkilemiştir. Mef'ûlün bih kendi içerisinde iki kısımda incelenmektedir. Bunlar: mef'ûlün bih sarîh ve mef'ûlün bih gayr-i sarîhdir. Örneğin:

أَعْجَبْتُ أَنْ الطَّالِبَ رَاغِبَ فِي الْعِلْمِ “İlimde öğrencinin arzusunun olması, hoşuma gitti.”

أَعْجَبْتُ مَنْ أَنْ الطَّالِبَ رَاغِبَ فِي الْعِلْمِ “İlimde öğrencinin arzulu oluşu, hoşuma gitti.”

[Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi] VI/2 (2020), 1139.

²⁵⁴ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 527.

²⁵⁵ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), 151.

²⁵⁶ Arvasi, “Arap Dilinde Hâl ve Mef'ûlü Bih Üzerine Bir İnceleme ve Mukâyese”, 81.

²⁵⁷ İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 302; İbn Hişâm, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 214, 215.

²⁵⁸ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), 151.

²⁵⁹ Gâlâyîni, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, 3/5; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 180; Şen, “Arap Dilinde Mef'ûller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları e”, 1140; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 303.

²⁶⁰ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, I, 72.

²⁶¹ Ebû 'Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhidî, *el-Cumel fi'n-Nahv* (nşr. Fâhru'd-Dîn Kabâve), 65.

بَرَيْتُ الْقَلَمَ “*Kalemin ucunu açtım.*”

İlk iki örnekte altı çizili kısımlar mef’ûlün bih gayr-i sarihtir. Üçüncü örnek ise mef’ûlün bih sarîhdir. Zira Arap dilinde mansûb olarak kullanılan asıl öge mef’ûllerdir. Mefullerde aslolan mansûb²⁶² oluşularını açık olarak göstermeleridir. Şayet mansûb oluşlarını açık olarak göstermezlerse (mef’ûllerin başında harf-i cer olduğunda) mef’ûlün bih gayr-i sarîh olarak isimlendirilmektedirler. Mansûb olduklarını açık olarak gösterdiklerinde ise mef’ûlün bih sarîh olarak²⁶³ isimlendirilmektedirler.²⁶⁴

1.1.12.2. Mef’ûlü mutlak

Türk dilinde kökteş tümleç olarak adlandırılan bu yapı, eylem ile aynı yapıya sahip fiiler için kullanılmaktadır.²⁶⁵ Arap dilinde ise cümlede fiil ile aynı kökten olan fiilin mastarı, fiilin anlamını pekiştirmesi veya fiilin nasıl yapıldığı hakkında bilgi vermesi için kullanılan mansûb kelimeye denilmektedir.²⁶⁶ Diğer bir tanıma göre ise “Âmilini *te’kîd eden ve âmilin türünü veya adedini açıklayan isme ‘mef’ûl-ü mutlak’ denilmektedir.*”²⁶⁷ Mef’ûl-ü mutlak şu gayeler için kullanılmaktadır:

- **Te’kîd**

Filiin anlamını pekiştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Türk diline çevirilerde “*şüphesiz, gerçekten, iyice, çok*”²⁶⁸ şeklinde anlam verilmektedir. Örneğin:

²⁶² İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 301.

²⁶³ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 303, 304; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 217.

²⁶⁴ Arap dilinde münada mef’ûlün bih konusunda işlenmektedir. Münada yerine “أدعو” fiili takdir edilip münada mef’ûl sayılmaktadır. Tezin amacının dışına çıkmaması için ayrıntılardan kaçınılmaya çalışılmıştır. Bu konu için bkz. İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 303, 304; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 217. Cumali Baylu, “Arap Gramerinde Münâdânın İ’râbına Etki Eden Nahiv İletleri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* IX/1 (2021), 501-517; M. Akif Özdoğan, “Arap Dilinde Münâdâ ve İşlevleri”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XIII/26 (2015), 1-36.

²⁶⁵ H. İbrahim Delice, “Türkçe Söz Diziminde Tümleç”, *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*, (2013), 20, 21; Şen, “Arap Dilinde Mef’ûller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları e”, 1142.

²⁶⁶ Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 372; İbn Cinnî Ebû’l-Feth ‘Osmân b. Cinnî el-Mevsilî, *el-Luma’ fi’l-‘Arabiyye* (nşr. Fâ’iz Fâris) (Kuveyt: Dâru’l-Kutubi’ş-Şekâfiyye, t.y), 48.

²⁶⁷ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi’n-Nahv* (nşr. Muhammed ‘Osmân), 151.

²⁶⁸ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 181, 182; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 224; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 332; Ebû’l-Feth ‘Osmân b. Cinnî el-Mevsilî, *el-Luma’ fi’l-‘Arabiyye* (nşr. Fâ’iz Fâris), 48; İbn Bâbşâz Ebû’l-Hasen Tâhir b. Ahmed b. Bâbşâz en-Nahvî, *Şerhu’l-Mukaddimeti’l-Hamâse*, el-Matba’atu’l-‘Asriyye, Kuveyt 1977, 3/300.

طَرَقَ حُسَامَ الْبَابِ طَرَقًا. “Hüsam kapıyı gerçekten iyi çaldı.”

- **Fiilin türü**

Bu mef'ûl eylemin nasıl gerçekleştiğini belirtmek için kullanılır.²⁶⁹ Örneğin:

ضَرَبْتُ ضَرْبًا شَدِيدًا “Sağlam bir şekilde vurdum.”

- **Fiilin sayısı**

Türk dilinde “kere, defa” şeklinde tercüme edilir. Ayrıca fa'ilin kaç defa eylemi yapmış olduğunu belirtir. Örneğin:

دُرْتُ حَوْلَ الْمَلْعَبِ دَوْرَتَيْنِ “Sahanın etrafında iki tur döndüm.”²⁷⁰

1.1.12.3. Mef'ûlün leh

Türk dilinde sebep tümlecisi²⁷¹ olarak tanımlanan bu tümleç, Arap dilinde fiilin neden yapıldığını bildiren mastar, nekra ve mansûb olan bir kelime için kullanılmaktadır.²⁷² Örneğin:

تَنَاولْتُ الدَّوَاءَ أَمَلًا فِي الشِّفَاءِ

“İlacı iyileşmek arzusuyla kullandım.” Bir mastarın mef'ûlün leh olabilmesi için şu şartlar gereklidir:

- Cümledeki fiilden farklı bir mastar olması.
- Cümledeki fiil ve fâ'il ile aynı zamanda olması.
- Sebep bildirmesi. fiile sorulan “-Ne için? -Neden?” sorularına cevap vermesi.
- Nekra bir kelime olması.²⁷³

²⁶⁹ Ebû'l-Hasen Tâhir b. Ahmed b. Bâbşâz en-Nahvî, *Şerhu'l-Mukaddimeti'l-Hamâse*, III, 301.

²⁷⁰ Farklı örnekler ve konunun detayları için bkz. Mehmet Akif Özdoğan, “Arap Dilinde Lafız Ve Anlam Açısından Mef'ûl-ü Mutlak”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (01 Haziran 2015), 7- 9.

²⁷¹ Muharrem Daşdemir, *Türkçenin Yapısal - İşlevsel Söz Dizimi*, Eser Basım Yayınevi, Erzurum 2014, 133.

²⁷² Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi'n-Nahv (nşr. Muhammed 'Osmân)*, I, 195.

²⁷³ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, II, 237.

1.1.12.4. Mef'ûlün fih

Türk dil gramerinde yer yön zarfları ve zaman zarfları olarak iki ayrı başlıkta incelenmektedir. Tanımı şu şekilde yapılabilir: “Bir oluş veya fiilin zaman veya mekân içindeki yerini göstermek için kullanılmaktadır.”²⁷⁴ Zarf veya yer tamlayıcısı²⁷⁵ olarak ifade edilen bu yapılar fiile sorulan “–Nerede? –Nereye? –Nereden? veya –Ne zaman? –Ne vakit?” gibi sorulara cevap vermektedir.²⁷⁶ Arap dil gramerinde mef'ûlün fih şu şekilde tanımlanmaktadır: “İsm-i zaman veya ism-i mekândan olan kendisi üzerine “في” anlamını taşıyan bir âmilin konulduğu şeye denilmektedir.”²⁷⁷ Diğer bir tanımla “fiilin meydana geldiği zaman veya mekânı bildiren kelimeye” denilmektedir.²⁷⁸ Mef'ûlün fih konusunda önemli olan bir konu mef'ûlün fih'in anlamsal açıdan zarf olmasıyla beraber “في” yani içerisinde anlamını taşımasıdır. Örneğin:

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا²⁷⁹

“Çünkü biz, yüzleri asık duruma getiren çetin bir günde Rabbimizin azabından korkarız.” Ayetinde “يَوْمًا” kelimesi her ne kadar zaman anlamı taşısa da “في” ifadesini yansıtamamaktadır. Bu nedenle mef'ûlün fih değil mef'ûlün bih olarak kullanılmaktadır.²⁸⁰

Mef'ûlün fih Arap dilinde zaman veya mekân zarfları²⁸¹ olarak da isimlendirilmektedirler.²⁸² Bu bağlamda zaman ve mekân²⁸³ olmak üzere iki kısımda incelenmektedir.

• Zaman Zarfları

²⁷⁴ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 373, 374; Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 460-461, 462.

²⁷⁵ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, 29.

²⁷⁶ Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 373, 374.

²⁷⁷ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 342; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 229.

²⁷⁸ Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 392; Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, II, 242; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 200, 201; Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu Ve Tercüme Tekniği*, 54; Bahâ'uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 270.

²⁷⁹ el-İnsân 76/10

²⁸⁰ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 343; Cümle içerisinde mef'ûlün fih olmayıp diğer gramatik yapıya sahip örnekler için bkz. Gâlâyîni, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, 3/48.

²⁸¹ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 342.

²⁸² Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, II, 242.

²⁸³ Mef'ûlün fih gün, ay, mevsim, zaman, mekan vb. yapılarda meydana gelir.

Fiilin ne zaman meydana geldiğini bildirmektedir. (جاءت السيارة صباحاً) “*Araba sabah geldi.*”

- **Mekân Zarfları**

Fiilin meydana geldiği yeri bildiren mef’ûl’e denilmetedir.²⁸⁴ Örneğin:

(قعدت أمام الجامعة) “*Üniversitenin önünde oturdum.*”

1.1.12.5. Mef’ûlün me’ah

Türk dilinde “*beraberlik tümleci*” olarak adlandırılan bu yapı²⁸⁵ kendisinden önce geçen fiille eylem üzerinde beraberlik anlamı taşımaktadır. Ayrıca kendisiyle birlikte “و” harfi kullanılmaktadır.²⁸⁶ Örneğin: (سار أحمد والتلميذين) “*Ahmet iki öğrenciyle beraber yürüdü.*”²⁸⁷ Doğru mef’ûlün me’ah kullanımı için gerekli şartlar şunlardır:

- Cümlelerin oluşturan ana öge olamamakla beraber (fadla); müfred bir isim olması.²⁸⁸
- Cümle içerisinde bulunan “و” harfi atıf olmaya uygun olmaması.²⁸⁹
- Kendisinden önce bir cümle bulunup “و” harfiyle kullanılmasıdır.²⁹⁰

Mef’ûl konuları ile ilgili şu soru örnek olarak gösterilebilir:

²⁸⁴ Gâlâyînî, *Camiü’l- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, 3/48; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 342; Bahâ’uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, 201.

²⁸⁵ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal - İşlevsel Söz Dizimi*, 125.

²⁸⁶ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri’n Nedâ ve Belli’s Sadâ*, 344; İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 234; Gâlâyînî, *Camiü’l- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, 3/72; Ebû’l-Feth ‘Osmân b. Cinnî el-Mevsilî, *el-Luma’ fi’l- ‘Arabiyye (nşr. Fâ’iz Fâris)*, I, 60; Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fi’n-Nahv (nşr. Muhammed ‘Osmân)*, I, 209.

²⁸⁷ Arap dilinde mef’uller hakkında detaylı bilgi için bkz. Özdoğan, “Arap Dilinde Lafız Ve Anlam Açısından Mef’ül-ü Mutlak”; Şen, “Arap Dilinde Mef’uller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları e”; Ahmet Dağ, *Arap Dili ve Belağatında Mefuller (Mefulu Bihi-Mefulu Mutlak-Mefulu Leh-Mefulu Maahu)* Marmara Üniversitesi, İstanbul 2009; Arvası, “Arap Dilinde Hâl ve Mef’ûlü Bih Üzerine Bir İnceleme ve Mukâyese”.

²⁸⁸ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, II, 305.

²⁸⁹ İbn Hişam, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, 235.

²⁹⁰ Gâlâyînî, *Camiü’l- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, III, 72.

غالباً ما يتجنب الأطباء وصف الأدوية للأطفال وذلك ---- لتأثيراتها السيئة التي قد تضر
بالأطفال

- A: تجنبان
B: تجنبين
C: تجنبة
D: تجنباً
E: تجنبات

Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “Doktorlar genellikle çocuklara zarar verebilecek ilaç reçetelerini kötü etkileri nedeniyle çocuklara vermekten kaçınırlar.” Cümledeki boşluğa bakıldığında Türk dilinde sebep tümlecî²⁹¹ olarak adlandırılan mefu’nun leh istendiği anlaşılmaktadır. Zira anlamsal olarak ilaç reçetesinin neden yazılmadığını belirtmektedir. Mefu’nun leh ile ilgili gramatik gereksinimler ise şu şekildedir: Fiilin neden yapıldığını bildiren mastar, nekra ve mansûb bir kelime olmasıdır. Mansub, nekra, tekil ve mastar olan tek şık ise “D” şıkkıdır. Bu nedenle gramatik olarak doğru tek cevap seçeneğidir. “C” cevap seçeneği her ne kadar mastar yapısında görünsede araştırma sonucu böyle bir kelimeye rastlanılmamıştır.

1.1.13. Esma-i sitte

Arap dilinde alışlagelmişin dışında hareke ile i’rab almayıp, harf ile i’rab alan altı isim vardır. Bu altı isim şu şekilde gösterilebilir: (أَبْ، أَخْ، حَمْ، فَمْ، هَنْ، ذُو). Bu isimler i’râbsal olarak damme’nin yerine vav harfî, kesranın yerine yâ harfî, fethanın yerine ise elif harfî ile i’râb alametlerini göstermektedirler.²⁹² Bu konuyla ilgili “ذُو” kelimesi yer yer YDS-YÖKDİL sınavlarında ölçüldüğü için bu başlık uygun bulundu. Bu konuyla ilgili ölçülen bilgi ise genel olarak bu kelimenin i’rabı ve kullanıldığı kelime ile sayısal uyumu. Bu kelimenin sayı ve i’rabsal olarak durumu şu şekilde gösterilebilir:

Mer’fu	Mansûb	Mecrûr	
--------	--------	--------	--

²⁹¹ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal - İşlevsel Söz Dizimi*, 133.

²⁹² Abbâs, *en-Nahvu ’l-vâfi*, III, 108.

ذُو	ذَا	ذِي	Tekil (Eril)
ذَوَا	ذَوَيْ	ذَوَيْ	Müsenna (Eril)
ذُؤَا	ذَوِي	ذَوِي	Çoğul (Eril)
ذَاتُ	ذَاتُ	ذَاتِ	Tekil (Dişil)
ذَوَاتَا	ذَوَاتِي	ذَوَاتِي	Müsenna (Dişil)
ذَوَاتُ	ذَوَاتِ	ذَوَاتِ	Çoğul (Dişil)

Bu konu ile ilgili örnek soru şu şekilde gösterilebilir:

كان أتاتورك شخصا ممتازا يرغب في أن يتعلم من تجارب الآخرين و الاستفادة من أصحاب
الخبرة و الاطلاع

A:ذو:

B:ذا:

C:ذي:

D:ذوي:

E:ذات:

Yukarıdaki soruya bakıldığında cümlelerin genel olarak anlamı şu şekilde ifade edilebilir: “Atatürk, başkalarının deneyimlerini öğrenmek ve tecrübe sahiplerinden yararlanmak isteyen mükemmel bir insandı.” Cümlede boş bırakılan kısma ise esma-i sitteden olan (ذُو) kelimesinin türevlerinden bir tanesinin kullanılacaktır. Bu soru her ne kadar esma-i sitte başlığı altında yer alsada sorunun ölçtüğü diğer bilgi ise atıf-ma’tuf bilgisidir. Zira yukarıdaki soruda boşluktan hemen önce bir vâv harfî bulunmaktadır. Cümledeki ma’tuf ise (أصحاب) kelimesidir. Bu kelime incelendiğinde i’rabsal ve

şekilsel olarak mecrûr ve cem' bir kelimedir. Zira bu kelimeden önce bir harf-i cer bulunmakta ve car-mecrur ikilisini oluşturmaktadırlar. Diğer yönüyle bu kelime (صاحب) kelimesinin cem'i dir. Bu açılardan cevabımız cem', müzekker ve mecrur bir kelime olmak zorundadır. Bu açıdan doğru cevap "D" şıkkıdır.

1.1.14. İnne ve Enne Arasındaki Farklar.

Dil uzmanları tarafından Innenin hemzesinin, fethalı veya kesralı okunabileceği yerler incelenmiş ve tartışılmıştır. Arap dili açısından da işlenen bu bilgi çok nadir de olsa YÖKDİL sınavında ölçülmüştür. Bu nedenle gramer başlığı altında bu konuyu ele almak uygun bulundu.

1.2. SARF BİLGİSİNİ ÖLÇEN SORULAR

Arap dilinde (صرف) kelimesi türevleriyle beraber "çevirmek, döndürmek, tevbe etmek, bir şeyden alıkoymak"²⁹³ gibi anlamlara gelmektedir. Terminolojik olarak ise "Mastar veya mazi fiillerini lafız veya anlamsal olarak belli bir amaç için farklı fiil veya isim formatlarına dönüştürülmesidir."²⁹⁴ Mütekaddim nahivciler²⁹⁵ katında nahvin bir parçası olarak sayılan sarf ilmi, daha sonra yazılan eserlerde ayrı bir ilim dalına dönüşmüş ve sarf ilmi ile ilgili müstakil eserler kaleme alınmıştır.²⁹⁶ Bu ilim dalının konusu ise "Kendisi ile kelime yapılarının belirli kuralları bilinen bir ilim dalıdır."²⁹⁷

Arap dilinin morfolojik kısmını oluşturan bu ilim dalı ile ilgili bilgilerin YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda yer yer ölçüldüğü gözlemlenmiştir. Bu bilgiler şu başlıklar altında gösterilebilir:

²⁹³ Ebû 'Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'Ayn* (nşr. Mehdi el-Mahzûmî, İbrahim es-Sâmerrâ'î), "azf", I, 359; Ebû Nasr el-Cevherî, *Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-'Arabiyye* (nşr. Ahmed 'Abdulğafûr 'Attâr), "srf", IV, 1385.

²⁹⁴ Hulusi Kılıç, "Sarf", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2009, XXXVI, 136.

²⁹⁵ Râdiyyüddin el-Esterabadi ve Sîbeveyh gibi.

²⁹⁶ Kılıç, "Sarf", 36/3/136.

²⁹⁷ İbnu'l-Hâcib İbnu'l-Hâcib el-Kurdî el-Mâlikî, *eş-Şâfiye fî 'İlmi't-Taşrif ve'l-Vâfiye Nazmu's-Şâfiye* (nşr. Hasen Ahmed el'Osmân) (Mekke: Mektebetu'l-Mekkiye, Mekke), 6.

1.2.1. Sülasî Fiillerin Çekimi

Arap dilinde (ثلاث) kelimesinin ism-i mensubu olan bu kelime terminolojik olarak sözlükte “*Kökü üç tane asıl harften oluşan fiile*” denilmektedir.²⁹⁸Bilindiği üzere Arap dili şahıs çekimleri Türk dilinde olduğundan farklı olarak tesniye (ikil), cem’ (çoğul) ve cinsiyet gibi faktörler nedeniyle ayrıışmaktadır. Bu farklılıkların YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda şu başlıklarda ölçüldüğü tespit etdirmiştir: Mübteda-Haber (cümle olarak kullanıldığında), nâkıs fiillerin ismi, haberleri (cümle olarak kullanıldığında) fiil-fâ’il (fiil ile fa’il cinsiyet ve sayı uyumları) vs. Bu nedenle fiilin mazi(geçmiş), müzari (şimdiki zaman), emir hallerinin çekimi önem arz etmektedir. Fiillerin çekimleri şu şekilde gösterilebilir:

1.2.1.1. Mazi Fiil Çekimi

Çoğul (Cem’)	İkil (Tesniye)	Tekil (Müfred)	
حسنوا	حسنا	حسن	Eril (gâib)
حسن	حسنتا	حسنت	Dişil (gâibe)
حسنتم	حسنتما	حسنت	Eril (muhâtab)
حسنتن	حسنتما	حسنت	Dişil (muhataba)
حسنا	حسنا	حسنت	Mutekellim

1.2.1.2. Müzari Fiil Çekimi

Çoğul (Cem’)	İkil (Tesniye)	Tekil (Müfred)	
--------------	----------------	----------------	--

²⁹⁸ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, I, 323.

يُحَسِّنُونَ	يُحَسِّنَانِ	يُحَسِّنُ	Eril (gâib)
يُحَسِّنُ	تُحَسِّنَانِ	تُحَسِّنُ	Dişil (gâibe)
نُحَسِّنُونَ	تُحَسِّنَانِ	تُحَسِّنُ	Eril (muhâtab)
تُحَسِّنُ	تُحَسِّنَانِ	تُحَسِّنِينَ	Dişil (muhataba)
نُحَسِّنُ	نُحَسِّنُ	أُحَسِّنُ	Mutekellim

1.2.1.3. Emir Fiil Çekimi²⁹⁹

Çoğul (Cem‘)	İkil (Tesniye)	Tekil (Müfred)	
أُحَسِّنُوا	أُحَسِّنَا	أُحَسِّنُ	Eril (muhâtab)
أُحَسِّنُ	أُحَسِّنَا	أُحَسِّنِي	Dişil (muhataba)

Yukarıda bahsedilen sülasi fiillerin çekimi ile ilgili soruların yanında YDS-YÖKDİL sınavlarında mezit fiillerin çekim sorularına da rastlanılmıştır.

Örnek soru;

..... العلماء البريطانيون في بناء الحضارة الإنسانية وقدموا إلى العالم ثمرة غالية من المعارف
A: أسهم
B: أسهما
C: تسهم
D: يسهمن
E: تسهمون

Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “İngiliz bilim adamları insan uygarlığının inşasında ve dünyaya değerli bir bilgi meyvesi verdiler.” Cümlede boş bırakılan kısma bakıldığında anlaşılan (العلماء) kelimesi için sarfolojik olarak doğru bir fiil çekimi aranmaktadır. Gramatik olarak fiil başta kullanıldığı zaman yalnızca fa’il ile uygun cinsiyette tekil bir fiil kullanılabilir. (العلماء) kelimesi müzekker bir formatta olduğu için sarfolojik olarak eril ve tekil bir fiil kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle doğru anlam ve yapıyı yalnızca “A” şıkkı sağlamaktadır.

²⁹⁹ M. Sadi Çögenli, *Ayet ve Hadis Örneklili Arapça Dilbilgisi Sarf*, Cantaş Yayıncılık, İstanbul 2012, 25,38,40.

1.2.2. Mezîl Fiiller ve İfade Ettiği Anlamlar

Sözlükte “artmak,³⁰⁰arttırmak,³⁰¹ çoğalmak” anlamına gelen (زاد) fiilinin ism-i mef’ûlü olarak arttırılmış, eklenmiş anlamında kullanılmaktadır.³⁰² Bilindiği üzere Arap dilinde fiiller asıl olarak üç veya dört harflidir.³⁰³ Mezîl fiiller ise asıl köklerine bir, iki veya üç harf eklenmesiye değişik ve farklı anlamlar için oluşturulan fiilere denilmektedir. Mezîl fiiller ve sūlasî fiillere kattığı anlamlar şu şekilde gösterilebilir:

1.2.2.1. İf’al Bâbı ve Fiile Kattığı Anlam

Sūlasî mücerred fiilin başına “İ” hemze eklenmesiyle beraber “فعل” fiilinde “فاء” harfinin sukûn olması diğer harflerin ise fetha olmasıyla oluşan fiile denilmektedir.³⁰⁴ Bu fiilin formatı ise şu şekilde gösterilebilir: (أكرم, يكرم, إكرم) Bu bâba giren fiilin anlamsal açıdan kazanımı genellikle lazım olan bir fiilin müteaddi (geçişli) olması, anlamsal açıdan geçişli bir fiilin ise geçişlilik derecesinin artması şeklindedir.³⁰⁵ Örneğin:

خرج علي : “Ali çıktı.”

أخرج علي أحمد : “Ali Ahmet’i çıkarttı.”

Geçişli bir fiilin geçişlilik derecesini³⁰⁶ arttırmasına örnek olarak ise şu fiil gösterilebilir:

حفر محمود حفرة : “Mahmut bir çukur kazdı.”

أحفر علي عائشة حفرة : “Ali Ayşe’ye bir çukur kazdırdı.”³⁰⁷

³⁰⁰ es-Sâhib, *el-Muhîl fî l-Luğa*, “zd”. IX, 77.

³⁰¹ Ebû Nasr el-Cevherî, *Tâcu l-Luğa ve Sihâhu l-‘Arabiyye* (nşr. Ahmed ‘Abdulğafûr ‘Attâr), “zyd”, 8/156.

³⁰² Ömer, *Mu’cemü l-Lugati l-Arabiyye El-Muasıra*, II, 1014.

³⁰³ Abbâs, *en-Nahvu l-vâfi*, IV, 748.

³⁰⁴ Ebû Ya’kûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. ‘Alî es-Sekkâkî el-Harzemî el-Hanefî, *Miftâhu l-‘Ulûm*, I, 143; İbn ‘Akîl, *Şerhu İbn ‘Akîl ‘alâ Elfiyeti İbn Mâlik*, (nşr. Muhyiddin Abdülhamid), 4/259.

³⁰⁵ Gâlâyînî, *Camiü d- Durûsi l- ‘Arabiyye*, I, 218; Şahin Yetik, *Arap Dilinde Kur’ân-ı Kerim Bağlamında İf’âl ve Tef’îl Babları* (Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi, Çorum 2014, VI, 153 y./14.

³⁰⁶ Gâlâyînî, *Camiü d- Durûsi l- ‘Arabiyye*, I, 218.

1.2.2.2. Tef'îl Bâbı ve Fiile Kattığı Anlam

(فعل) fiilinde aynel fiil olan ortadaki harfin cinsinden bir harf eklenmesiyle oluşmaktadır. Genellikle teksir ve ta'diye için kullanılmaktadır.³⁰⁸ Teksir için örneğin:

(طَوَّفْتُ وَجَوَّلْتُ) “Çok tavaf ettim ve çok gezip dolaştım.”

Ta'diye için ise örneğin:

(خَرَجَ أَحْمَدُ، خَرَجَتْهُ) “Ahmet çıktı, onu çıkarttı.”

Bunun dışında izale, teveccüh, nisbet etmek ihtisar, sayrûret, isimden fiil türetmek vs. gibi etkenlerden dolayı kullanılmaktadır.³⁰⁹

1.2.2.3. Müfâ'ale Bâbı ve Fiile Kattığı Anlamlar

(فعل) fiilinde “ف” harfinden sonra araya bir “أ” konulmasıyla meydana gelmektedir. Genellikle müşaraket yani fiile anlam açısından işteşlik kazandırmak için kullanılmaktadır.³¹⁰ Örneğin:

(ضَرَبَ عَلِيٌّ أَحْمَدَ) “Ali, Ahmet’e vurdu.”

(ضَارِبٌ عَلِيٌّ وَمُحَمَّدٌ) “Ali ve Ahmet karşılıklı birbirlerine vurdu.”

Bu kullanımın yanında bu bâb teksir, müvalat (bir işi peşpeşe yapmak), if'al, tef'îl ve tefa'ül bâbı ile aynı anlamda olması gibi etkenler için kullanılmaktadır.³¹¹

³⁰⁷ İf'al babının kazandığı diğer anlamlar ve cümle içindeki fonksyonları için bkz. Kadri Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* II (2000), 213.

³⁰⁸ Gâlâyînî, *Camiü'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, I, 218.

³⁰⁹ Detaylı bilgi için bkz. Yetik, *Arap Dilinde Kur'ân-ı Kerim Bağlamında İf'al ve Tef'îl Babları*, 23-30; Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 219, 220; Ebû Bîşr 'Amr b. 'Osmân b. Kanber el-Hârişî, *el-Kitâb*, II, 290; İbnu'l-Eşîr Ebû's-Sa'âdât el-Mubârek b. Muhammed el-Cezerî, *el-Bedî' fî 'İlmi'l-'Arabiyye* (nşr. Fethî Ahmed 'Aliyyuddîn), Câmîatü Ümmü'l-Kurâ, Mekke 1420, II, 457.

³¹⁰ Gâlâyînî, *Camiü'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, I, 219; Ebû's-Sa'âdât el-Mubârek b. Muhammed el-Cezerî, *el-Bedî' fî 'İlmi'l-'Arabiyye* (nşr. Fethî Ahmed 'Aliyyuddîn), II, 458.

³¹¹ Bu bâbın farklı kullanımları için bkz. Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 225-227.

1.2.2.4. İnfia'al Bâbı ve Fiile Kattığı Anlamlar

Bu bâb (فعل) fiilinin başına “أ ve ن” harflerinin eklenmesiyle meydana gelmektedir.³¹² Genellikle bu fiil mutâva‘at³¹³ ve sülasi şeklindeki anlamı ifade etmektedir.³¹⁴ Örneğin: (أغلقته فانغلق) ”Onu kapattım oda kapandı”³¹⁵

1.2.2.5. İftia'al Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar

Bu bâb³¹⁶ (فعل) fiilinin başına “أ”, “ف” harfinden sonra “ت” harfinin getirilmesiyle meydana gelmektedir.³¹⁷ Anlam itibarıyla fiile genellikle mutâva‘at³¹⁸ anlamı katmak için kullanılır.³¹⁹ Örneğin: جمعته فاجتمع “Onu topladım, oda toplandı..”

Bunun dışında işteşlik, izhâr, işteşlik, ihtiyar vb. anlamlar ifade etmektedir.³²⁰

1.2.2.6. Tefa'ul (تفعل) Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar

Bu bâb (فعل) fiilinin başına “ت” harfinin ve (فعل) fiilinin ayn'ül fi'l cinsinden bir harfin kendisinden sonra eklenmesiyle meydana gelmektedir.³²¹ Genel kullanımı mutâva‘at ve tekellûf (bir fiili yaparken zorlanmak veya yapmacık davranmak)³²²

³¹² Ebû's-Sa'âdât el-Mubârek b. Muhammed el-Cezerî, *el-Bedî' fî 'İlmi'l-'Arabîyye* (nşr. Fethî Ahmed 'Aliyyuddîn), II, 458.

³¹³ Detayları için bkz. Şahabettin Ergüven, “Arapçada Dönüşlülük (Mutâva‘at) Anlamı İfade Eden Mezîd Fiiller”, *İslâm Tetkikleri Dergisi* X/1 (2020), 1-25.

³¹⁴ Gâlâyîni, *Camîü'd- Durûsi'l- 'Arabîyye*, I, 219; Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 228-229.

³¹⁵ Ebû's-Sa'âdât el-Mubârek b. Muhammed el-Cezerî, *el-Bedî' fî 'İlmi'l-'Arabîyye* (nşr. Fethî Ahmed 'Aliyyuddîn), II, 405.

³¹⁶ Bu bâb ile ilgili önemli harf değişiklikleri için bkz. Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 229, 230.

³¹⁷ Çögenli, *Ayet ve Hadis Örnekli Arapça Dilbilgisi Sarf*, 237; Ebû Bişr 'Amr b. 'Osmân b. Kanber el-Hârîşî, *el-Kitâb*, II, 294.

³¹⁸ Ensar Aslan vd. (ed.), *Mecmuat'üs Sarf Emsile, Bina, Maksud, İzzi*, Şifa Yayınevi, 2010, 100, 101.

³¹⁹ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fî'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), II, 332.

³²⁰ Örnekler için bkz. Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 229-233.

³²¹ Ebû Bişr 'Amr b. 'Osmân b. Kanber el-Hârîşî, *el-Kitâb*, II, 291; Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 234-235; Çögenli, *Ayet ve Hadis Örnekli Arapça Dilbilgisi Sarf*, 261.

³²² Detaylı bilgi için bkz. Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 235.

içindir.³²³ Örneğin: (تَعَلَّمَ-عَلَّمَ) “öğretmek, öğrenmek” şeklinde mutâva‘at (edilgen)³²⁴ anlamı içermektedir.

1.2.2.7. Tefaül (تَفَاعُل) Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar

Bu bâb (فعل) fiilinin başına “ت” harfinin ve “ف” harfinden sonra “أ” harfinin eklenmesiyle meydana gelmektedir.³²⁵ Fiile kattığı anlam ise genellikle müşaraket (işteşlik)³²⁶ için kullanılmaktadır.³²⁷ Örneğin:

(مَا لَكُمْ لَا تَتَأَصَّرُونَ) “Size ne oluyor ki aranızda yardımlaşmıyorsunuz?”³²⁸

1.2.2.8. İstifâ’l Bâbı ve Cümleye Kattığı Anlamlar

Bu bâb (فعل) fiilinin başına “ت-س-ا” harflerinin eklenmesiyle meydana gelmektedir. Genellikle istek manası için kullanılmaktadır.³²⁹ Örnek:

(اسْتَسْقَى الْمَاءَ): “Su verilmesini isetedi.”

Bu anlamın dışında tahavvül, i’tikad, bir şeyin zamanın gelmesi vb. anlamları ifade etmektedir.³³⁰

Bâb ve cümleye kattığı anlam bilgisini ölçen soruları için şu soru örnek gösterilebilir:

³²³ Gâlâyînî, *Camiü’l- Durûsi’l- ‘Arabiyye*, I, 229.

³²⁴ Türk dilinde fiilde çatı alt başlığı altında edilgen fiiller için bkz. Fatma Ülken, “Türkçede Edilgen Çatı Özneleri Üstüne Bir Araştırma”, *Dilbilim* 6, (01 Ağustos 2012), 55-70.

³²⁵ Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fî’n-Nahv*, II, 335.

³²⁶ Türk dilinde işteşlik için bkz. Bilal Uysal, “Türkçede İşteş Çatı Ve İşteş Çatının Özellikleri”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 7/2 (15 Haziran 2018).

³²⁷ Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiillerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 239.

³²⁸ es-Sâffât 37/25

³²⁹ el-‘Ukberî Ebu’l-Bekâ’ ‘Abdullâh b. el-Huseyn el-Bağdâdî, *el-Lubâb fî ‘İleli’l-Binâ’i ve’l-İ’râb* (nşr. Dr. ‘Abdu’l-İlâh en-Nebhân), Dâru’l-Fikr, Dimeşk 1995, II, 277.

³³⁰ Tezin sınırlarını aşmamak için Modern Arapça ve YDS-YÖKDİL sınavlarında sık kullanılan bâblara değinilmiş, en çok karşılaşılan anlamlar verilmiştir. Diğer bâbların anlamları ve çekimleri için bkz. Yıldırım, “Sülâsî Mücerred Fiillerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar”, 243, 244; Çögenli, *Ayet ve Hadis Örnekli Arapça Dilbilgisi Sarf*, 293; Aslan vd., *Mecmuat’üs Sarf Emsile, Bina, Maksud, İzzi*.

يُعد الفن والرسم وجهين أساسيين لكل إنسان يرغب في أن ---- في خدمة المجتمع وعائلته ونفسه

A: يميز
B: يتميز
C: متميز
D: تتمايز
E: يمايز

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “Sanat ve resim, her insan için topluma, ailesine ve kendisine hizmet ederek ön plana çıktığı iki temel unsurdur.” Yukarıdaki cümledeki boşluğa bakıldığında aynı mastardan türemiş olan çeşitli fiillerden birisi doğru cevap olarak kullanılacağı anlaşılmaktadır. Öncelikle boşluğa gelecek fiil (رغب) fiilinin gizli fa’ili olan (هو) ile uyumlu olması gerekmektedir. Bu nedenle “D” şıkkı cevap olmaya gramatik olarak uygun değildir. Cümlede boşluktaki kısım ve sonrası kendi içerisinde müevvel mastar oluşturacağı için bir fiil olmalıdır. Bu nedenle “C” şıkkı cevap olmaya uygun değildir. Sarfolojik olarak şıklara incelendiğinde ise bütün fiiller, özel muamele anlamına gelen “myz” mastarından türemektedir.³³¹ Anlamsal olarak ise tef’il bâbından “A” şıkkındaki (يميز) fiili yararlı-zararlı, faydalı-faydasız olanı birbirinden ayırmak vb. anlamlar için kullanılmaktadır. Bu bâb anlamsal açıdan geçişli olarak kullanılmaktadır.³³² Diğer bir seçenek olan “C” şıkkı tefa’ul bâbından (تمايز) kelimesidir. Bu kelime sözlükte “ayrılmak, bir kavmin diğerinden farklı olması” gibi anlamları ifade etmektedir.³³³ Diğer bir cevap seçeneği olan (يمايز) fiili için sözlükte herhangi bir anlama rastlanılmamıştır. Doğru cevap olan ve cümlede doğru anlamı ifade eden (يتميز) fiili tefa’ul bâbındandır. Sözlükte “öne çıkmak, meşhur olmak” anlamına gelmekte ve doğru anlamı cümleye katmaktadır. Genel olarak bu soru bâb’ların fiillere kattığı anlamları ölçmektedir.

³³¹ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “myz”, III, 2145.

³³² Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “myz”, III, 2145.

³³³ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “myz”, III, 2144.

1.3. KELİME VE ANLAM BİLGİSİ ÖLÇEN SORULAR.

YDS-YÖKDİL sınavları adayların gramatik bilgisini ölçmekle beraber son yıllarda daha çok metinleri okuma-anlama becerisine odaklandığı tesbit edilmiştir. Bu gibi sorular öğrencinin gramatik yapıyı bilip bilmediğini sorgulamanın ötesinde, “Öğrenci okuduğu metni anlayabiliyor mu?” şeklindedir. Bu soru tiplerinin sorulma şekli ise farklı ve çeşitli kelime dağarcığı, metinleri anlama, edat ve bağlaç bilgisi, harf-i cerlerin kullanımı ve eş kullanımlar şeklindedir.

1.3.1. Bağlaç ve Edatlar

Arap dilinde kelime “isim, fiil, harf” olarak üç kısımda incelenmektedir. Bağlaç ve edatlar harf başlığı altına girmektedir. Zira harf tek başına herhangi bir anlam ifade etmeyen ancak belirli nesleler ile beraber anlam ifade eden yapılardır.³³⁴ Modern Arapça metinlerde sıklıkla rastlanılan edat ve bağlaçlar şu şekilde gösterilebilir:

على متن سفينة أو قطار أو طائرة	Geminin, trenin veya uçağın <u>üzerinde</u> .
كانت السماء صافية، لكن <u>سرعان</u> ما تلبدت بالغيوم	Çok geçmeden anlamını ifade etmektedir. “ <i>Gökyüzü açıldı ancak çok geçmeden bulutlara büründü.</i> ”
حول، عن، بشأن	Kendisinden sonraki kelimeyle “-ın hakkında” anlamını ifade etmektedirler.
حوالي، تقريبا، على مقربة، نحو، بحوالي	“Yaklaşık olarak” anlamını ifade etmektedirler.
فوق، أعلى، أسى من، أكثر من	Üstünde, -den fazla anlamını ifade etmektedirler.
بعد، خلف، وراء؛ فيما بعد، في المؤخرة	“Sonra, arakasında, bundan sonra, sonunda” gibi anlamları ifade etmektedirler.
مقابل، ضد، تجاه، قباله، بالمقابلة من	“-e karşı, zıttında, -e doğru, buna mukabil” anlamlarını ifade etmektedirler.
على طول، مع، بقربه، برفقته	“Boyunca, beraber, yakınında, beraber” anlamlarını ifade etmektedir.
رغم أن، مع أن، على الرغم من	“Buna rağmen, bununla birlikte, bunun üzerine.” Vb. anlamlar için kullanılır
في وسط، بين، في مركز	“Ortasında, arasında, merkezinde”
ما دام، طالما، إذا، لو	“-Dığı sürece, -dığında, -şartıyla”

³³⁴ İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 51; İbrahim Kocabiyik - Yeliz Açar, “Arap Dilinde Edat ve Bağlaç Kavramlarının Ele Alınması”, *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 6/3 (13 Aralık 2022), 430.

بقدر ما	“-e kadarınca”.
كذلك، إضافة إلى، بالإضافة إلى، أيضا	Böylece, -buna ek olarak, aynı şekilde.
قط، بتاتا، إطلاقا، بأي حال من الأحوال	Asla, kesinlikle, hangi durum olursa olsun.
قبل ، من قبل، قبل أن، سبقا، أمام،	Önceden, -dan önce, daha önceden, önünde.
تحت، أدنى، أسفل، أقل من	-nın altında.
على حد سواء، مع بعض	Aynı şekilde, birbiriyle.
بشان، فيما يتعلق بـ، حول، بخصوص، من أجل	-ile alakalı, hakkında, -e dair.
أثناء، من خلال، في خلال، إبان، طوال	Esnasında, -ile, boyunca
إلا، ما عدا، باستثناء	-den hariç.
إذا ف أو ثم	-şayet olursa , eğer
بما فيه، بما في ذلك، متضمن، شامل، محتو، منطو على	-de dahil
حينما-حين ما- وقتما -إذا ما -عند-عندما	-dığında
لكن- إلا أن-ببد أن-غير أن -غير أن -على أن	-ne varki, lakin, ancak
قال أن، قال أن	... dedi
ما أن حتى ما إن سمع الطفل صوت أمه حتى بكى بصوت عالٍ	“Çocuk annesinin sesini duyar duymaz yüksek sesle ağladı.” Şeklinde cümleye “-ar –armaz, -ır – ırmaz” anlamını katmaktadır.
العدد من، القليل من، الكثير من، عديد من، عدة،	Pek, birçok, -den az, -den çok, çeşitli.
بين حين و حين، بين ساعة و اخري، بين حين واخر، بين عشية و ضحاها	Arasıra, çok geçmeden
بينما إذ، بينما بينما إذ	... yaparken birden, yaparken, derken aniden
من ثمة، من ثمة	Buradan, bu yüzden

Örneklerin çoğaltılabilmesi ile beraber modern Arapça ve YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda sıklıkla karşılaşılan kalıp ifadeler yukarıdaki gibidir.³³⁵

³³⁵ Arap dilinde edat ve bağlaçlar konusunda detaylı bilgi ve örnekler için bkz. Hüseyin Yazıcı, *Örnekleriyle Arapçada Bağlaçlar ve Yapılar*, Dağarcık Yayınlar, 2017; Çörtü, *Arapça Cümle Kuruluşu Ve Tercüme Tekniği*, 277; Şener Şahin - Hüseyin Günday, *Arapça'da Bağlaçlar*, Emin Yayınları, 2019; A. Kazım Ürün, *Örneklerle Arap Dilinde Bağlaçlar ve Terkipler*, Esra Yayınları, Konya 1998; Candemir Doğan, *Kur'an-ı Kerim Meallerinden Örneklerle Karşılaştırmalı Arapça - Türkçe Bağlaçlar*, Cantaş Yayıncılık, 2013; Hasan Akdağ, *Arap Dilinde Edatlar*, Tekin Yayınevi, Konya 1984.

يعتبر هذا القصر من إحدى القصور الدولية النادرة ---- فيطل على بحر متوسط
 لأن رؤساء الجمهورية رفضوا الإقامة فيه: A
 نوافذ القصر كلها مصنوعة من الرخام الأبيض B
 التي لا يعير الأشخاص لها اهتماماً: C
 أما موقع هذا القصر: D

Cümlelerin genel olarak anlamı: “*Bu saray, Akdeniz’e nazır uluslararası nadir saraylardan birisi olarak kabul edilmektedir. Bu sarayın konumuna gelince, Akdeniz’e bakmaktadır.*” Yukarıdaki cümlede boşluktan hemen sonra (ف) atıf edatı bulunmaktadır. Bu edatın kullanıldığı kalıplardan birisi “...e gelince, ancak, şu kadar var ki” anlamlarını ifade eden (أما...ف) kalıbıdır.³³⁶ Yukarıdaki cümlede ise bu bilgi ölçülmektedir.

Edat-bağlaç konu başlığı altında ölçülen diğer soru tarzı ise şu şekildedir:

هناك بحث علمي أثبتت أن دماغ هذا الشخص يختلف عن دماغ الإنسان العادي ---- بنية
 النسيج العصبي
 A: بعد ما
 B: من حيث
 C: بحيث
 D: بالتالي
 E: بعد ما

Cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Bu kişinin beyninin sinir dokusunun yapısı, normal insan beyninden farklı olduğunu kanıtlayan bilimsel araştırmalar vardır.*” Cümledeki boşluk incelendiğinden “yönünden, bakımından” anlamlarına gelen (من حيث) bağlacının anlam bilgisi ölçüldüğü gözlemlenmektedir.

1.3.2. Eşdizim

Eşdizim, aralarında anlamsal açıdan belirli birlikteliğin olduğu, genellikle beraber kullanılan, aralarında belli başlı nedenlerden dolayı birlikte kullanılması gereken kalıplaşmış yapılardır.³³⁷ Arap dilinde eşdizim konusu ise “المصاحبة اللغوية” şeklinde

³³⁶ Yazıcı, *Örnekleriyle Arapçada Bağlaçlar ve Yapılar*, 31.

³³⁷ Muhammet Kurt, *Arapça Yazılı Basında Yer Alan Spor Metinlerindeki Eşdizimsel İfadelerin Sınıflandırılması* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016.

tanımlanmaktadır.³³⁸ Anlamsal açıdan “**مصاحبة**”³³⁹ kelimesi “*ayrılmaz bir parça*”³⁴⁰, *birinin diğerine eşlik etmesi*”³⁴¹ gibi ifadeler için kullanılmaktadır. Sözlük anlamı itibarıyla da eşdizim konusundan anlaşılan, bir kelimenin kullanılması diğer bir paralel kelimenin kullanılmasına yol açmasıdır. Arap dilinde eşdizimler şu şekilde gerçekleşmektedir: Fiil+isim, fiil+fiil, isim+sıfat, isim+isim vb.³⁴² Lafzî eşdizimlere örnek olarak:

ركود اقتصادي	Ekonomik durgunluk
الشبكة العنكبوتية veya الشبكة العالمية	İnternet
الرجل الثاني	Dekan yardımcısı veya başkan yardımcısı ³⁴³
الداء العضال	Tedavisi olmayan hastalık
اعطاه الضوء الأخضر	İzin vermek, yeşil ışık yakmak
الرأي العام	İnsanların genel görüşü
الحرب الباردة	Soğuk savaş yani savaşın sözler, propaganda çerçevesinde silahsız gerçekleşmesi.
الحصانة الدبلوماسية	Diplomatik koruma
عنان السماء	Gökyüzüne bakan kişinin gördüğü şeyler.
فلذة الكبد	Erkek çocuğu veya kız çocuğu için.
جام غضبه	Çok sinirlenmek.
خفة الدم, خفة الظل	Sempatik veya uyumlu kişi için.
مسقط الرأس	Doğum yeri
أحرز قصب السبك	Diğer kişiye karşı başarı kaydetmek

³³⁸ Konuyla ilgili detaylı bilgi ve Kuran’il-Kerim’den örnekler için bkz. Hamad Muhammed Abdülfettah el-Hüseyni, *Müshahabetü’l-lugaviyye ve Eseruhâ fî Tahdidi’-delaleti fi’l Kurani’l-Kerim* (Doktora Tezi), Ezher Üniversitesi: Arap Dili ve Edebiyatı, Mısır 2007.

³³⁹ Kelimenin detayı ve İngilizce’deki karşılığı için bkz. Muhammed Ebu’l-Ferec, *el-Me’âcimu’l-‘arabiyye fî dav’id-dirâsâti ‘ilmi’l-lugati’l-hadis, Dârü’n-nehdâti’l-‘arabiyye*, Beyrût 1966, 111.

³⁴⁰ Ebü’l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Hamevî el-Feyyûmî, *el-Misbâhu’l-Münîr fî Garîbi’s-Şerhi’l-Kebîr*, el-Mektebetü’l-İlmiyye, Beyrût y. y., “sbh”, I, 333.

³⁴¹ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “shb”, II, 1268.

³⁴² Detaylı bilgi ve örnekler için bkz. Yaşar Daşkıran, “Arap Dilinde Eşdizim ve Arapça Sözcüklerde Eşdizim Sorunu”, *İslâmî Araştırmalar* 26/1 (2015), 2.

³⁴³ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “rcl”, II, 865.

الضبط و الربط	Kanuna bağılılık
مد و جزر	Medcezir
قاله رجما بالغيب	Delilsiz olarak, zan ile söyledi.
حمي الوطيس	İşin zorlaşması, savaşın şiddetlenmesi
طفح الكيل	İşin taşınamayacak noktaya gelmesi
اثلج صدره	Gönlünü ferahlattı

Eşdizim konusuyla ilgili örnek sorular şu şekilde gösterilebilir:

يلجأ الطفل إحداث ضجة أو صراخ بصوت مرتفع لـ ---- خصوصاً في وجود الغرباء
A: منع القبول
B: قبول النقد
C: إتمام المعام
D: لفت النظر

Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “Çocuk, özellikle yabancıların yanında dikkat çekmek için ses çıkarmak veya yüksek sesle bağırma başvurur.” Yukarıdaki soruya bakıldığında muzaf-muzafun ileyh şeklinde olan (لفت) eşdiziminin sorulduğu gözlemlenmektedir. Anlamsal olarak dikkat çekmek demektir. Bu neden doğru ifadeyi “D” seçeneği sağlamaktadır.

.....في النصف الأول من القرن العشرين مكانة بارزة في الساحة الدولية بوصفه زمن تحقيق المعجزات
A: يوصل
B: يفرغ
C: يمكن
D: يؤثر
E: يحتل

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı: “Yirminci yüzyılın ilk yarısında uluslararası arenada önemli bir konuma geldi.” Yukarıdaki cümleye bakıldığında mef’ul konumunda olan (مكانة) kelimesi vardır. Aşağıdaki fiilere bakıldığında ise (احتل) “Bir konumu işgal etmek, bir konuma gelmek, bir yeri elde etmek” anlamlarına gelen bir mef’ulün bih+ fiil eşdiziminin cevap olacağı anlaşılmaktadır.³⁴⁴

³⁴⁴ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “hl”, I, 548.

1.3.3. Eş Anlam Soruları

Arap dilinde teradüf olarak adlandırılan eş anlamlılık sözlükte: “Bir şeyin ardından gitmek, ³⁴⁵yan yana olmak³⁴⁶ anlamlarını ifade eden “ترادف” kelimesinin ism-i fâ’ili olarak kullanılmaktadır. Terimsel olarak ise: Tekil olarak kullanılan kelimelerin anlamsal açıdan aynı şeyi ifade etmeleridir.³⁴⁷ Her ne kadar aralarında küçük farklar bulunsa bile Arap dilinde yakın anlamlı olan kelimeler şu şekilde gösterilebilir³⁴⁸:

البيداء والصحراء	Çöl
الجسم والجسد	Beden
الحرامي واللص	Hırsız
بلا كلل و بلا عناء	Kolayca
الرحب و الواسع	Genişlik
المجد و العزة	İzzet
النائية و البعيدة	Uzak
ادخر و وفر	Biriktirmek
خصال و صفات	Özellik
الطراز و الشكل	Şekil
البين و الواضح	Açık
عبر و اجتاز	Aşmak, geçmek
عتيق و قديم	Eski ³⁴⁹

YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda gramer, sarf ve genel anlam bilgisine ek olarak bizatihi kelime bilgisi de ölçülmektedir. Zira ellinci sorudan itibaren parağraf

³⁴⁵ Ebû ‘Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu’l-‘Ayn (nşr. Mehdi el-Mahzûmî, İbrahim es-Sâmerrâ’î)*, “rdf”, 8/22.

³⁴⁶ Ebû İbrâhîm el-Fârâbî Ebû İbrâhîm İshâk b. İbrâhîm b. el-Huseyn el-Fârâbî, *Mu‘cemu Dîvânî’l-Edeb (nşr. Ahmed Muhtâr Umer)* (Kâhire: Müessetü’t-Darüş-şâ’b li’n-neşri ve’t-tevzî, 2004), II, 470; Ebu Mansûr Muhammed b. Ahmed b. El-Ezherî el- Herevî el-Ezherî, *Tehzîbu’l-Luga*, ed. Thk. Muhammed ‘İvad Mur‘ib (Beyrût: Dâru İhyâi’t-Türâsî’l-‘Arabî, 2001), “rdf”, 14/68.

³⁴⁷ eş-Şerîf el-Curcânî ‘Alî b. Muḥammed b. ‘Alî eş-Şerîf, *Kitâbu’t-Ta’rîfât nşr. Heyet, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye*, Beyrût 1983, 56.

³⁴⁸ Zira Teradüf olgusu Arap dilinde tartışmalı bir konudur. Kelimeler arasında bulunan nüans farklarından dolayı bu olgu kabul etmeyen dil bilginleride bulunmaktadır. Bkz. Mustafa el-Alvanî - Galip Yavuz, “Arap Dilinde Teradüf (Eşanlamlılık)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 231-236.

³⁴⁹Bu ifadenin kullanılma nedeni bazı Arapça dil uzmanlarının dile eş anlamlılığın olduğunu savunmaları nedeniyledir. Arap dilinde teradüf için bkz. el-Alvanî - Yavuz, “Arap Dilinde Teradüf (Eşanlamlılık)”; Galip Yavuz, “Eşanlamlılık ve Kur’an Bağlamı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* VI/1 (2002), 123-132; Dağ, “Kur’an-ı Kerim’de Terâdüf-Te’kîd İlişkisi”.

sorularında bir kelimenin altı çizilir ve bu kelimenin eş anlamlısı nedir diye sorulmaktadır. Örnek soru şu şekilde gösterilebilir:

إنهم تركوا ألفاظا إسبانية امتزجت باللغتين التركية والعربية حتى أصبحت من مفردات الحياة اليومية

Yukarıdaki altı çizili kelimenin yerine kullanılacak eş anlamlı kelimeyi seçiniz?

A: انكسرت
B: انفتحت
C: انفصلت
D: اندمجت
E: انشطرت

Yukarıdaki cümlelerin genel olarak anlamı şu şekildedir: “*Günlük hayatın söz varlığının bir parçası haline gelen Türkçe ve Arapça dillerine karışmış İspanyolca ifadeleri gerilerinde bıraktılar.*” Yukarıdaki soruda “*karışmak, birleşmek*” anlamalarına gelen (امتزج) kelimesinin eş anlamı sorulmaktadır. Şıklara bakıldığında ise ³⁵⁰ “*birleşmek, karışmak*” anlamlarına gelen (اندمج) fiili doğru anlamı ifade etmektedir. ³⁵¹

1.3.4. Harf-i Cerler

Arap dilinde harf-i cerler gramatik bir konu olarak nahiv başlığında incelenir de, kelime bilgisi alt başlığı altında incelenmesi uygun bulundu. Zira harf-i cerli olarak beraber kullanılan fiiller ile harf-i cer'in manasında bir uyum olsa bile daha çok semaî olan, ezere dayalı bir konudur.

Terimsel olarak harf-i cerler: Bir fiil veya fiile benzeyen yapıyla beraber yalnızca isimlerden önce olarak kullanılan ve başına geldiği ismi mecrûr yapan harflerdir. ³⁵² Sayı olarak genel kabul yirmi adet harf-i cerin bulunmasıdır. ³⁵³ Her harf-i cerin müstakil manasının bulunmasıyla beraber yer yer kullanıldığı fiil ile anlamı değişmektedir. Bu konunun önemi ise YDS ve YÖKDİL gibi sınavlarda bizatihi fiil+harf-i cer eşdiziminin sorulmasıyla beraber metinleri çözümleme ve anlamlandırma aşamasında fiile harf-i cer

³⁵⁰ Ömer, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, “fsl”, III, 1662.

³⁵¹ Ömer, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, “dmc”, I, 767.

³⁵² Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, *el-Usûl fî'n-Nahv* (nşr. Muhammed 'Osmân), I, 188; İbn Hişam el-Ensârî, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, 374; Akdağ, *Arap Dili Dilbilgisi*, 487, 488; Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 332-333.

³⁵³ Abbâs, *en-Nahvu'l-vâfi*, II, 431.

ile beraber anlam verilmesinden kaynaklanmaktadır.³⁵⁴ Sırasıyla harf-i cerler ve beraber kullanıldığı fiiller şu şekilde gösterilebilir:

- (ب) Bâ: On beş tane anlam taşımaktadır. En önemlileri: İlsâk, ta'diye, istiâne, sebebiye, müساهbe, zarfiye, bedel, kasem vs.³⁵⁵Türk diline çevirilerde ise “-da, -de, için, sebebiyle” şeklinde olmaktadır.³⁵⁶ Modern Arapça’da en çok kullanılan fiil+harf-i cer örnekleri şunlardır:

سأتصل بك غدا	Seni yarın arayacağım.
اتسم الحسن بالجد	Hasan ciddi bir hâl aldı.
اتهم مستشار الحكومة بالفشل	Danışman, hükümeti başarısızlıkla suçladı.
اجتمع الأصدقاء بالفنان	Arkadaşlar sanatçıyla bir araya geldi.
أتيت بالكتب	Kitapları getirdim.
هو مختص باللغة العربية	O Arap dilinde uzmandır.
يحتفل الناس بالمولد النبوي	İnsanlar Mevlit Kandili’ni kutluyor.
احتك الإسلام بالعلوم الغربية	İslam batı ilimleri ile temas halindeydi.
اصبت بالسرطان	Kanser hastalığına yakalandım.
هو متمتع بالذكاء البصري	O görsel zekaya sahiptir.
تركيا تتميز بالسياحة	Türkiye turizm ile ön plana çıkmaktadır.
أنا اهتم بك	Ben sana önem veriyorum.
تركيا زودت سوريا بـ 50 طائرة	Türkiye, Suriye’ye 50 uçak temin etti.
شعرت بالملل	İsteksizlik hissettim.
سيقوم شعب السودان بالمظاهرة	Sudan halkı, gösteri yapacak.

- (من) Min: Sekiz anlamı vardır. Bunlar İbtidâu’l-gâye, teb’id, beyan, te’kid, bedel, zarfiyye, sebebiyye, ve an harf-i cer’i anlamı taşımaktadır. Türk diline çevirisi “-den, -dan, bazı, den dolayı” şeklinde gerçekleşmektedir.³⁵⁷ Modern Arapça metinlerinde çok karşılaşılan fiil+harf-i cer birliktelikleri şu şekilde gösterilebilir:³⁵⁸

هذا الدواء يتكون من المواد المختلفة	Bu ilaç farklı maddelerden oluşuyor.
-------------------------------------	--------------------------------------

³⁵⁴ Harf-i cerlerin sayısı yirmi tanedir. Bunlar: – من – مذ – منذ – عن – على – في – عن – حاشا – عدا – خلا – حتى – إلى – من – إلى – متى – رب – اللام – كي – الواو – التاء – الكاف – الباء – لعل – متى – den, -dan, bazı, den dolayı” şeklinde gerçekleşmektedir.³⁵⁷ Modern Arapça metinlerinde çok karşılaşılan fiil+harf-i cer birliktelikleri şu şekilde gösterilebilir:³⁵⁸

³⁵⁵ Abbâs, *en-Nahvu’l-vâfi*, II, 490-497; Tahsin Deliçay, “Harf-i Cerlerin Fiile Anlam Kazandırması: Kur’an-ı Kerim Örneği”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (2012), 37-61.

³⁵⁶ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 332.

³⁵⁷ Gâlâyînî, *Camii’ d- Durûsi’ l- ‘Arabîyye*, III, 168-170.

³⁵⁸ Harf-i cer’li fiilere örnek için bkz.Hüseyin Günday, Şener Şahin, Fadime Kavak, *Arapça’da Harf-i Cerli Fiiller*.

سوريا حدث من عبور الأجانب	Suriye yabancıların geçmesini engelledi.
أعاني من المرض	Hastalıktan muzdarıbm.
أجار الرئيس شعبه من الأعداء	Başkan, kabilesini düşmanlardan korudu.
أزال المدير عائشة من وظيفتها	Müdür, Ayşe'yi görevinden aldı.
استأذن الطالب من المعلم	Öğrenci, öğretmenden izin istedi.
استحيا من الله	Allah'tan istihya etti.
استرحنا في هذه المدينة من الزحام	Bu şehirde kalabalıktan kurtulduk.
انحدرت المياه من قمة الجبل	Sular, dağın zirvesinden dökülüyor.
استقالت أمي من وظيفتها	Annem, işinden istifa etti.
سوريا استقرضت من تركيا	Suriye, Türkiye'den borç para istedi.
لا تحط من مكان شخص	Herhangi birisinin konumunu küçük görme.

- (على) Alâ: Sekiz farklı anlam taşımaktadır.³⁵⁹ Bunlar: İsti'lâ, zarfıyet, an harf-i ceriyle aynı anlamda, ta'lîl, musâhabe, min harf-i ceriyle aynı anlamda, bâ harf-i cer'iyle aynı anlamda olarak kullanılmasıdır.³⁶⁰ Modern Arapça metinlerde sık rastlanılan fiil+harf-i cer yapılarına şunlar örnek gösterilebilir³⁶¹:

أجبر على تقديم استقالته	Onu istifasını vermeye zorladı.
سوريون يحتجون على تقارب أنقرة مع الأسد	Suriyeliler, Ankara'nın Eset ile olan yakınlığını protesto ediyorlar.
أطلق عليها اسم "الزُمرة الذهبية"	Ona, "Altın Zümre" ismi verildi.
تحتوي الأنسجة الدهنية على نسبة أقل من المياه	Yağ dokuları, sudan daha az bir oran içeriyor.
يعتمد الكثير من الناس على القهوة لإيقاظهم	Birçok insan sabahları onları uyandıran şeyin kahve olduğuna inanıyor.

³⁵⁹ Gâlâyînî, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, III, 177; Deliçay, "Harf-i Cerlerin Fiile Anlam Kazandırması: Kur'an-ı Kerim Örneği", 41.

³⁶⁰ Gâlâyînî, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, III, 177, 178.

³⁶¹ Harf-i cer'li fiilere örnek için bkz. Hüseyin Günday, Şener Şahin, Fadime Kavak, *Arapça'da Harf-i Cerli Fiiller*.

في الصباح	
الدفع لا يقتصر على ضوء الشمس	Sıcaklık, Güneş ışığıyla sınırlı değildir.
المسلحون أقدموا على تفجير أنفسهم	Silahlı olan kimseler kendilerini patlatmaya yeltendiler.
حافظ على من تحب فالقلب لا يفتح أبوابه دائماً	Sevdiğin kimseyi koru, zira kalp kapılarını her zaman açmaz.
يحثون الطلاب على إدراك ميولهم المهنية مبكراً	Öğrencileri erken dönemde tekniksel yönelimlerini anlamaya teşvik ediyorlar.
حصل على جائزة نوبل في الكيمياء	Kimya alanında Nobel ödülünü kazandı.
شجع نفسك على المذاكرة	Kendini ders çalışmaya motive et.
قد يفضل أحدكم تناول الشوكولا على الزيتون	Sizlerden birisi zeytin yerine, yoğun olmayan çikolata ile beslenmeyi tercih edebilir.
من قضى على دولة السلاجقة	Selçuklu Devleti'ni ortadan kaldıran kim?
طالب يحيى ناصر يواظب على متابعة دروسه	Öğrenci, Yahya Nasır derslerini takip etmeye devam ediyor.
أسد يبسط هيمنته على أجزاء كثيرة من البلاد	Esad, ülkenin birçok yerinde hakimiyetini genişletiyor.

- (إلى) İlâ: Üç anlamı vardır. Bunlar intiha (zaman veya mekânın bitişi), müsâhabe, 'inde (عند) anlamında kullanımıdır.³⁶²

قد يعاني البعض من آلام الظهر التي تمتد إلى الأطراف السفلية	Bazıları alt kısımlara uzanan sırt ağrısından acı çekebilmektedir.
بعد وفاتها بعشر سنوات أنها تنتمي إلى عائلة بولندية	Ölümünden on yıl sonra Polonyalı bir aileye katıldı.
تحول الماء من الحالة السائلة إلى الحالة الغازية	Su akıcı hâlden, gaz hâline geçiş yaptı.
أنا اختلف في رأيك	Ben, senin görüşüne katılmıyorum.
مشروع فلسطيني يسعى إلى حفظ الموروث الثقافي في القدس	Filistin projesi Kudüs'te kültürel mirası korumaya gayret sarf ediyor.

³⁶² Gâlâyînî, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabîyye*, III, 173-175; Murat Serdar Şadoğlu, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kullanım Boyutları* (Yüksek Lisans Tezi), Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul 2019, 66-67.

توصل العلماء إلى نظرية جديدة	Uzmanlar yeni bir teoriye ulaştı.
مالئت الشمس مساءً إلى المغرب	Akşam Güneş batıya yöneldi.
سأقدم أطروحتي إلى الأستاذ المشرف	Tezimi, danışman hocaya sunacağım.
اختبار نفسي يقسم الناس إلى ثلاث أقسام	Pskolojik bir deney insanları üç kısma ayırıyor.
مددت إليه يدي	Ona, elimi uzattım.
إن زيارة الوفد اللبناني إلى دمشق المقررة الأربعاء لبحث ترسيم الحدود البحرية تأجلت بسبب عدم توفر الوقت	Lübnanlı heyetin Dimeşk'i önceden belirlenmiş olan deniz sınırlarının çiziminin araştırması için olan ziyareti, yeterli vakit olamaması nedeniyle ertelendi.
العشق قد يقود إلى الموت	Aşk, ölüme götürebilir. ³⁶³

- (في) Fî: Yedi anlam içermektedir. Bunlar: Zarfiyyet, ta'lîl, musâhabe, isti'la, ilâ harf-i cer'i ile aynı anlamda, mukayese ve bâ harf-i cer'i ile aynı anlamda kullanılmasıdır.³⁶⁴ Türk diline çevirilerde “-de, da- içinde, esnasında” vb. şekillerde tercüme edilir. Modern Arapça'da kullanılan fiil+harf-i cer örnekleri şu şekildedir:³⁶⁵

المستوى الاقتصادي يؤثر في كفاية الغذاء والمسكن والتعليم	Ekonomik düzey, gıda, barınma ve eğitimin yeterliliğini etkilemektedir.
نظم نشاط تمثل في غراسه شجرة زيتون	Zeytin ağacı dikme olarak kendisini gösteren bir etkinlik düzenlendi.
إن الصواريخ تسببت في اشتعال حريق	Füzeler yangına sebebiyet verdi.
العلماء يناقشون في مؤتمرات دولية المواضيع الحديثة في مجال العلوم	Bilim insanları uluslararası konferanslarda bilim alanındaki yeni konuları tartışıyorlar.
الحيوانات المفترسة تتواجد في الغابات	Yırtıcı hayvanlar ormanlarda bulunur.
سارة تشارك في العديد من المشاريع الاجتماعية	Sara birçok sosyal projede yer alıyor.
نجوم فريق كرة القدم يتألقون في المباريات الهامة	Futbol takımının yıldızları önemli maçlarda göz kamaştırıyor.
رغبت في السفر إلى باريس	Paris'e seyahat etmeyi istedim.
يجب عليك وضع الخضار في الثلاجة	Sebzeleri buzdolabına koymalısın.
الأحداث السياسية المؤثرة في بلدي نشأت في فترة الحرب الباردة	Ülkemde etkili siyasi olaylar Soğuk Savaş döneminde ortaya çıktı.
أحب أن أحاضي في الكتب في أوقات فراغي	Boş zamanlarımda kitaplarla vakit geçirmeyi severim.
تردد في القرار الذي اتخذته الأطباء بشأن	Doktorların uygun tedaviye karar vermelerinde

³⁶³ Farklı örnekler için bkz. Ayhan Kaya, *YDS Arapça -I- En Çok Kullanılan Harf-i Cerli Fiiller Kelime, Cümle ve Metin Çözümleri*, Emin Yayınları, 2017.

³⁶⁴ Gâlâyîni, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, III, 170.

³⁶⁵ Şadoğlu, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kullanım Boyutları*, 61, 62.

العلاج المناسب	tereddüt etti.
----------------	----------------

- (عن) An: Altı farklı anlam içermektedir. Bunlar: Mucâveze, sonra anlamında, alâ harf-i cer-i anlamında, ta'lil, min harf-i cer-i anlamında (ba'diye), bedel gibi anlamları ifade etmektedir.³⁶⁶ Türk diline çevirisi ise –den, –dan, tarafından, –den dışarı, –ya, –ye şeklinde olmaktadır.³⁶⁷

الانفجار أسفر عن وقوع عديد من الإصابات	Patlama, birçok yaralanmaya yol açtı.
قررت أن أبحث عن مزيد من المعلومات حول هذا الموضوع	Bu konuda daha fazla bilgi araştırmaya karar verdim.
تأخر عن الوصول إلى المطار بسبب حركة المرور	Havaalanına varmada trafik nedeniyle gecikti.
يجب عليك أن تتحدث عن هذا الموضوع في الاجتماع القادم	Senin önümüzdeki toplantıda bu konu hakkında konuşman gerekiyor.
أرجوك أن تتوقف عن التدخين، هذا يؤذي صحتك وصحة الآخرين	Lütfen! Sigara içmeyi bırakmanı arzu ediyorum, bu senin ve başkalarının sağlığına zararlı.
إن الشخص الذي يعبر عن مشاعره بصراحة يحظى بالكثير من الاحترام والثقة من الآخرين	Açıkça hislerini ifade eden kişi, diğerleri tarafından saygı ve güvenle karşılanır.
تخلف عن دروس الرياضيات يمكن أن يؤثر على أدائك في الامتحانات	Matematik derslerinden geri kalmak, sınav performansınızı etkileyebilir.
يجب أن نحاول ردع الجميع عن التصرفات العدوانية	Herkesin saldırgan tutumlarını engellemeye çalışmalıyız.

- (اللام) Lâm: On beş farklı anlamı vardır. Bunlar: Milk, ihtisâs, tebyin, sebebiye, te'kid, takviye, ilâ harf-i cer'i ile aynı anlamda, istiğase, taacüb, sayruret, isti'la vb. anlamlar için kullanılmaktadır.³⁶⁸ Türk diline çevirilerde ise “için, sebebiyle, nedeniyle, –a, –e” şeklinde çevrilmektedir.³⁶⁹ Modern Arapça metinlerde sıklıkla rastlanılan fiil+harf-i cer'ler ise şunlardır:

سوف يتاح لنا الفرصة للسفر في الصيف القادم	Gelecek yaz seyahat etme fırsatımız olacak.
تعرض لي حادث سيارة في الشارع الرئيسي	Ana cadde de bir araba kazasına maruz kaldım.
عرض علي أحد الأصدقاء السفر معهم إلى	Bir arkadaşım Avrupa'ya seyahat etmek için beni davet etti.

³⁶⁶ Gâlâyînî, *Camîü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, III, 177.

³⁶⁷ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 332, 333.

³⁶⁸ Gâlâyînî, *Camîü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, III, 186.

³⁶⁹ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, 332.

أوروبا	
وفر لي الأستاذ كتاباً جديداً للدراسة	Öğretmen bana yeni bir kitap temin etti.
سأحضر لك الطعام، لا تقلق	Ben sana yemek getireceğim, endişelenme.
لقد تصدى الأمن السعودي بكل قوته للمهاجمين الإرهابيين في الحادث الأخير	Son olayda, Suudi güvenlik güçleri terörist saldırganlara güçlü bir şekilde karşı koydular.
ترأى لي أن الفكرة التي طرحتها هي الحل الأمثل لمشكلتنا	Bana öyle geliyor ki, önerdiğiniz fikir sorunumuzun en uygun çözümüdür.
قد انقاد المصور لالتقاط الصورة التي طال انتظارها	Fotoğrafi beklemekten bıkan fotoğrafçı, nihayet beklediği fotoğrafı çekmek için acele etti.
قررت أن أمتثل لقوانين المرور لتفادي العقوبات المالية	Trafik cezalarından kaçınmak için trafik kurallarına uymaya karar verdim.
استسلمت لجوعي وتناولت وجبة كبيرة من البيتزا	Açlığımı teslim oldum ve büyük bir pizza yemeği yedim.

YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda ölçülen harf-i cer ve fiil paralel kullanımları yukarıdaki harf-i cerler ile sınırlıdır. YDS-YÖKDİL gibi sınavlarda ölçülen bu bilgiler için örnek sorular şu şekilde gösterilebilir:³⁷⁰

لا يمكن أن يخلو عمل أدبي في النقد الأدبي
A: من إشارة إلى أشعار هذا الشاعر:
B: اهتمامات تعود إلى كاتب هذه السطور:
C: نرى بين كتبه آراء سديدة:
D: إلا وقد تناول مشاكل قومية مشتركة:
E: يتناول في أيدي القراء المشتاقين للأدب:

YDS, YÖKDİL ve KPDS sınavlarında harf-i cer bilgisi azımsanmayacak kadar çok ölçülmüştür. Bu bilgiyi ya bizzatıhi soru şeklinde ya da devam eden cümle kuruluşlarında kendini göstermiştir. Yukarıdaki soru bu cinsten bir sorudur. Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “Hiçbir edebî eser, edebi tenkit alanında bu

³⁷⁰ Konunun sınırları aşılmaması nedeniyle sadece YDS-YÖKDİL sınavlarında ölçülen harf-i cer'lere değinilmiştir. Ülkemizde bu konu ile ilgili yapılan müstakil çalışmalar için bkz. Deliçay, “Harf-i Cerlerin Fiile Anlam Kazandırması: Kur'an-ı Kerim Örneği”; Emad Abdelbaky Aly, “Kur'an-ı Kerim'deki Harf-i Cerlerin Anlamı ve Anadili Arapça Olmayanlara Öğretimi”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2021), 109-124; Betül Can, “Arapça'nın Harf-i Cerlerinin Öğreniminde Karşılaşılması Muhtemel Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33/3 (2013), 1-16; Mustafa Ünver, “Kur'an'da 'Fi' Harf-i Cerri ve Bazı Meallere Yansımaları Üzerine”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 2 (2017), 214-241; Turkey Alali - Dursun Hazer, “et-Tekaruz beyere Hurufi'l-Cer inde İbn Melik = İbn Mâlik'e Göre Harf-i Cerlerde Tekârüd/Ödünç Alışverişi k”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2021), 174-201; Şadoğlu, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kullanım Boyutları*; Hasan Çetinel, *Arap dilinde harf-i cerler ve birbiri yerine kullanılışları* (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2005.

şairin şiirlerden hâli olmaz.” Soruya bakıldığında cümle içerisinde “bir şeyden hali olmak, boş olmak” anlamlarına gelen³⁷¹ (خلا) fiilinin kullanıldığı görülmektedir. Bu fiil şayet mefu'lün bih gayr-i sarîh ile kullanılacaksa yalnızca (من ve عن) harf-i ceri ile birlikte doğru anlamı ifade etmektedir. Cevap seçeneklerine bakıldığında ise yalnızca “A” seçeneğinde bu harf-i cer mevcuttur. Cümle bu haliyle doğru anlamı ifade etmektedir. Bu alanda ölçülen diğer soru tipi ise bizzat istenilen harf-i cerin cevap seçeneklerine koyulmasıdır. Örnek soru şu şekilde gösterilebilir:

نحن كبشر حياتنا عبارة عن تفاعل دائم مع من حولنا لذلك نحن بحاجة إلى أشخاص لديهم القدرة على احتواء مشاعرنا، يجعلوننا قادرين على التعبير مشاعرنا

A: عن
B: ب
C: الي
D: في
E: على

Yukarıdaki sorunun genel olarak anlamı şu şekildedir: “İnsan olarak hayatımız etrafımızdakilerle sürekli bir etkileşim halindedir, bu nedenle duygularımızı kuşatma yeteneğine sahip, duygularımızı ifade etmemizi sağlayan insanlara ihtiyacımız var.” Soruda boş bırakılan kısma bakıldığında bir harf-i cerin kullanılacağı anlaşılmaktadır. Bu harf-i cer’in beraber kullanılacağı fiil veya fiil anlamındaki kelime ise (التعبير) kelimesidir. Sözlükte “açıklamak, netliğe kavuşturmak, ifade etmek” anlamına gelen bu kelime doğru cevap olan (عن) harf-i ceriyle beraber kullanılmaktadır.³⁷²

1.4. YDS SORULARININ YILLARA GÖRE ÖLÇTÜĞÜ BİLGİLERİN SINIFLANDIRILMASI

Güncel ismi ile YDS ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılmaktadır. Bu sınavlar 2006 yılından itibaren ÖSYM’nin resmi sayfasında yayınlamaktadır. ÖSYM’nin hazırlanmış olduğu bu sınav 2006-2012 yılları arasındaki ismi KPDS "Kamu Personel Dil Sınavı" şeklidir. 2002 yılından 2013 yılına kadar uygulanmış olan bu sınav. 2013 yılından itibaren yerini YDS’ye "Yabancı Dil Sınavı" bırakmıştır. YDS-YÖKDİL gibi sınav sorularının incelendiği bu tezde yıllara göre

³⁷¹ Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “hlv”, I, 791.

³⁷² Ömer, *Mu’cemü’l-Lugati’l-Arabiyye El-Muasıra*, “abr”, II, 1450.

ölçülen bilgilerin sınıflandırılması önem arz etmektedir. Zira bu sınıflandırma sayesinde ölçülen bilgilerin yoğun olarak hangi alanların bilgi yoklaması yapıldığını göstermesinin yanında yıllar içerisinde hangi yöne evrildiğini gösterecektir. Tezin sınırlarını aşılmaması ve içerik ve ölçülen bilgilerin değişikliği nedeniyle sadece YDS sorularının analizi yapılacaktır. Bu nedenle 2012 ve önceki yıllara değinilmeyecek zira bu yıllardaki sınavlar Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı (KPDS) şeklinde adlandırılmaktadır.

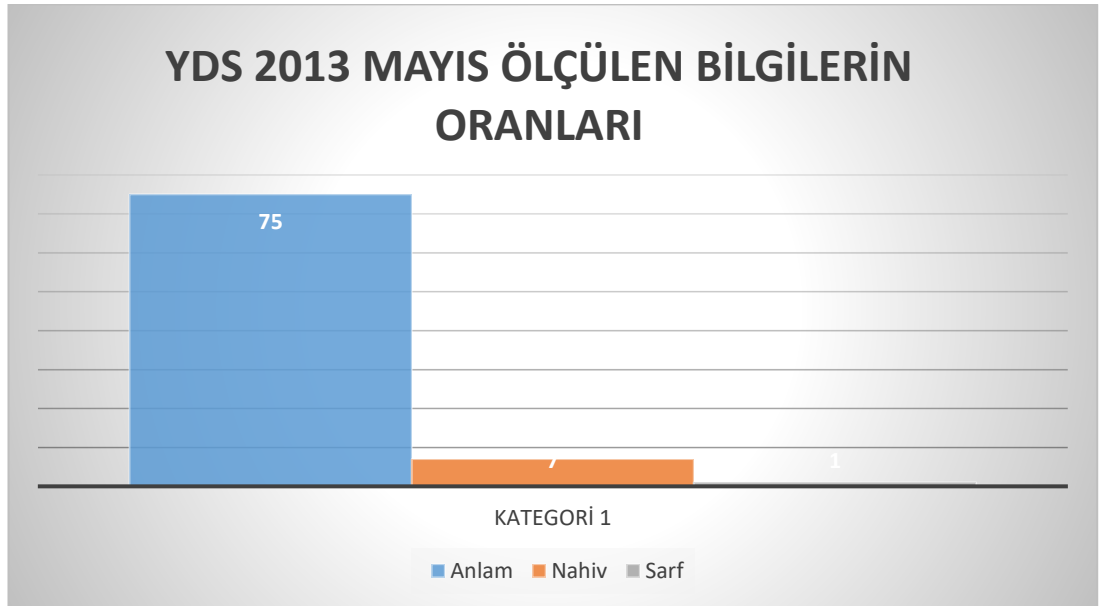
1.4.1. 2013 Eylül YDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Sınıflandırılması

Tablo 1.1. 2013 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları

2013 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Fiil ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
2	Eş dizim ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
3	Kelime ve fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
4	Zamir-merci ve kelime bilgisi.	(Anlam),(Nahiv)
5	Eş dizim bilgisi.	(Anlam)
6	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
7	Fiil ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
8	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
9	Fiil ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
10	Fiil-harf-i cer kullanımı ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
11	Fiil anlam bilgisi ve ism-i mevsul.	(Anlam), (Nahiv)
12	Harf-i cer kullanımı ve fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
13	Fiil anlam bilgisi ve edat bağlaç.	(Anlam)
14	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
15	Fiil anlamı ve zamir merci uyumu.	(Anlam), (Nahiv)
16	Edat bağlaç bilgisi.	(Nahiv)
17	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
18	Fiil anlam bilgisi ve mezid fiiller anlamsal değişimi.	(Anlam),(Sarf)
19	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
20	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
21	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
22	Kelime anlam bilgisi ve tekil çoğul kullanımı	(Anlam), (Nahiv)
23	Fiil anlam bilgisi ve mezid fiillerin anlamsal boyutu.	(Nahiv), (Sarf)
24	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
25	Kelime anlam bilgisi ve zamir-merc'i uyumu.	(Nahiv),(Anlam)
26	Sayıların kullanımı	(Nahiv)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama	(Anlam),
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.1. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Okuduğunu anlama	(Anlam)
57	Okuduğunu anlama	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Okuduğunu anlama	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.1. YDS 2013 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları

1.4.2. 2014 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Sınıflandırılması

Tablo 1.2. 2014 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları

4 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
2	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
3	Fiil anlam bilgisi ve atf-ma'tuf ilişkisi.	(Anlam),(Nahiv)
4	Kelime anlam bilgisi ve sıra cümlesi kullanımı.	(Anlam),(Nahiv)
5	Kane'li cümle kuruluş bilgisi ve kelime anlamı.	(Anlam),(Nahiv)
6	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer uyumu.	(Anlam)
7	Edat-bağlaç bilgisi.	(Anlam)
8	Kelime anlam bilgisi ve eşdizim.	(Anlam)
9	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı	(Anlam)
10	Fiil-harf-i cer kullanımı ve eşdizim.	(Anlam)
11	Fiil anlam bilgisi ve eşdizim.	(Anlam)
12	Fiil ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
13	Fiil cinsiyet bilgisi.	(Sarf)
14	Sıra cümlesi ve fiil fail uyum, zamir merc'i uyumu	(Anlam),(Sarf),(Nahiv)
15	Fiil anlamı ve eşdizim bilgisi.	(Anlam)
16	Te'kid edatı kullanım bilgisi.	(Nahiv)
17	Kelime anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
18	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
19	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
20	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
21	Anlam bilgisi.	(Anlam)
22	Edat-bağlaç zıt anlamı kullanılan kelime bilgisi.	(Anlam)
23	Esmâ'i sitte bilgisi.	(Nahiv)
24	Cümle şeklinde kullanılan sıfat bilgisi ve fiil anlamı.	(Anlam),(Nahiv)
25	Sıfat-mevsuf ve kelime anlam bilgisi	(Nahiv),(Anlam)
26	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama	(Anlam)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.2. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Okuduğunu anlama	(Anlam)
57	Okuduğunu anlama	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Okuduğunu anlama	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.2. YDS 2014 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları

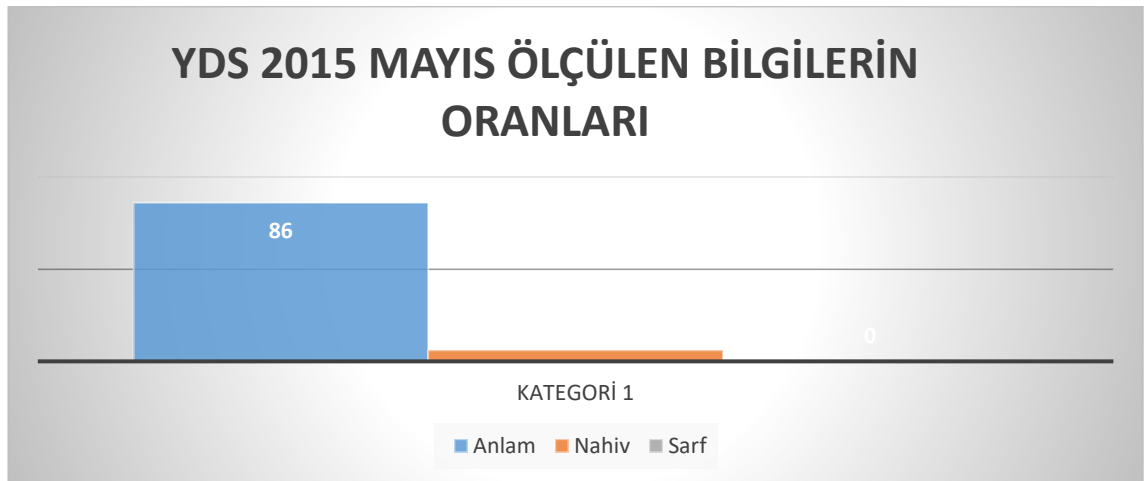
1.4.3. 2015 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları

Tablo 1.3. 2015 Eylül YDS Dil Bilgisi Ölçüm Dağılımları

2015 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Cümle şeklinde kullanılan sıfat ve enne'nin haberi	(Nahiv)
2	Kelime anlam bilgisi ve sıfat-mevsuf uyumu	(Anlam), (Nahiv)
3	Eş dizim anlam bilgisi.	(Anlam)
4	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
5	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer bilgisi ölçümü.	(Anlam)
6	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
7	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
8	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
9	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı	(Anlam)
10	Edat bağlaç bilgisi ve fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
11	Esma-i sitte ve i'rab bilgisi.	(Nahiv)
12	Kalıp ifade bilgisi ve ism-i mevsul ile kurulan cümle.	(Anlam), (Nahiv)
13	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
14	Fiil-harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
15	Muzaf-Muzafun ileyih bilgisi, anlam	(Anlam), (Nahiv)
16	Eş dizim anlam bilgisi.	(Anlam)
17	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
18	Sıfat-mevsuf uyumu ve kelime anlam bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
19	Harf-i cer kullanım bilgisi.	(Anlam)
20	Kelime anlam bilgisi ve sıfat-mevsuf uyumu.	(Anlam), (Nahiv)
21	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı	(Anlam)
22	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı	(Anlam)
23	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı	(Anlam)
24	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
25	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
26	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama	(Anlam)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.3. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Okuduğunu anlama	(Anlam)
57	Okuduğunu anlama	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Okuduğunu anlama	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.3. YDS 2015 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranlari

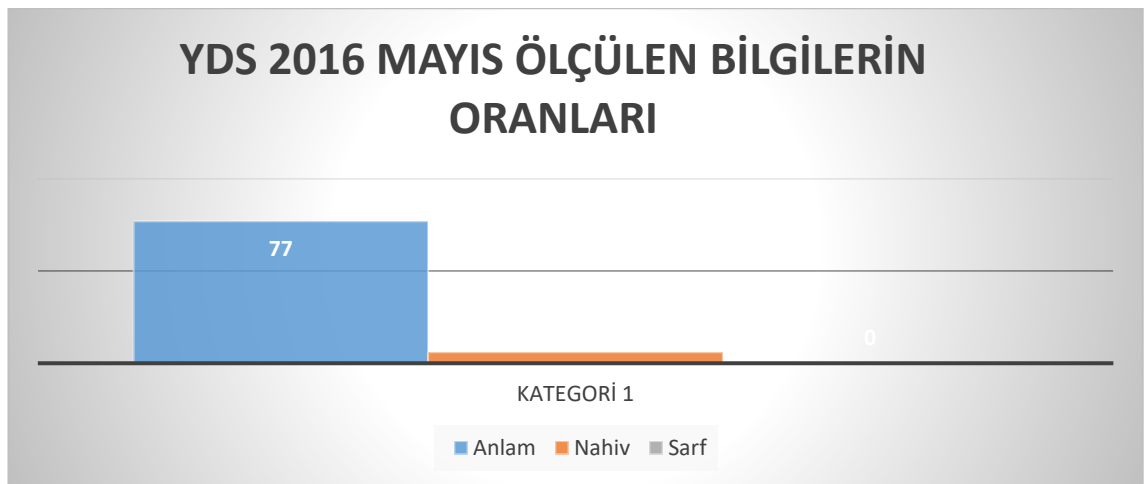
1.4.4. 2016 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

Tablo 1.4. 2016 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

2016 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
2	Eş dizim anlam bilgisi ve fiil+fa'il uyumu.	(Anlam), (Nahiv)
3	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
4	Edat-bağlaç bilgisi.	(Anlam)
5	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
6	Kelime anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
7	Mübteda- haber uyumu ve fiil anlam bilgisi.	(Nahiv), (Anlam)
8	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
9	Eş dizim bilgisi.	(Anlam)
10	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
11	Mübteda-haber uyumu.	(Nahiv)
12	İsm-i mevsul sorusu.	(Nahiv)
13	Harf-i cer anlam bilgisi.	(Anlam)
14	Harf-i cer anlam bilgisi.	(Anlam)
15	Kelime bilgisi, temyiz bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
16	Eş dizim anlam bilgisi.	(Anlam)
17	Fiil+ harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
18	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
19	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
20	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
21	Eş dizim anlam bilgisi.	(Anlam)
22	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı	(Anlam)
23	Edat bağlaç kullanımı.	(Anlam)
24	Edat bağlaç kullanımı.	(Anlam)
25	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer.	(Anlam)
26	Atıf-matuf ve harf-i cer bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama ve mübteda-haber uyumu.	(Anlam), (Nahiv)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama	(Anlam)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.4. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Okuduğunu anlama	(Anlam)
57	Okuduğunu anlama	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Okuduğunu anlama	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.4. YDS 2016 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları

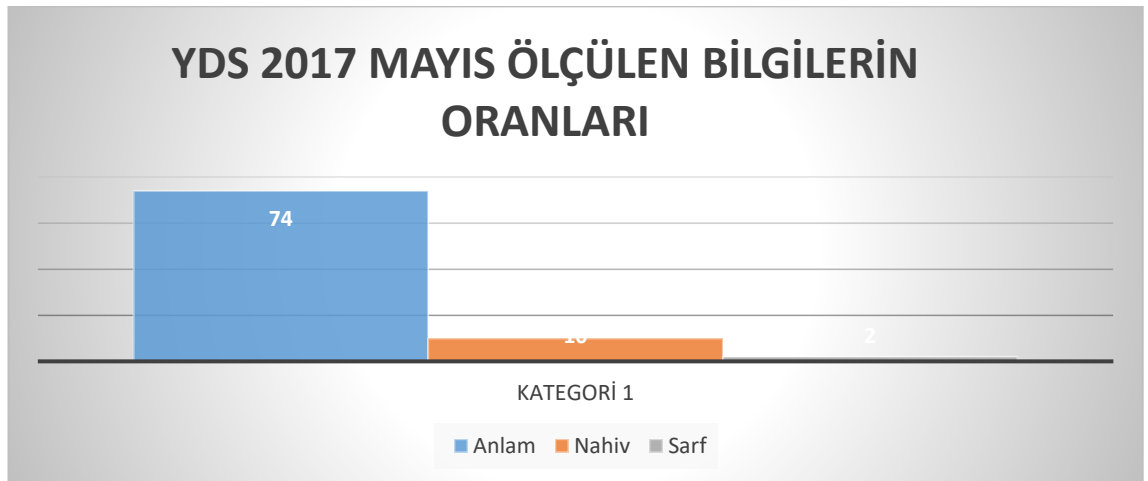
1.4.5. 2017 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

Tablo 1.5. 2017 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

2017 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
2	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
3	Esama'ül hamse	(Anlam), (Nahiv)
4	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
5	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
6	Kelime anlam bilgisi, isim tamlaması kuruluşu.	(Anlam), (Nahiv)
7	Fiil çekimi, enne'li cümle kuruluş bilgisi.	(Sarf), (Nahiv)
8	Cümle şeklinde kullanılan sıfat bilgisi ve fiil çekimi.	(Nahiv), (Sarf)
9	Edat bağlaç kullanımı.	(Anlam)
10	Edat bağlaç ve atıf harfleri.	(Anlam)
11	İsm-i mevsul bilgisi	(Nahiv)
12	Fiil+ harf-i cer kullanım bilgisi.	(Anlam)
13	Fiil+ harf-i cer kullanımı	(Anlam)
14	Fiil+ harf-i cer kullanımı	(Anlam)
15	Kelime bilgisi, temyiz bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
16	Sayıların temyiz bilgisi.	(Nahiv)
17	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
18	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
19	Fiil+ harf-i cer kullanımı	(Anlam)
20	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
21	Eş dizim anlam bilgisi.	(Anlam)
22	Edat bağlaç bilgisi.	(Anlam)
23	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
24	Eş dizim anlam bilgisi.	(Anlam)
25	İsm-i mevsul bilgisi.	(Nahiv)
26	Fiil+harf-i cer bilgisi.	(Anlam)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama, iki fiili müzariyi cezm eden şart edatı.	(Anlam), (Nahiv)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.5. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Okuduğunu anlama	(Anlam)
57	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Cümle anlam bilgisi ve enne'nin haberi.	(Anlam),(Nahiv)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.5. YDS 2017 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları

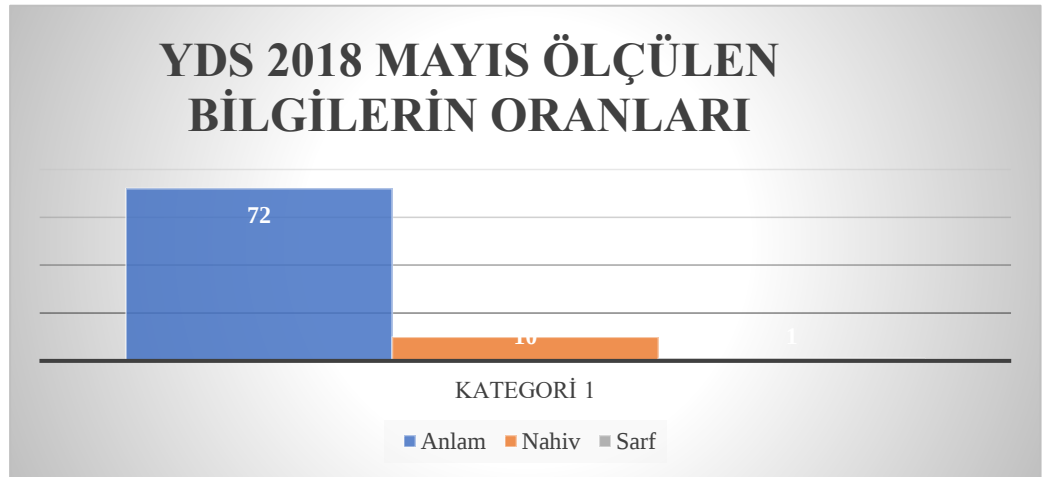
1.4.6. 2018 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

Tablo 1.6. 2018 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

2018 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	İsim tamlaması şeklindeki eş dizim sorusu.	(Anlam)
2	İsim tamlaması şeklindeki eş dizim sorusu.	(Anlam)
3	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
4	Kelime bilgisi ve hal kullanımı.	(Anlam),(Nahiv)
5	Fiil anlam bilgisi ve harf-i cer kullanımı.	(Anlam)
6	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
7	Fiil anlam bilgisi ve fiil bâblarının cümleye kattığı anlam.	(Nahiv), (Sarf)
8	Enne ile kurulan cümle yapısı özellikleri.	(Nahiv)
9	Edat bağlaç kullanımı.	(Anlam)
10	Eş dizim bilgisi.	(Anlam)
11	İsm-i mevsul bilgisi	(Nahiv)
12	Te'kid bilgisi.	(Nahiv)
13	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
14	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
15	Sayıların temyiz bilgisi.	(Nahiv)
16	Sıfat-mevsuf bilgisi.	(Nahiv)
17	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
18	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
19	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
20	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
21	Fiil+ Harf-i cer, zamir merci uyumu, edat, bağlaç bilgisi.	(Nahiv),(Anlam)
22	Sıfat-mevsuf bilgisi.	(Nahiv)
23	Harf-i cer+fiil kullanımı	(Anlam)
24	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
25	Kelime anlam bilgisi	(Anlam)
26	Sayıların temyizi.	(Nahiv)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama	(Anlam)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama	(Anlam)
46	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)

Tablo 1.6. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
57	Okuduğunu anlama	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Okuduğunu anlama	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.6. YDS 2018 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları

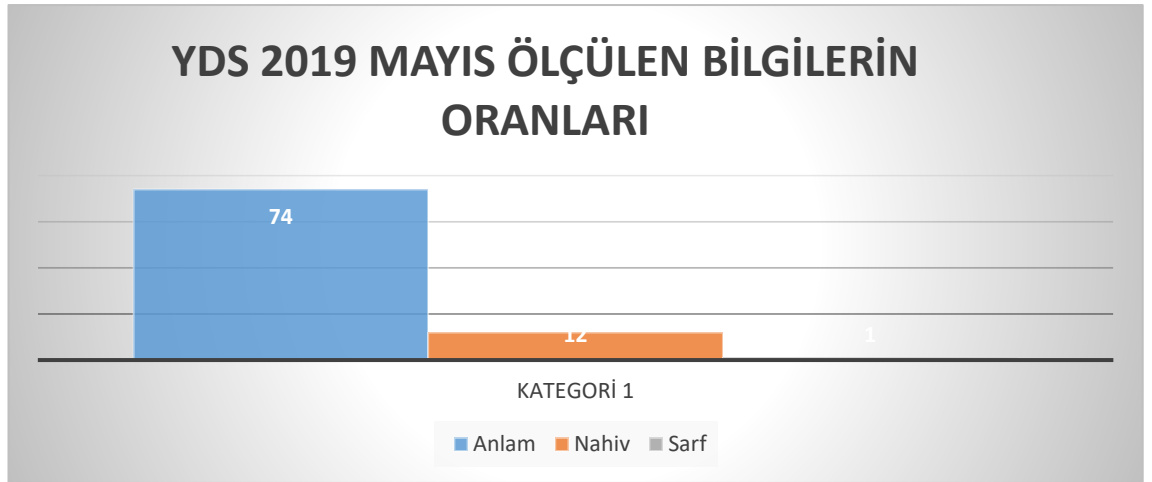
1.4.7. 2019 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

Tablo 1.7. 2019 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

2019 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Anlam ve isim tamlaması.	(Anlam), (Nahiv)
2	Kelime anlam bilgisi	(Anlam)
3	Sıfat-mevsuf eşdizim bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
4	Kelime anlam bilgisi ve mefûl-ü mutlak	(Anlam), (Nahiv)
5	Harf-i cer ve anlam bilgisi.	(Anlam)
6	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
7	Fiil-fail ve ism-i mevsul.	(Nahiv), (Anlam)
8	Cümle şeklindeki sıfat kullanımı	(Nahiv)
9	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
10	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
11	İsm-i mevsul bilgisi	(Nahiv)
12	İsm-i mevsul bilgisi	(Nahiv)
13	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
14	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
15	Mefûl-ü mutlak ve kelime anlam bilgisi	(Anlam), (Nahiv)
16	İsm-i tafdil ile beraber kullanılan temyiz bilgisi.	(Nahiv)
17	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
18	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
19	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
20	Kane'nin haberi ve kelime bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
21	İsm-i mevsul ölçümü.	(Nahiv)
22	Edat-bağlaç bilgisi.	(Anlam)
23	Harf-i cer+fiil kullanımı ve fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
24	Harf-i cer+fiil kullanımı	(Anlam)
25	Kelime anlam bilgisi	(Anlam)
26	Kelime anlam bilgisi	(Anlam)
27	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama	(Anlam)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.7. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
57	Okuduğunu anlama	(Anlam)
58	Okuduğunu anlama	(Anlam)
59	Okuduğunu anlama	(Anlam)
60	Okuduğunu anlama	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Cümle anlam bilgisi ve enne'nin haberi.	(Anlam),(Nahiv)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.7. YDS 2019 Mayıs Ölçülen Bilgilerin Oranları

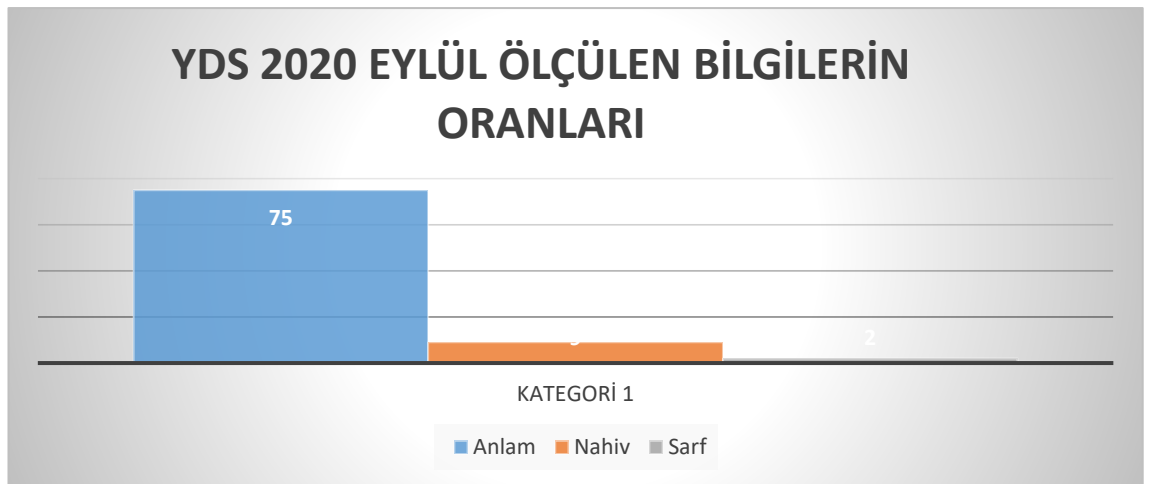
1.4.8. 2020 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

Tablo 1.8. 2020 Eylül KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

2020 EYLÜL YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Anlam ve sıfat-mevsuf.	(Anlam), (Nahiv)
2	Anlam ve eş dizim	(Anlam)
3	Anlam ve sıfat-mevsuf.	(Anlam), (Nahiv)
4	Kelime bilgisi.	(Anlam)
5	Harf-i cer ve anlam bilgisi.	(Anlam)
6	Anlam, Cümle şeklinde sıfat kullanım bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
7	Fiil çekimleri, mezid fiillerin anlamları ve cümle şeklindeki sıfat kullanımı.	(Nahiv), (Sarf), (Anlam)
8	Sıla cümlesi ve mezid fiillerin anlamı.	(Nahiv), (Sarf)
9	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
10	Edat, bağlaç kullanımı.	(Anlam)
11	İsm-i mevsul ve sıla cümlesi.	(Nahiv)
12	İsm-i mevsul ve sıla cümlesi.	(Nahiv)
13	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
14	Fiil+ Harf-i cer kullanımı	(Anlam)
15	Anlam ve temyiz bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
16	Hâl bilgisi ölçümü.	(Nahiv)
17	Harf-i cer ve anlam.	(Anlam)
18	Eş dizim kullanımı.	(Anlam)
19	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
20	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
21	Eş dizim fiil+mef'ûl ölçümü.	(Anlam)
22	Kelime anlam bilgisi	(Anlam)
23	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
24	Eş dizim bilgisi.	(Anlam)
25	Edat, bağlaç bilgisi ölçümü.	(Anlam)
26	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
27	Cümle anlam bilgisi.	(Anlam)
28	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
30	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
31	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.8. (Devamı)

49	Okuduğunu anlama	(Anlam)
50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
57	Anlam bilgisi	(Anlam)
58	Anlam bilgisi	(Anlam)
59	Anlam bilgisi	(Anlam)
60	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.8. YDS 2020 Eylül Ölçülen Bilgilerin Oranları

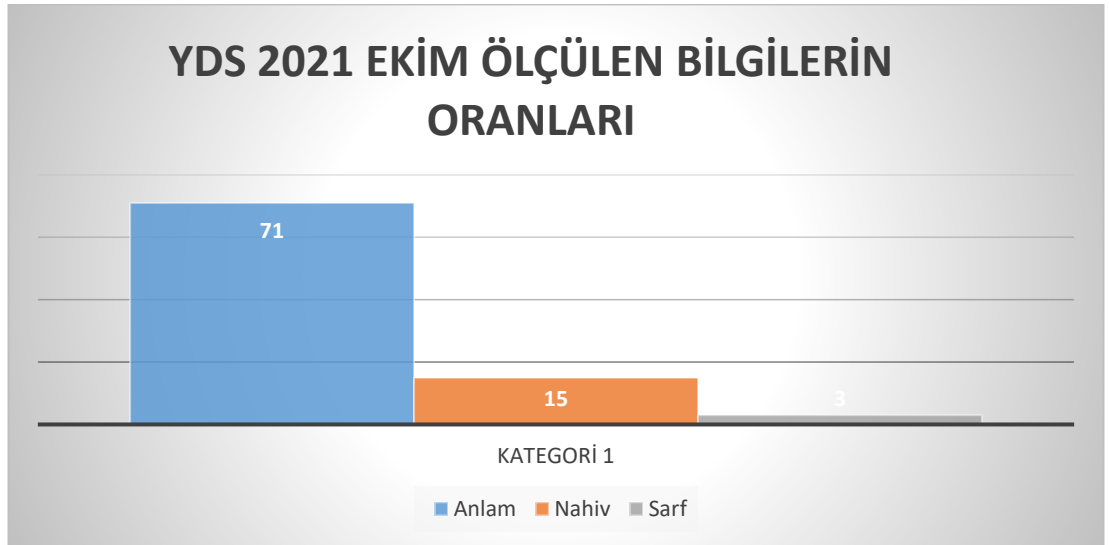
1.4.9. 2021 Mayıs KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

Tablo 1.9. 2021 Mayıs KPDS Soruları Ölçülen Bilgilerin Dağılımları

2021 EKİM YDS DİL BİLGİSİ ÖLÇÜM DAĞILIMLARI		
	AÇIKLAMA	ALAN
1	Eş dizim bilgisi.	(Anlam)
2	Eş dizim bilgisi.	(Anlam)
3	Anlam ve sıfat-mevsuf.	(Anlam), (Nahiv)
4	Anlam bilgisi.	(Anlam)
5	Eş dizim, fiil+mef'ûl ve anlam bilgisi.	(Anlam)
6	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
7	Fiil çekimi, atıf-ma'tûf bilgisi.	(Nahiv), (Sarf)
8	Fiil çekimi ve bina bâblarının cümleye kattığı anlam.	(Nahiv), (Sarf)
9	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
10	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
11	İsm-i mevsul ölçümü.	(Nahiv)
12	İsm-i mevsul ölçümü.	(Nahiv)
13	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
14	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
15	Mef'ûlün leh bilgisi.	(Nahiv)
16	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
17	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
18	Fiil anlam bilgisi.	(Anlam)
19	Kelime anlam bilgisi.	(Anlam)
20	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
21	İsm-i mevsul ölçümü.	(Nahiv)
22	Edat, bağlaç bilgisi.	(Anlam)
23	Harf-i cer+fiil kullanımı.	(Anlam)
24	İnne ve benzerleri cümle kuruluş yapısı ve sarf bilgisi.	(Nahiv), (Sarf)
25	İsm-i mevsul ölçümü.	(Nahiv)
26	İsm-i işaret bilgisi ölçümü.	(Nahiv)
27	Okuduğunu anlama ve atıf-ma'tûf bilgisi.	(Anlam), (Nahiv)
28	Anlam ve bağlaç bilgisi ölçümü.	(Anlam)
29	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
30	Anlam, Atıf-ma'tûf ilişkisi.	(Anlam), (Nahiv)
31	Anlam, Atıf-ma'tûf ilişkisi.	(Anlam), (Nahiv)
32	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
33	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
34	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
35	Okuduğunu anlama ve bağlaç bilgisi.	(Anlam)
36	Okuduğunu anlama, zamir-merci' uyumu.	(Anlam), (Nahiv)
37	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
38	Okuduğunu anlama, Türk dil bilgisi, kâne cümle yapısı.	(Anlam), (Nahiv)
39	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
40	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
41	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
42	Okuduğunu anlama ve Türk dil bilgisi.	(Anlam)
43	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
44	Okuduğunu anlama.	(Anlam)
45	Okuduğunu anlama	(Anlam)
46	Okuduğunu anlama	(Anlam)
47	Okuduğunu anlama	(Anlam)
48	Okuduğunu anlama	(Anlam)
49	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Tablo 1.9. (Devamı)

50	Okuduğunu anlama	(Anlam)
51	Okuduğunu anlama	(Anlam)
52	Okuduğunu anlama	(Anlam)
53	Okuduğunu anlama	(Anlam)
54	Okuduğunu anlama	(Anlam)
55	Okuduğunu anlama	(Anlam)
56	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
57	Anlam bilgisi	(Anlam)
58	Anlam bilgisi	(Anlam)
59	Anlam bilgisi	(Anlam)
60	Eş anlamlı kelime bilgisi.	(Anlam)
61	Okuduğunu anlama	(Anlam)
62	Okuduğunu anlama	(Anlam)
63	Okuduğunu anlama	(Anlam)
64	Okuduğunu anlama	(Anlam)
65	Okuduğunu anlama	(Anlam)
66	Okuduğunu anlama	(Anlam)
67	Okuduğunu anlama	(Anlam)
68	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
69	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
70	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
71	Cümle anlam bilgisi ve eş anlamlı kelime ve fiiller.	(Anlam)
72	Anlam bilgisi ve zamir-merci' uyumu.	(Anlam)
73	Okuduğunu anlama	(Anlam)
74	Okuduğunu anlama	(Anlam)
75	Okuduğunu anlama	(Anlam)
76	Okuduğunu anlama	(Anlam)
77	Okuduğunu anlama	(Anlam)
78	Okuduğunu anlama	(Anlam)
79	Okuduğunu anlama	(Anlam)
80	Okuduğunu anlama	(Anlam)

Şekil 1.9. YDS 2021 Ekim Ölçülen Bilgilerin Oranları

SONUÇ

YDS (Yabancı Dil Sınavı), YÖKDİL (Yükseköğretim Kurumları Yabancı Dil Sınavı) dil öğretimi ve yabancı dil sınavları alanında önemli bir konudur. Bu sınavın değerlendirme yöntemleri, soru tipleri ve sınavın ölçtüğü gramatik yapılar dil öğretimi ile ilişkisi nedeniyle önem arz etmektedir. YDS ve benzeri sınavlar, Türkiye’de resmi olarak dil öğretiminin nihai sonucu olarak sayılmaktadır. Bu nedenle sınavın hangi bilgi ve becerileri ölçtüğünü gözlemlemek bu sınavın dil becerilerini ölçme konusunda yeterliliği anlamada bir kapı açacaktır. Ülkemizde bu alanla ilgili birkaç makale dışında herhangi bir akademik çalışmanın yapılmayışı da bu alanda çalışma yapma konusunda etkili olmaktadır. Ayrıca bir sınavın geçerliliği, ölçmek istediği becerileri gerçekçi bir şekilde yansıtıp yansıtmadığıdır. Bir sınavın güvenilirliği ise ölçümün istikrarlı ve tutarlı olup olmamasıdır. Yapılan bu çalışmada, sınavın geçerliliği ve güvenilirliği açısından bir analiz yapılabilmektedir. Bu açıdan kıymet arz etmektedir.

Genel anlamda bu ve buna benzer konulardan esinlenerek yapılan bu tez, sınav sorularının tasniflenmesinden ibarettir. Bu tasnifler üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar: Nahiv, sarf ve kelime bilgisidir. Tezin son kısmında ise 2013-2021 yılları arasında YÖK’ün resmî sitesinde, paylaşılan soruların hangi bilgiyi ölçtükleri ve o yıla ait sınavın hangi bilgiyi kaç defa ölçtüğü kaydedilmiştir. Araştırmaya göre 2013-2021 yılları arasında bizzat okuma-anlama sorularının yüzdeliği sırasıyla şu şekildedir: %80, %89, %93, %93, %86, %87, %85, %87, %80. 2013-2021 yılları arasında bizzat nahiv bilgisinin ölçüldüğü yüzdelik oranlar ise sırasıyla şu şekildedir: %17, %10, %7, %7, %7, %12, %11, %14, %11, %17. Araştırmaya göre bizzat sarf bilgisinin ölçüldüğü oran ise sırasıyla şu şekildedir: %3, %1, %0, %0, %2, %2, %1, %2, %3. Araştırma sonucunda açıkça ortaya çıkan sonuç YDS ve benzeri olan sınavların gramatik bilgiden çok okuma-anlama bilgisini ölçtüğüdür.

Araştırmanın bir diğer sorguladığı konu başlığı ise okuma-anlama dışında gramatik olarak sınavın ölçtüğü konu başlıklarıdır. Araştırma sonucunda nahiv başlığı için genel olarak ölçülen bilgiler şu şekilde gösterilebilir: Mübtedâ-haber uyumu, en-nevâsıh, fiil-fâil uyumu ve ilişkisi, ism-i mevsul, ism-i işaret, sıfat tamlaması, te’kid, atıf-matuf, isim tamlaması, hâl bilgisi, temyiz, esma-i sitte ve genel olarak mefullerdir. Sarf başlığı altında ölçülen bilgiler ise: fiillerin çekimi ve fiillerin bâblardaki anlam

değişikliği (mezit fiiller). Tezde anlam olarak sayılan ve okuma-anlama dışındaki konular ise şu şekilde gösterilebilir: bağlaç ve edatlar, eş dizim türleri, eş anlam bilgisi ve harf-i cer bilgisi.

Genel olarak dil sınavlarının geçerliliğini sağlayabilmesi için dil becerilerini doğru bir şekilde ölçmesi gerekmektedir. Bu bakımdan dil sınavları; dinleme, okuma, yazma ve konuşma gibi becerileri kapsamalıdır. Bunun haricinde dil sınavları doğal dil kullanımına uygunluk göstermelidir. Sınavın bir kısmında öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşabilecekleri dil yapıları, kelime dağarcığı ve iletişim durumlarına belirli bir yer ayrılmalıdır. Bu bakımdan YDS ve benzeri olan bu sınavlar genel olarak son yıllarda yalnızca okuma-anlama becerisini ölçmektedir. Bu hâliyle sınav kapsamlı ve amaç odaklı bir sınav değildir. Bir dile hâkimiyet becerisinin gerçek anlamıyla ölçülebilmesi için dört beceriyi kapsayan bir sınav yapılmalıdır.

Çalışmanın sonucu olarak YDS ve YÖKDİL sınavları yer yer artıp azalmakla birlikte %80 ile %93 oranında okuma-anlama bilgisini ölçtüğü tespit edilmiştir. Gramer konusunda ise (nahiv ve sarf) belli başlı konu başlıkları ölçülmektedir. Bu açıdan kapsayıcı bir gramer bilgisi ölçülmemektedir.

KAYNAKÇA

- Abbâs, Hasan, *en-Nahvu 'l-vâfi*,: Dâru'l-Ma'ârif, Kahire ts.
- Abdülhamid, Muhammed Muhyiddin, *et-Tuhfetü's-seniyye bi-şerhi mukaddimeti'l-Acurrumiyye*,: Dârülmaârif, 1. Basım, İstanbul 2020.
- Ahmet el-hâşîmi, es-seyyid, *el-Kavaidü'l-esasiyye li'l-lügati'l-arabiyye*, Darü'l-fikr, Lübnan-Beyrut yy.
- Ak, Coşkun, *Türk Dili*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2006.
- Akbaş, Y.Fatih, *Arapça Belagat Meâni-Beyân- Bedî'*, Cantaş, İstanbul 2017.
- Akdağ, Hasan (ed.), *Arap Dili Dilbilgisi*, Tekin Kitabevi, 2016.
- Akdağ, Hasan, *Arap dilinde edatlar*,: Tekin Yayınevi, Konya 1984.
- Akgündüz, Ahmet, *Sarf, Nahiv ve Belagat İlimleri*,: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, Fatih-İstanbul 2022.
- Alali, Turkey - Hazer, Dursun, “et-Tekaruz beyere Hurufi'l-Cer inde İbn Melik = İbn Mâlik'e Göre Harf-i Cerlerde Tekârud/Ödünç Alışverişi k”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2021), 174-201.
- ALHAMSS, Ayşe, *Arap Dili Ve Edebiyatında Mevsuller*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Alvanî, Mustafa el- - Yavuz, Galip, “Arap Dilinde Teradüf (Eşanlamlılık)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 1996, 231-236.
- Aly, Emad Abdelbaky, “Kur'an-ı Kerim'deki Harf-i Cerlerin Anlamı ve Anadili Arapça Olmayanlara Öğretimi”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 2021, 109-124.
- Arvasi, Bünyamin, “Arap Dilinde Hâl ve Mef'ûlü Bih Üzerine Bir İnceleme ve Mukâyese”, *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (15 Haziran 2022), 80-90. <https://doi.org/10.54958/iad.1096128>
- Aslan, Ensar vd. (ed.), *Mecmuat'üs Sarf Emsile, Bina, Maksud, İzzi*. Şifa Yayınevi, 2010.
- Atik, Abdulaziz, *İlmu 'l-Meânî*,: Daru Nahdeti'l-Arabiyye, Beyrut 2009.

- Babayiğit, Emre, “Arapça Kelime Kullanımında yaygın yanlışlar üzerine bir değerlendirme,” *Batman Akademi Dergisi* 6/1 (04 Temmuz 2022), 49-61.
- Bahâ’uddîn, *Arapça Dilbilgisi Sarf - Nahiv*, thk. Sad. Hüseyin Elmalı, Rağbet, İstanbul 2015.
- Balı, Enes - Köksal, H. Hüseyin, *Yaygın Eşdizimleriyle Arapçada Anahtar Fiiller*, Akdem Yayınları, 2019.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
<https://www.kitapyurdu.com/kitap/turkcenin-grameri/13921.html>
- Baylu, Cumali, “Arap Gramerinde Münâdânın İ’râbına Etki Eden Nahiv İletleri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, IX/1 (2021), 501-517.
- Beşşâr b. Burd, *ed-Dîvân*, thk. nşr. eṭ-Ṭâhir İbn ‘Âşûr, el-Muḥarrer, Mısır 1373.
- Birgivî, Muhammed Efendi, *Avâmil ve İzhar*, Sağlam, İstanbul 2016.
- Bulut, Ali, *Çeviri Teknikleri ve Başlıca Arapça Kalıplar Arapça-Türkçe Türkçe-Arapça*, M.ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.
- Bulut, Ali, “Tefsîr Kaynaklarında Âyetlerin İsm-i Tafdîl İfadeleriyle Tavsîfi Hakkında Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32 (2018), 89-113.
- Can, Betül, “Arapça’nın Harf-i Cerlerinin Öğreniminde Karşılaşılması Muhtemel Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33/3 (2013), 1-16.
- Celâluddîn Muhammed b. Aḥmed el-Mahallî, es-Suyûtî - Celâluddîn ‘Abdurrahman b. Ebîbekr, es-Suyûtî, *Tefsîru’l-Celâleyn*, Yasin yayınevi, İstanbul 2021.
- Cemâleddîn b. Hişâm, Ebû Muhammed ‘Abdullâh b. Yûsuf b. Aḥmed b. ‘Abdullâh İbn Yûsuf, *Evdahu’l-Mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikâ’î)*, Dâru’l-Fikr li’t-Tabâ’ati ve’n-Neşri ve’t-Tevzî’i, Beyrût 2021.
- Cemâleddîn b. Hişâm, Ebû Muhammed ‘Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. ‘Abdullâh İbn Yûsuf, *Evdahu’l-Mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikâ’î)*, Dâru’l-Fikr li’t-Tabâ’ati ve’n-Neşri ve’t-Tevzî’i, ty.

- Cumua, Mahmûd Abdürrezzâk, *el-ehlâü el-lügaviyyetü eş-şâiatü fi fiel-evsâti es-sekâfiyyetü*, Müessesetu Battana, 1. Basım, Kahire 2018.
- Çağmar, M. Edip, *Arap belagatinde te'kid*, (Doktora Tezi), Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 2003.
- Çetinel, Hasan, *Arap dilinde harf-i cerler ve birbiri yerine kullanılışları*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2005.
- Çiftçi, Mehmet Faruk, “Arap Dilinde İzâfet Kavramı, Çeşitleri ve Türk Dilindeki Karşılığı (Bir Mukâyeseli Gramer Çalışması Denemesi)”, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları (Dergi)* VIII/12 (2013), 311-322.
- Çögenli, M. Sadi, *Ayet ve Hadis Örnekli Arapça Dilbilgisi Sarf*, Cantaş Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Çörtü, Mustafa Meral, *Arapça Cümle Kuruluşu ve Tercüme Tekniği*, M.ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2012.
- Çörtü, Mustafa Meral, *Arapça Dilbilgisi / Nahiv*, M.ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2016.
- Dağ, Ahmet, *Arap Dili ve Belağatında Mefuller (Mefulu Bihi-Mefulu Mutlak-Mefulu Leh-Mefulu Maahu)*, Marmara Üniversitesi, 2009.
- Dağ, Ahmet, “Kur'an-ı Kerim'de Terâdüf-Te'kîd İlişkisi”, *İslami İlimler Dergisi* 15/2 (09 Kasım 2020), 381-400.
- Dakor, Nedim Hüseyin, *Kavâ'idü't-Tatbikiyye fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, Müessesetü Bahson li'n-Neşri ve't-Tevzî', 2. Basım, Lübnan-Beyrut ts.
- Daşdemir, Muharrem, *Türkçenin Yapısal - İşlevsel Söz Dizimi*, Eser Basım Yayınevi, Erzurum 2014.
- Daşkiran, Yaşar, “Arap Dilinde Eşdizim ve Arapça Sözcüklerde Eşdizim Sorunu”, *İslâmî Araştırmalar* 26/1 (2015), 1-9.
- Delice, H. İbrahim, “Türkçe Söz Diziminde Tümleç”, , *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*.
https://www.academia.edu/5033478/T%C3%9CRK%C3%87E_S%C3%96ZD%C4%B0Z%C4%B0M%C4%B0NDE_T%C3%96MLE%C3%87

- Deliçay, Tahsin, “Harf-i Cerlerin Fiile Anlam Kazandırması: Kur’an-ı Kerim Örneği”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (2012), 37-61.
- Doğan, Candemir, *Kur’an-ı Kerim Meallerinden Örneklerle Karşılaştırmalı Arapça - Türkçe Bağlaçlar*, Cantaş Yayıncılık, 2013.
- Doğan, Harun, *Arap Dilinde İsm-i İşaret Ve Uygulamadaki Yansımaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016.
- Dönmez, İbrahim Kâfi. “Temyiz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV yayınları, İstanbul 2011, XL.
- Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, İbnu’s-Serrâc. *el-Usûl fî’n-Nahv*. ed. şr. ‘Abdülhuseyn el-Fetlî, Mu’essesetu’r-Risâle, Beyrut 1985.
- Ebû Bekr Muhammed b. es-Serî en-Nahvî, İbnu’s-Serrâc, *el-Usûl fî’n-Nahv* (nşr. Muhammed ‘Osmân), Mektebetu’s-Şekâfeti’-d-Dîniyye, Beyrût 2009.
- Ebû Bişr ‘Amr b. ‘Osmân b. Kanber el-Hârîşî, Sîbeveyh, *el-Kitâb*, Mu’essesetu’l-A‘lemî, Kâhire 1410.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. ‘Alî b. Yûsuf b. Hayyân Eşîru’ddîn el-Endelusî, *İrtisâfu’d-Darb min Lisâni’l-‘Arab* (nşr. Receb ‘Osmân Muhammed), Matbaatü’l-Medeni, Kâhire 1418.
- Ebû İbrâhîm İshâk b. İbrâhîm b. el-Huseyn el-Fârâbî, Ebû İbrâhîm el-Fârâbî, *Mu‘cemu Dîvânî’l-Edeb* (nşr. Ahmed Muhtâr Umer), Müessesetü’t-Darüş-şâ‘b li’n-neşri ve’t-tevzî, Kâhire 2004.
- Ebû Muhammed ‘Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, İbn Kuteybe, *Ğarîbu’l-Hadîs* (nşr. ‘Abdullâh el-Cebbûrî), Matba‘atu’l-‘Ânî, Bağdad 1977.
- Ebû Naşr el-Cevherî, Ebû Naşr İsmail b. Hammâd el-Cevherî el-Fârâbî, *Tâcu’l-Luğa ve Şihâhu’l-‘Arabiyye*, Dâru’l-‘İlm, Beyrut 1407.
- Ebû Nasr el-Cevherî, Ebu Nasr İsmail b. Hammad el-Cevheri el-Farabi, *Tâcu’l-Luğa ve Şihâhu’l-‘Arabiyye* (nşr. Ahmed ‘Abdulğafûr ‘Attâr), Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyîn, Beyrut 1987.
- Ebû Ya‘kûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. ‘Alî es-Sekkâkî el-Harzemî el-Hanefî, es-Sekkâkî, *Miftâhu’l-‘Ulûm*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrût 1987.

- Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İshâk, İbnu's-Sikkît, *Kitâbu'l-Elfâz* (nşr. Fahrüddîn Kabâve), Mektebetü Lubnân, Beyrût 1998.
- Ebû 'Abdullâh Muhammed b. Ebî Bekr b. 'Abdulkâdir el-Hanefî, Zeynuddîn er-Râzî, *Muhtâru's-Sihâh* (nşr. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed), el-Mektebetu'l-'Asriyye, ed-Dâru'n-Nemûzeciyye, Beyrût 1999.
- Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Abdullâh b. Mâlik et-Tâ'î el-Cîyânî Cemâl ed-Dîn, İbn Mâlik, *Teshîlu'l-Kavâ'id ve Tekmîlu'l-Mekâsîd* (nşr. Muhammed Kâmil Berekât), Dâru'l-Kâtibi'l-Arabî, Kâhire 1967.
- Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Abdullâh ed-Dimeşkî, İbnu'n-Nâzım, *Şerhu İbnu'n-Nâzım 'alâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (nşr. Muhammed Bâsil 'Uyûn es-Sûd), Daru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Lübnan-Beyrût 2000.
- Ebû 'Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, Ebû 'Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'Ayn* (nşr. Mehdî el-Mahzûmî, İbrahim es-Sâmerrâ'î), Mektebetu'l-Hilâl, Beyrût 1988.
- Ebû 'Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, el-Halîl b. Ahmed, *el-Cumel fî'n-Nahv* (nşr. Fâhru'd-Dîn Kabâve), y.y, y.y, 1995.
- Ebu'l-Bekâ' 'Abdullâh b. el-Huseyn el-Bağdâdî, el-'Ukberî, *el-Lubâb fî 'İleli'l-Binâ'i ve'l-İ'râb* (nşr. Dr. 'Abdu'l-Îlâh en-Nebhân), Dâru'l-Fikr, Dimeşk 1995.
- Ebû'l-Berakât el-'Enbârî, 'Abdurrahmân b. Muhammed b. 'Ubeydillâh el-Ensârî Kemâluddîn, *Esrâru'l-'Arabiyye*, Dâru'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam, Beyrût- Lübnan 1999.
- Ebu'l-Ferec, Muhammed, *el-Me'âcimu'l-'arabiyye fî dav'id-dirâsâti 'ilmi'l-lugatîl hadîs*, Dârü'n-nehdati'l-'arabiyye, Beyrût 1966.
- Ebû'l-Feth 'Osmân b. Cinnî el-Mevsilî, İbn Cinnî, *el-Luma' fî'l-'Arabiyye* (nşr. Fâ'iz Fâris), Dâru'l-Kutubi'sh-Şekâfiyye, Kuveyt t.y.
- Ebû'l-Hasen Tâhir b. Ahmed b. Bâbşâz en-Nahvî, İbn Bâbşâz, *Şerhu'l-Mukaddimeti'l-Hamâse*, el-Matba'atu'l-'Asriyye, Kuveyt 1977.
- Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. 'Amr, ez-Zemahşerî, *el-Mufasssal fî Sina'ati'l-İ'râb* (nşr. 'Alî bû-Mulahham), Mektebetu'l-Hilâl, Beyrût 1993.

- Ebû'l-'Abbâs Muḥammed b. Yezîd el-Ezdî, El-Muberrred, *el-Muktedab* (nşr. *Muhammed 'Abdulhâlik 'Azîme*), 'Âlemu'l-Kutub, Beyrût y.y.
- Ebu'l-Azm Abdulganî, *Mu'cemu'l-Ganiyyi'z-Zâhir*, Muessesetu'l-Ganî li'n-Negr, Ribât, 2013.
- Ebû's-Sa'âdât el-Mubârek b. Muhammed el-Cezerî, İbnu'l-Eşîr, *el-Bedî' fî 'İlmi'l-'Arabiyye* (nşr. *Fethî Ahmed 'Aliyyuddîn*), Câmiatü Ümmü'l-Kurâ, Mekke 1420.
- Ebü'l-Fazl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrerem b. Manzûr, *Lisânu'l - 'Arab*, Dâru sader, Beyrut ts.
- Ensarî, Cemaleddin b. Hişam el-, *Muğni'l-Lebîb 'an Kütübi'l-E'arîb Thk: Mâzin el-Mübarek vd*, Daru'l-Fikr, Dimeşk 1985.
- Ergin, M. Cevat, *Arap dilinde istifham edatları*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır 1998.
- Ergüven, Şahabettin, "Arapçada Dönüşlülük (Mutâva'at) Anlamı İfade Eden Mezid Fiiller", *İslâm Tetkikleri Dergisi*, X/1, 2020, 1-25.
- Ermiş, Hamza - Özcan, Hatice Kübra, "İsm-i Tafdilin Kur'an-ı Kerim'de Kullanım Sıklığı = The Usage Frequency of Comparatives and Superlatives in the Quran", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* III/1 (2016), 165-180.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yayınlar, İstanbul 2004.
- Ezherî, Ebu Mansûr Muhammed b. Ahmed b. El-Ezheri el- Herevi el-, *Tehzîbu'l-Luga*, ed. Thk. Muhammed 'İvad Mur'ib, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, Beyrût 2001.
- Fani, Eyyüp Sabri, "Kur'ân-ı Kerim'de Geçen İsm-i Tafdil Kalıpları", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/1 (2018), 341-355.
- Ferrâ', Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ziyâd ed-Deylemî Kitâbun fîhi Luğâtu'l-Kur'ân (nşr. Câbir b. 'Abdullâh es-Serî') el-, *Kitâbun fîhi Luğâtu'l-Kur'ân*, yy., 1435.
- Feyyûmî, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Hamevî el-, *el-Misbâhu'l-Münîr fî Garîbi's-Şerhi'l-Kebîr*, el-Mektebetü'l İlmiyye, Beyrût y. y.
- Fidan, İbrahim, "Ögeleri Arasındaki Semantik İlişki Bakımından Arapçada İsim Tamlamaları = Arabic Construct Phrase in Terms of Semantic Relationship Between Their Elements", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
 Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi
 Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED) 53 (2020), 213-236.

Gâlâyînî, Mustafa, *Camiü'd- Durûsi'l- 'Arabiyye*, ed. thk. Beyrût: Mektebetu'l- Asriyye, 1994.

Gargı, Hüseyin, *Karşılaştırmalı Dilbilgisi Öğretimi Açısından Temyiz*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans, Ankara 2009.

Güler, İsmail vd, *Arapça Modern Metin Okumaları: Orta ve İleri Düzey Seçme Metinler*, Alfa, İstanbul 2010.

H. Yanık, Nevzat, *Arapça'da Sayılar*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1999.

Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn Tahkik Mehdi el-Mahzumi*, Dar'u Mektebet'ül-Hilal, y.y: t.y.

Hatiboğlu, Vecihe, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yayınları, Ankara 1972.

Hüseyin Günday, Şener Şahin, Fadime Kavak, *Arapça'da Harf-i Cerli Fiiller*, Bursa, 2. Basım, ts. Erişim 04 Ocak 2022

İşik, Cemal, "Arapça Sıfat Tamlamalarının Türkçe İle Karşılaştırılması", *EKEV Akademi Dergisi* 64 (30 Ekim 2015), 41-58.

İbn Cinnî, Ebû'l-Feth 'Osmân b. Cinnî el-Mevsilî. *el-Hasâis*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, y.y. 1429.

İbn Hişâm, el-Ensârî, *Şerhu Şuzuruz-Zeheb*, ed. (tahk. Berekât Yusuf Hebbûd). Dâru'l katheer., Beyrut, ts.

İbn Hişâm el-Ensârî, Muhammed Abdullah Cemaladdin, *Şerhu Katri'n Nedâ ve Belli's Sadâ*, ed. (tahk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid). Dâru't-Talâi', Mısır, 2018.

İbn Vehb el-Kâtib, Ebû'l-Huseyn İshâk b. İbrâhîm b. Suleymân b. Vehb, *el-Burhân fî Vucûhi'l-Beyân*, (nşr. Hafnî Muhammed Şeref). Mektebetu'ş-Şebâb, Kahire: 1969.

İbn 'Akîl, 'Abdullâh b. 'Abdurrahman el'Akîlî el-Hemedânî el-Mısrî, *Şerhu İbn 'Akîl 'alâ Elfiyeti İbn Mâlik*, (nşr. Muhyiddin Abdülhamid), Dar-ul Turas, Kahire

1980.

İbnu'l-Hâcib el-Kurdî el-Mâlikî, İbnu'l-Hâcib, *eş-Şâfiye fî 'İlmi't-Taşrif ve 'l-Vâfiye Nazmu's-Şâfiye* (nşr. Hasen Ahmed el'Oşmân), Mekke: Mektebetu'l- Mekiyye, Mekke.

İbnu'l-Hâcib, el-Kurdî el-Mâlikî, (nşr. Sâlih 'Abdul'azîm eş-Şâ'ir), *el-Kâfiye fî 'İlmi'n-Nahv*, yy., Kâhire 2010.

İşler, Emrullah - Yıldız, Musa, *Arapça Çeviri Kılavuzu*, Elif Yayınları, İstanbul 2014.

Kaçar, Halil İbrahim, "Arapça'da Meani (Semantik) Açısından Atıf (Baglama) Edatları", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (15 Aralık 2012), 163-191.

Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.

Karaöz, Halil İbrahim, *Arap Dili Gramerinde Temyiz*, (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2018.

Kaya, Ayhan, *YDS Arapça -I- En Çok Kullanılan Harf-i Cerli Fiiller Kelime, Cümle ve Metin Çözümleri*, Emin Yayınları, 2017.

Keskiner, Osman, *Arapça'da Hâl ve Kur'an Tercümelerindeki Yansımaları*, Ayhan Matbaası, İstanbul 2011.

Kılıç, Hulusi, "Sarf", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV yayınları, İstanbul 2009, XXXVI,

Kocabiyik, İbrahim - Açar, Yeliz, "Arap Dilinde Edat ve Bağlaç Kavramlarının Ele Alınması", *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 6/3 (13 Aralık 2022), 429-455, <https://doi.org/10.52115/apjir.1215539>

Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 5. Basım, Ankara 2017.

Kurt, Muhammet, *Arapça Yazılı Basında Yer Alan Spor Metinlerindeki Eşdizimsel İfadelerin Sınıflandırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016.

Kurtubî, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. Ahmed el-Hazrecî el-, *el-Câmi' li-Âhkâmî'l-Kur'an* (nşr. Ahmed el-Berdûnî-İbrahim İtfeyyîş, Dâru'l-Kutubi'l-Mısriyye, Kahire 1384.

- Meraġi, Ahmed Mustafa el-, *Ulum 'ul-Belâga*, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyrût 1993.
- Mirsal, "https://www.almrsal.com/post/553929", 05 Kasım 2017, Erişim 29 Mart 2023.
https://www.almrsal.com/post/553929
- Mollâ Câmi, 3 Nureddin Abdurrahman, *El-Fevaidü 'z Ziyaiyye Fi Şerhi'l Kafiye*, Şefkat, İstanbul 2015.
- Muhammed Abdülfettah el-Hüseyni, Hamad, *Müşahabetü'l-lugaviyye ve Eseruhâ fî Tahdidi'-delaleti fi'l Kurani'l-Kerim*, (Doktora Tezi), Ezher Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı, Mısır 2007.
- Muhammed b. Abdurrahim b. Muhammed el-Umeyri, Meylâni, *Şerhu'l Muġni fi'n-Nahv*, Şifa Yayınevi, İstanbul 2012.
- Muhammed Esad, Sanaa Abdulkerim, *el-Hâşiyetü'l-asriyye alâ şerh-i şuzûri-z-zeheb*, Daru'sşevvaf, Riyad 1995.
- Nehhâs, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Murâdî en-, *et-Tuffâhatu fi'n-Nahv*, ed. (nşr. Kûrkîs Avvâd). Bağdad: Matba'atu'l-Ânî, 338M.S.
- Nehhas, Mustafa, *el-'Aded fi'l-Luga*, Mektebetu'l- Felah, 1979.
- Ömer, Ahmed Muhtar, *Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyye El-Muasıra*, Âlemu'l-Kütüb, Kahire 2008.
- Özalpdemir, Muhsin - Aydın, Cemal Abdullah, *YDS Arapça Çözümlü ve Açıklamalı*, 1 Cilt, Beka Yayıncılık, 6. Basım, İstanbul ts.
- Özcan, Hatice Kübra, *İsm-i tafdil kalıplarının Kur'an-ı Kerim'de Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2015.
- Özdoğan, M. Akif, "Arap Dilinde Münâdâ ve İşlevleri", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XIII/26 (2015), 1-36.
- Özdoğan, M. Akif, "Arapdilinde Muhâtabı İkna Etme Açısından Haberî Cümlede Tekîd Edatlarının Rolü", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (01 Haziran 2011), 1-32.
- Özdoğan, Mehmet Akif, "Arap Dilinde Lafız ve Anlam Açısından Mefûl-ü Mutlak", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (01 Haziran 2015), 1-24.

- Reynhârt Bîter Ân Dûzî, Reynhârt Dûzî, *Tekmiletül el-Me'acim 'ul- Arabiyye*, Vizaretü'l Sakafiyye'tül i'lam, Dâru'l katheer, Irak 1979.
- Sâhib, b İsmâ'il b. 'Abbâd b. Veziran b. el-'Abbâs es-, *el-Muhît fi'l-Luğa*, Alemü'l Kütüb, Beyrût 1994.
- Sevinç, R. Resu, *Arapçanın Temel Gramer Kurallar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Şe'âlibî, Ebû Mansûr eî-, *et-Temâsil ve'l-Muhâdara* (nşr. 'Abdulfettâh Muhammed el-Hulv), ed-Dâru'l-'Arabiyye, 1401.
- Soliman, Abdelkarim Amın Mohamed, "İsm-i Mevsûl'ün 'Allah' Lafza-i Celâliyle Birlikte Kullanımı Bağlamında Kur'ânî Hitabın Belagati", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 22/1 (30 Haziran 2022), 81-99.
- Suhârî, Ebû'l-Munzir Seleme b. Muslim b. İbrâhîm es-, *el-İbâne fi'l-Luğati'l-'Arabiyye* (nşr. 'Abdulkerîm Halîfe vd.), Umman-Meskat: Vizaretü'l Sakafiyye'tül kavmi, 1999.
- Şadoğlu, Murat Serdar, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kullanım Boyutları*, (Yüksek Lisans Tezi), Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul 2019.
- Şahin, Şener - Günday, Hüseyin, *Arapça'da Bağlaçlar*, Emin Yayınları, 2019.
- Şartunî, Muallim reşid eş-, *Mebâdiu'l- arabiyye fi's-sarf ve n-nahv*, Dar-ul ilm, Beyrût 1960.
- Şen, Ahmet, "Arap Dilinde Mef'ûller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları e". *Tekirdağ İlahiyat Dergisi [Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]* VI/2 (2020), 1137-1151.
- Şener Şahin, Hüseyin Günday, "Modern Arapça'nın Şifreleri", 2018, 726.
- Şimşek, Şahin, *Arap Gramerinin Kolaylaştırılması Bağlamında Yenilikçilik Hareketleri ve Arapça Öğretimine Etkileri*, Ankara ts.
- Tanç, Halil İbrahim, "Arapça ve Türkçenin İsim Tamlamaları Açısından Karşılaştırılması", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* II/3 (2015), 1-15.
- Topaloğlu, Bekir - Karaman, Hayreddin, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv*, Ensar Neşriyat, 2010.

- Tural, Hüseyin, *Arapça Gramer ve İ'rab Teknikleri*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2016.
- Useymın, Muhammed bin Salih el-, *Muhtasarü-Muğni'l-Lebîb 'an Kütübi'l-E'arîb*, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad 1427.
- Uysal, Bilal, "Türkçede İşteş Çatı ve İşteş Çatının Özellikleri", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 7/2 (15 Haziran 2018).
- Uzunoglu, M. Vecih, "Arap Dilinde Kâne [كأن] Fiili Ve Kur'an'da Kullanımı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (05 Haziran 2015), 83-130. <https://doi.org/10.21054/deuifd.281959>
- Ülken, Fatma, "Türkçede Edilgen Çatı Özneleri Üstüne Bir Araştırma", *Dilbilim* 6 (01 Ağustos 2012), 55-70.
- Ünver, Mustafa, "Kur'an'da 'Fî' Harf-i Cerri ve Bazı Meallere Yansıması Üzerine", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 2 (2017), 214-241.
- Ürün, A. Kazım, *Örneklerle Arap Dilinde Bağlaçlar ve Terkipler*, Esra Yayınları, Konya 1998.
- Yaqoob, Luay Hatem, "Arap Dilinde 'Aded ve Ma'dūd: Kur'an Örneği", *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 3/1 (27 Mart 2019), 129-140.
- Yavuz, Galip, "Eşanlamlılık ve Kur'an Bağlamı", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* VI/1 (2002), 123-132.
- Yazıcı, Hüseyin, *Örnekleriyle Arapçada Bağlaçlar ve Yapılar*, Dağarcık Yayınlar, 2017.
- Yetik, Şahin, *Arap Dilinde Kur'an-ı Kerim Bağlamında İf'âl ve Tef'îl Babları*, Hitit Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014. <http://ktp2.isam.org.tr/detayilhtezt.php?navdil=tr&tidno=20466&tarama=if%27a1>
- Yıldırım, Kadri, *SistematiK Sarf Bilgisi*, y.y, Diyarbakır 2004.
- Yıldırım, Kadri, "Sülâsî Mücerred Fiilerin Mezîd Olmakla Kazandıkları Yeni Anlamlar", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* II (2000), 209-248.

- Yılmaz, Ali, *Arapça'da nahiv ve belâğat açısından te'kid*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2000. <http://ktp2.isam.org.tr/detayzt.php?navdil=tr&idno=200434&tarama=tekid>
- Yüksel, Ahmet, *Arap Dilinde Atıf ve Atıf Harfleri*, (Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1999.
- Zebidî, Ebu'l-Feyd Muhammed Murteda b. Muhammed el-Huseynî ez-Zebidî ez-, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs* (nşr. 'Alî Şîrî), Dâru'l-Fikr, Lübnan-Beyrut 1424.
- Zemahşerî, Ebû'l-Ğâsım Mahmûd b, 'Amr ez-, *Rebî'u'l-Ebrâr ve Nusûsu'l-Âhyâr* (nşr.), Beyrut: Muesseseti'l-'Aleml, 1412.
- 'Alî b. Muḥammed b, 'Alî eş-Şerîf, eş-Şerîf el-Curcânî, *Kitâbu't-Ta'rîfât* nşr. Heyet. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983.
- “Nahiv - TDV İslâm Ansiklopedisi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim 17 Ocak 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nahiv>

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Emre BABAYİĞİT
Doğum Yeri ve Tarihi	Yenimahalle/ 03.08.1997
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bildiği Yabancı Diller	Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Batman Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	Emre.babayigit@batman.edu.tr
Tarih	